

**TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ ve ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YUNAN KOMÜNİST PARTİSİ (KKE) ve
“MAKEDONYA SORUNU 1946-49”**

**DENİZ ERTUĞ
07716004**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. ELÇİN MACAR**

**İSTANBUL
2009**

ÖZ

YUNAN KOMÜNİST PARTİSİ (KKE) ve “MAKEDONYA SORUNU 1946-49” Deniz Ertuğ Temmuz, 2009

Bu çalışmada Alman işgalinden iç savaşın sonuna kadar Yunanistan’da yaşanan gelişmelerin ışığında “Makedonya Sorunu” ve bu sorun bağlamında Yunan Komünist Partisi’nin oynadığı rol incelenmektedir. KKE’nin iç savaş politikasının doğrudan bir sonucu olan “Çocuk Toplama” olayı da bu çalışmanın odaklandığı bir diğer meseledir. Çalışmada öncelikle KKE’nin tarihine değinilmiş ve partinin iç savaşta izlediği politika değerlendirilmiştir. Daha sonraki bölümde, partinin iç savaşın önemli etkenlerinden olan “Makedonya Sorunu”na yönelik politikasına ve bu politika çerçevesinde Slavo-Makedonlarla olan ilişkisine yer verilmiştir. Son kısım ise “Çocuk Toplama” olayına ayrılmış, bu sorunun farklı boyutlarına, Birleşmiş Milletler nezdinde bu sorunla ilgili yapılan tartışmalara ve Yunan hükümetinin bu süreçteki politikasına değinilmiştir. Çalışmada bazı sonuçlara varılmıştır: Öncelikle 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük bir mücadelenin merkezi olan Makedonya konusunda KKE’nin 1940’a kadar ciddi ve somut bir politika ortaya koymadığı görülmüştür. İkinci olarak, Yunan İç Savaşı değerlendirilirken, ülkenin iç dinamikleri kadar dış güçlerin müdahalesinin de bu süreci etkilediği göz önünde tutulmalıdır. Başta İngiltere olmak üzere, ABD ve SSCB’nin mücadelesi Yunanistan’ın kaderini değiştirmiştir. Ayrıca Yugoslavya’nın KKE üzerindeki etkisi de önemle vurgulanması gereken bir diğer unsurdur. Son olarak, “Makedonya Sorunu” bağlamında Slavo-Makedon kimliğinin derinleştiği ve bu değişim sonucunda somut bir “Makedon” kimliğinin oluştuğu belirtilmelidir. Ortaya çıkan bu kimlik “Tito’nun politikaları”nın doğrudan bir ürünü olarak nitelendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Yunan Komünist Partisi, Makedonya Sorunu, Yunan İç Savaşı, Truman Doktrini, Josip Broz Tito, Slavo-Makedon, Çocuk Toplam

ABSTRACT

THE GREEK COMMUNIST PARTY and THE “MACEDONIAN QUESTION 1946-49”

Deniz Ertuğ

July, 2009

In this study, in light of the events that occurred from the beginning of the German invasion till the end of the civil war in Greece, the “Macedonian Question” and the role of the Greek Communist Party in the context of this question are examined. The “Child-gathering” which could be characterized as a direct result of the civil war policy of the KKE, is another theme focused in the study. First of all, the history of the KKE and the civil war policy of it, are evaluated. In the second chapter, the policy of the KKE towards the “Macedonian Question” which is the most important impulse of the civil war, is considered. The last part of the study is on the “Child-gathering” case including the different aspects of this question, the arguments made on it in the UN and the policy of the Greek government about the returning children. Various conclusions drawn as a result of this study: Above all, the KKE did not put forward a concrete policy till 1940 on the “Macedonian Question” which has its roots back in the second half of the 19th century. Second, due to the fact that the struggle between Britain, USA, USSR and Yugoslavia changed the destiny of Greece, in dealing with the Greek Civil War, one should consider both the internal conditions and the constant interferences of these countries in Greece. The impact of Yugoslavia upon the KKE should also be emphasized. Lastly, it should be stated that in view of the “Macedonian Question”, the “Slavo-Macedonian” identity profounded and as a result of this change, formed a concrete “Macedonian” identity. This newly formed identity could be characterized as a direct “product” of Tito’s policy.

Key Words: Communist Party of Greece, Macedonian Question, Greek Civil War, Truman Doctrine, Josip Broz Tito, Slavo-Macedonian, “Child-Gathering.

ÖNSÖZ

Yunanistan’a olan ilgim çocukken bana Homeros’un öykülerini anlatan sevgili annem sayesinde başladı ve üniversitede mühendislik eğitimi aldıktan sonra bu ülke üzerine çalışma kararı verdim. Bu amaçla ilk tercihim olarak başvurduğum Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans programına adım attım. Tez aşamasına geldiğimde, “Makedonya Sorunu” üzerine çalışmayı tercih etmemin ana nedeni konunun Yunanistan’ın siyasi ve toplumsal gündeminde önemini ve güncelliğini koruyan bir nitelik taşımasıdır. Üstelik bu konuyla ilgilenmek, bana Yunan toplumunda halen etkisini hissettiren iç savaş tecrübesini irdeleme şansını da verecekti.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde pek çok kişinin emeği geçti. Öncelikle yüksek lisans eğitimimin başından beri beni destekleyen ve bu çalışmanın her aşamasında yorumları, eleştirileri ve önerileriyle beni yönlendiren ve yüreklendiren tez danışmanım sevgili hocam Doç.Dr.Elçin Macar’a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca Yunancanın büyülü dünyası ile beni tanıştıran ve bugün rahatça araştırma yapabilecek seviyeye gelmemi sağlayan sevgili hocam Triantafullia “Lola” Püsküloğlu’na bana gösterdiği sevgi ve verdiği emekten dolayı teşekkürlerimi sunarım. Çalışmamın kaynakçası konusunda bana tüm samimiyetiyle yardım eden Girit Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi Sayın Athena Skoulariki’ye ve değerli önerileri ile bu çalışmaya önemli katkılarda bulunan Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü’nden araştırmacı Sayın Nikos Sigalas’a da çok teşekkür ederim.

Hayatımın her anında beni destekleyen başta teyzem Handan Atmaca olmak üzere, sevgili babam, ablam ve aileme bana duydukları güven ve verdikleri sevgi için teşekkürlerimi sunarım. Bu dünyadaki yolculuğumu başlatan ve hayallerimi paylaşan sevgili anneme verdiği sevgi, şefkat kadar kendimi böyle var edebilmeyi öğrettiği için en derin saygılarımı ve sevgilerimi ifade etmek isterim; o olmasaydı kendi Ithake’mi bulamazdım.

İstanbul; Temmuz, 2009

Deniz Ertuğ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TEZ ONAY SAYFASI

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix

1. GİRİŞ.....	1
2. YUNAN İÇ SAVAŞI ve KKE.....	5
2.1. 1922-45: “Küçük Asya Felaketi”nden “İç Savaş”a.....	5
2.2. Yunan Komünist Partisi’nin Kuruluşu	7
2.3. 1930: KKE’de Değişim	9
2.4. İşgal ve KKE’nin tavrı	10
2.5. Yunan İç Savaşı ve KKE.....	14
2.5.1. EAM’ın İktidar Mücadelesi.....	14
2.5.2. İç Savaşta Son Perde	19
2.5.3. KKE’nin İç Savaş Stratejisi.....	21
2.6. Savaş Yıllarının Yunanistan’a Mirası	29
3. MAKEDONYA SORUNU ve KKE	32
3.1. Makedonya (1870-1930) ve “Slavo-Makedonlar”	33
3.2. KKE ve Makedonya Sorununa İlk Öneriler	37
3.2.1. Balkan Federal Cumhuriyeti (BOD)	37
3.2.2. Balkan Komünist Federasyonu (BKO) 6. Toplantısı	38
3.2.3. Yunan Komünist Partisinin Tepkisi	39
3.2.4. KKE’nin 1924 Kararı	39
3.3. “Vatana İhanet” Suçlaması ve Yeniden Değişen Makedonya Politikası	41
3.4. 3. Olağan Toplantı Sonrası	43
3.5. 1935 Kararı	43
3.6. 1940’lar ve Makedonya Sorunu	44
3.6.1. Savaş Yıllarında KKE ve Slavo-Makedonlar Arası İlişkiler.....	44
3.6.2. KKE’nin 1941-1945 Makedonya Politikası	51
3.6.3. İşgal sonrası Gelişmeler ve KKE’nin Makedonya Politikası	52
3.6.4. İç Savaşta Slavo-Makedonlar: “NOF’in Kuruluşu”	52
3.6.5. Stalin’e Meydan Okuyan Yoldaş: “Tito”	54
3.6.6. KKE’nin Yeni Makedonya Politikası—1949.....	55
3.6.7. “Makedonya Sorununun Yunanistan için Bitişi”	57
3.7. KKE’nin Makedonya Politikasının Değerlendirilmesi	58

3.8. İlinden'in Kuruluşu	60
4. ÇOCUK TOPLAMA.....	62
4.1. Çocuk toplama (Paidomazoma) mı? Çocuk kurtarma (Paidososimo) mı?	64
4.1.1. Komünistler "Çocukları Topluyor"	64
4.1.2. Kraliçe "Çocukları Topluyor"	65
4.1.3. Benzer İddialar, Benzer İthamlar	66
4.1.4. Çocuklar Ne Düşünüyor?	70
4.2. "Çocuk Toplama" olayının BM'ye Taşınması	77
4.3. Geri dönüş Süreci	80
4.4. İstenmeyen Çocuklar	92
5. SONUÇ	97
KAYNAKÇA	104
ÖZGEÇMİŞ	108

TABLÖLÄR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: İ Savaştağı İnsan Kaybı.....	31
Tablo 2: Makedonya’da 1912 ve 1927 Nüfus Dağılımı.....	42

KISALTMALAR

ASNOM	:Antifašističko Sobranie na Narodno Osloboduvanje na Makedonija (Makedonya Anti-faşist Ulusal Kurtuluş Birliği)
BKO	:Balkanike Kommounistike Omospondia (Balkan Komünist Federasyonu)
BKP	:Balgarska Komunisticheska Partiya (Bulgar Komünist Partisi)
BOD	:Balkanike Omospondiake Demokratia (Balkan Federal Cumhuriyeti)
DSE	:Demokratikos Stratos Elladas (Yunanistan Demokratik Ordusu)
EA	:Ethnike Allelegue (Ulusal Dayanışma)
EAM	:Ethniko Apeleutherotiko Metopo (Ulusal Kurtuluş Cephesi)
EDES	:Ethnikos Demokratikos Ellenikos Sundesmos (Yunan Ulusal Demokratik Birliği)
EEAM	:Ergatiko Ethniko Apeleutherotiko Metopo (İşçi Ulusal Kurtuluş Cephesi)
EKKA	:Ethnike kai Koinonike Apeleutherose (Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş)
ELAS	:Ellenikos Laikos Apeleutherotikos Stratos (Ulusal Halk Kurtuluş Ordusu)
EPON	:Eviaia Panelladike Organose Neolaias (Birleşik Yunan Gençlik Örgütü)
EBOP	:Epitrope Boetheias sto Paidi (Çocuklara Yardım Komitesi)
GSEE	:Genike Sunomospondia Ergaton Elladas (Yunan İşçilerinin Genel Konfederasyonu)
IMRO	:Vatreshna Makedono-Odrinska Revolyutsionna Organizatsiya (İç Makedon Devrimci Örgütü)
KKE	:Kommounistiko Komma Elladas (Yunanistan Komünist Partisi)
KOEM	:Komunistička organizacija na Egejska Makedonija (Ege Makedonyası Komünist Örgütü)
Kominform	:(Third) Communist International
Komintern	:Communist Information Bureau
KPSS	:Kommunisticheskaya Partiya Sovetskogo Soyuza (Sovyetler Birliği Komünist Partisi)
SEKE	:Sosialistiko Ergatiko Komma Ellados (Yunanistan Sosyalist İşçi Partisi)
SNOF	:Slavjano Makedonski Narodno Osloboditelen Front (Slavo-Makedon Ulusal Kurtuluş Cephesi)
NOF	:Narodno Osloboditelen Front (Ulusal Kurtuluş Cephesi)
UNSCOB	:The United Nations Special Committee on Balkans
UNRRA	:The United Nations Relief and Rehabilitation Administration
VMRO	:Vatreshna Makedono-Odrinska Revolyutsionna Organizatsiya (İç Makedon Devrimci Örgütü)

1. GİRİŞ

Yunan İç Savaşı, Yunanistan tarihinin en karanlık sayfalarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. İç savaşın önemli bir faktörü olan “Makedonya Sorunu” da bu bağlamda son derece girift ilişkilerin merkezini oluşturmuş ve büyük bir mücadelenin odak noktasını teşkil etmiştir. Bu çalışmanın amacı Modern Yunanistan’ın bu çalkantılı yıllarını yani Alman işgalinden İç Savaşın bitişine kadar süren bu gerilimli dönemi mercek altına almak ve “Makedonya Sorunu” bağlamında Yunan Komünist Partisi (KKE)’nin oynadığı rolü incelemektir.

Böyle bir çalışmanın yapılması her şeyden önce Türkçe’de söz konusu dönemle ilgili çok fazla çalışmanın bulunmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Elbette Modern Yunan Tarihi üzerine çeşitli Türkçe çeviriler bulunmaktadır. Ancak Yunanistan’ın tarihi ile ilgili kaynaklar genellikle İngilizce, Yunanca ve Fransızca olarak kaleme alınmışlardır. Bu çalışma Yunanistan’da 1940’tan 1949’a kadar (ki yer yer çalışmada gerekli görüldüğü için tarihi kapsam genişletilmiştir) yaşanan gelişmeleri yansıtan içeriğiyle Türkçe literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bununla beraber, Yunan İç Savaşına dair Türkçe’de ön plana çıkan birkaç kitap vardır. Örneğin Mihri Belli’nin İç Savaş anılarını anlattığı *Rigas’ın Dediği*¹ isimli çalışma bu bağlamda son derece ilginç bir eser olarak sayılabilir.

“Makedonya Sorunu” konusunda ise, Türkçe’de yapılmış olan çalışmaların büyük bir kısmı sorunun son dönemiyle ilgilidir. Bununla birlikte, Yunanistan’da “Makedonya Mücadelesi” şeklinde isimlendirilen 19. yüzyılın sonundan 20. yüzyılın ilk yıllarına kadar süren Balkan devletleri arasındaki mücadele ile ilgili olarak ise son derece kapsamlı ve aydınlatıcı çalışmalar bulunmaktadır. Bu dönemle ilgili Fikret Adanır’ın *Makedonya Sorunu*² ve Mehmet Hacısalıhoğlu’nun *Jön Türkler ve*

¹ Mihri Belli. **Rigas’ın Dediği**. (İstanbul: Belge Yayınları, 1998).

² Fikret Adanır, **Makedonya Sorunu** (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996).

*Makedonya Sorunu (1890-1918)*³ isimli çalışmaları Türkçe literatürü zenginleştiren ve ona ciddi kazanımlar sağlayan iki çalışma olarak belirtilmelidir.

Bu çalışmanın son bölümü KKE'nin iç savaş stratejisinin doğrudan bir sonucu olarak nitelendirilebilecek olan “Çocuk Toplama” olayına ayrılmıştır. Türkçe literatürde yalnızca bu konuya odaklanan herhangi bir çalışma bulunmamasından ötürü bu çalışma gerçekleştirilirken ağırlıklı olarak İngilizce ve Yunanca kaynaklara başvurulmuştur.

Çalışmada büyük ölçüde ikincil kaynaklar denilebilecek kitaplardan ve gazetelerden yararlanılmıştır. Konuyla ilgili mevcut kaynaklar arasından belli bir ideolojinin propagandasından uzak olan ve mümkün olduğunca tarafsız nitelik arz eden örnekler seçilerek bu kaynaklara göre çalışma gerçekleştirilmiştir. Ancak, çalışmanın “Makedonya Sorunu”nu Yunan Komünist Partisi üzerinden anlatma amacını taşımasından dolayı bu partinin yayın organı olan *Rizospastes*'den de yararlanmak kaçınılmaz olmuştur.

Bununla beraber, Modern Yunan tarihçiliğinde gerçek anlamda bilimsel çalışmalarıyla tanınan Thanos Beremes*'in, Koliopoulos ile birlikte yazdığı *Modern Greek Sequel* isimli çalışmasına da bu noktada değinmek gereklidir. Çalışmanın omurgası oluşturulurken, Beremes'in Yunan iç savaşı konusundaki argümanlarından özellikle yararlanılmıştır. Şöyle ki, Beremes, Yunan İç Savaşının büyük toplumsal sorunlardan veya uzlaşması mümkün olmayan farklı siyasal ideallerden dolayı ortaya çıkmadığını; siyasi partilerin iktidar ve güç için rekabeti, II. Dünya Savaşında yaşanan işgal ve sonuçları (yoksulluk, acılar ve işgalin yol açtığı toplumsal kamplaşmalar) ve Makedonya Sorunu olmak üzere üç farklı unsurun sonucu olarak ortaya çıktığını ifade etmiştir⁴. Bu çalışmada da ilk bölümde ilk iki unsura değinilecek, ikinci bölümde de “Makedonya Sorunu” ve KKE'nin bu soruna yönelik ürettiği politika tartışılacaktır.

³ Mehmet Hacısalıhoğlu, **Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)** (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2008).

* Bu çalışmada Yunanca isimlerin Latin alfabesine dönüştürülmesi hususunda Yunanistan Standartlar Enstitüsü'nün sistemi benimsenmiştir. Bu sistemle ilgili olarak bkz. Herkül Millas, **Geçmişten Bugüne Yunanlılar** (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003), 231. Fakat Thanos Beremes'in ismi de dahil bazı yazarların eserlerinde isimler farklı bir sistemle dönüştürüldüğünden bu noktadaki karışıklığı ortadan kaldırmak için, çalışmanın kaynakça ve dipnotlarında yazarın kendi eserinde gösterdiği şekilde yazışı temel alınacak ancak çalışmanın ana metninde yine Yunan Standartlar Enstitüsü sistemi kullanılacaktır.

⁴ John S. Koliopoulos, Thanos Veremis, **Greece: The Modern Sequel** (Londra: C. Hurst & Co. Ltd, 2004), 68-70.

Veremis'in çalışması Yunan tarihi ile ilgili doyurucu bir nitelik arz etmektedir ancak İç Savaş'ın en tartışmalı konularından birisi olan ve bu çalışmanın dördüncü bölümünde de değinilen "Çocuk Toplama" olayına detaylı bir şekilde yer verilmemesi konunun devlet politikası açısından çok fazla tartışmaya açık bir alan olmamasından kaynaklanıyor olabilir.

Bu çalışmada İç Savaş süreci değerlendirilirken, Balkan uzmanı büyükelçi Ebaggelos Kofos'un "Makedonya Sorunu" ile ilgili çizdiği şablondan da yararlanılmıştır. Kofos'a göre, Makedonya'yı basit bir iç sorun gibi görmek yerine bunu "bir makro ve bir de mikro" olmak üzere iki boyutta ele almak gereklidir⁵. Bu noktadan hareketle, çalışmada ABD, İngiltere, SSCB ve Yugoslavya'nın süreçle ilgili müdahaleleri ve politikaları da ele alınmıştır. Ayrıca Kofos'un birkaç farklı çalışmasına da yer verilmiştir ancak büyükelçilik geçmişi olması nedeniyle, zaman zaman Kofos'un resmi politikadan dışarı çıkamadığı da göz önüne alınmış ve buna göre çalışmanın tarafsızlığını etkilemeyecek görüşlerine başvurulmuştur.

Bu çalışma açısından "Çocuk Toplama" ile ilgili tartışma bağlamında, Eirene Lagane'nin *To paidomazoma kai oi Ellenogioukoslabikes Scheseis 1949-1953* isimli çalışması önemli bir başvuru kaynağı olmuştur. Avustralya ve İngiltere'deki arşivlere dayanarak yaptığı çalışmasında Lagane'nin eleştirel bir perspektif yakaladığı söylenebilir. Zaman zaman komünizm karşıtlığı hissediliyor olsa bile çalışmada Yunanistan üzerinde İngiltere'nin etkisine de dikkat çekilmiş ve Yunan hükümetinin özellikle çocuklarla ilgili son dönem politikasına dair çok çarpıcı bulgulara yer verilmiştir. Lagane'ye göre, Yunan hükümeti çocukların ülkeye dönüşü sürecinin süruncemede kalmasından başlangıçta rahatsızlık duyarken, daha sonradan İngiltere'nin de telkinleri ve desteğiyle bu politikayı terk ederek Doğu Blok'una gönderilen çocukların artık komünist doktrinin birer savunucusu haline gelmiş olduklarına ve bu fikirden vazgeçemeyeceklerinden dolayı hem aileleri hem de Yunan yönetimi için sorun teşkil edeceklerine kanaat getirmiş ve bu gerekçeye dayanarak çocukların Yunanistan'a geri gelmemelerini tercih etmeye başlamıştır⁶. Lagane'nin bu önermesi genel sürece bakıldığında son derece yerinde bir tespittir.

⁵ Evangelos Kofos, "The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece (1943-1949)", **Hellenic Foundation for Defense and Foreign Policy Occasional Papers**, s.3 (1989), <http://www.macedonian-heritage.gr/VirtualLibrary/downloads/Kofos02.pdf> [28.08.2008].

⁶ Eirene Lagane, *To paidomazoma kai oi Ellenogioukoslabikes Scheseis 1949-1953* (Atina: I. Sideres, 1996), s. 115.

Çocuk toplama olayının Yugoslavya penceresinden görünüşünün anlaşılabilmesi için Milan Ristović'in *A Long Journey Home* isimli çalışmasından faydalanılmıştır⁷. Ristović'in tamamen Yugoslav kaynaklarına dayanarak yapmış olduğu bu çalışma, çocukların geri dönüş prosedüründe ortaya çıkan sorunlarla ilgili bölümlerde ağırlıklı olarak Yugoslav tezlerinin ağır bastığı izlenimini veriyorsa da, pek çok belgeye olduğu gibi yer verilmesi eserin daha dengeli olmasını sağlamıştır. Ayrıca bu çalışmada çok sayıda ayrıntılı belgenin bir araya getirilmesi, literatür açısından son derece kazançlı olmuştur. Bununla beraber konuyu tamamen Yugoslav arşivlerinden izlemek, bu sürecin değerlendirilmesinde oldukça ufuk açıcı olabilmektedir.

Bu çalışma üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde KKE'nin kuruluşu ve iç savaş politikası ele alınmıştır. Bu bağlamda iç savaşın Yunanistan üzerindeki etkilerine de değinilmiştir. İkinci bölüm, Yunan İç Savaşının tetikleyici unsurlarından biri olan ve çalışmanın merkezini oluşturan "Makedonya Sorunu" ile ilgilidir. KKE'nin "Makedonya Sorunu"na bakışı ve izlediği politika, bu politikanın uğradığı değişimler ve bu değişimlerin sebepleri detaylı şekilde incelenmiş, bu çerçevede Yunan komünist hareketi ile Slavo-Makedonların ilişkilerine de yer verilmiştir. Son bölümde ise, halen Yunanistan'da bir tartışma konusu olan "Çocuk Toplama" konusuna değinilmiş, bu faaliyetin nedenleri, nasıl uluslararasılaştığı ve nasıl sonuçlandığı detaylı olarak ele alınmıştır.

⁷ Milan Ristović, **A Long Journey Home: Greek Refugee Children in Yugoslavia 1948-1960** (Selanik: Institute for Balkan Studies, 2000).

2. YUNAN İÇ SAVAŞI ve KKE

“Makedonya Sorunu”, Yunan İç Savaşının merkezini oluşturmaktadır. Yunan Komünist Partisi ise bu dönemde çizdiği politika ile iç savaşın bir tarafı haline geldiği gibi, doğal olarak ve doğrudan Makedonya’yı da etkilemiştir. Bu nedenle bu girift bağın daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle KKE’nin Yunan siyasi arenasında durduğu yerin anlaşılması ve iç savaşın genel bir panoramasının KKE bağlamında ele alınması gereklidir. Böylelikle “Makedonya Sorunu” da daha anlaşılır kılınacaktır. Bu nedenle, birinci bölümün ilk kısmında 1922 yenilgisinden itibaren II.Dünya Savaşının başlangıcına kadar geçen süreçte Yunan siyasal hayatına kısaca göz atılacak ve Yunan Komünist Partisi’nin bu çerçevede durduğu yerin görülebilmesi için partinin kuruluşuna ve tarihine kısaca değinilecek, bunun ardından KKE’nin II. Dünya Savaşı politikasından başlayarak iç savaştaki tutumu açıklanacak ve bu savaştaki rolü ve amaçları tartışılacaktır. İç savaşın Yunanistan’a kesilen faturası da dönemin şartlarının iyi anlaşılması bakımından bu bölümde ele alınacaktır.

2.1. 1922-45: “Küçük Asya Felaketi”nden “İç Savaş”a

1922 yılında Yunan ordusunun aldığı yenilginin ardından bu yenilgiden Kralı sorumlu tutan Albay Nikolaos Plastaras’ın önderliğini üstlendiği bir grup Venizelist subay iktidarı ele geçirdi⁸. Oluşturulan ihtilal komitesinin talebi üzerine Kral Konstantinos sürgüne gitti ve yerine oğlu II.Georgios tahta geçti. Bu tarihten itibaren Yunan siyasal hayatında ordunun baskın bir unsur olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Ekim 1923’te ihtilalcilere karşı bir darbe planlansa da, bu plan başarıya ulaşmadı. Bunun üzerine Kral II.Georgios da sürgüne gönderildi. Plastaras’ın Ocak 1924’te yönetimi yeniden siyasetçilere devretmek istemesi üzerine seçimler yapıldı ve bu seçimi Venizelistler kazandı. Mart ayında yapılan referandum sonucuyla Krallığın kaldırılması ve cumhuriyetin kurulması kararı alındı. Yunanistan’daki rejim

⁸ Koliopoulos, Veremis, *age*, 125.

değişikliği ülkenin “geleneksel” siyasi istikrarsızlığını olumlu yönde etkilemedi. Zira Haziran 1925’te General Pagkalos bir darbe gerçekleştirdi ve bunun ardından parlamento feshedildi. Pagkalos diktatoryası Ocak 1926’da iyice yerini sağlamlaştırırken bu süreçte muhalifler ve komünistler büyük şiddet ve baskıya tabi tutuldu. Ağustos ayında ise bu kez General Kondules’in darbesi gerçekleşti ve bunun ardından serbest seçimler düzenlendi. Bu seçim sonucunda da yine Venizelistler iktidarı elde ettiler. Bu dönemde Benizelos’un liderliğini üstlendiği Liberal Partinin siyasi açıdan yükselişe geçtiği söylenebilir. Hatta 1922’deki mübadele ile Yunanistan’a gelen mülteciler de bu dönemde Venizelistlerin arkasında olmuşlardır. Fakat 1928’de yeniden başbakan olan Benizelos’un 1930 tarihinde Türkiye ile imzaladığı anlaşmalar neticesinde Rumların yeniden Anadolu’ya dönmesinin mümkün olmadığının anlaşılması üzerine “mübadiller” Liberal Partiden desteklerini çekmişlerdir. Venizelistlerin 1933 seçimlerinde yenilgiye uğraması bu siyasi gerileyişinin bir göstergesidir. Bu seçimler sonucunda Tsaldares’in başkanlığını üstlendiği Halkçı Parti iktidarı elde etti. 1935 yılında Venizelistler iktidarı ele geçirmek için bir darbe girişiminde bulundular ancak başarıya ulaşamadılar. Macar’a göre, bu girişim “krallığın restorasyon sürecini hızlandırması nedeniyle” Metaxas diktatörlüğüne giden yolu açmıştır⁹.

Mart’taki bu darbe girişiminden sonra Haziran ayında yeni bir seçim gerçekleştirildi. Venizelistlerin seçimi boykot etmesi nedeniyle Halkçı Parti seçimden zaferle çıktı. Bu zafere rağmen Tsaldares siyasi iktidarı tamamen elde edemedi ve ordu içinden gelen monarşinin geri dönmesi yönündeki baskılara boyun eğmek durumunda kaldı. Bu halk oylaması sonucunda monarşi yeniden kuruldu¹⁰. Böylece Kral II. Georgios tahta geri döndü. Bu rejim değişikliğinin ardından yeniden seçimler düzenlendi. Seçimlerden sonra Venizelistlerin hükümet kurmak için komünistlerle bir takım görüşmeler yapması orduda huzursuzluk yarattı. Bu nedenle, Savaş Bakanı Papagos Kral’a ordunun böyle bir hükümeti kabul edemeyeceğini bildirdi. Bunun ardından Nisan ayında Papagos görevden alınarak yerine Metaxas Savaş Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak atandı. Aynı sene pek çok tecrübeli siyasetçinin hayatını kaybetmesi Metaxas’ın yerinin sağlamlaşmasına neden oldu; başbakan Demirtzes’in ölümünün ardından Metaxas meclisin büyük çoğunluğunun onayı ile başbakan

⁹ Elçin Macar, *İşte Geliyor Kurtuluş/ Erchetai to Kourtoulous* (İzmir: İzmir Ticaret Odası Kültür, Sanat ve Tarih Yayınları, 2009), 14-15.

¹⁰ Richard, Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1997), 139.

seçildi. Yunan Komünist Partisinin 5 Ağustos'ta düzenlediği grevi bahane eden Metaxas, Kral'dan anayasanın bazı maddelerini askıya alma yetkisini elde etmeyi başardı ve bunun ardından meclisi lağvetti. Böylece Yunanistan'da Metaxas diktatörlüğü dönemi başladı¹¹. Bu dönemde komünistlere karşı büyük bir linç kampanyası başlatıldı.

İkinci Dünya Savaşını bir diktatörlük rejimi altında karşılayan Yunanistan, 28 Ekim 1940'ta İtalyan işgaline uğradı. Yunan ordularının İtalyan kuvvetlerini yenerek Arnavutluk topraklarına geri püskürtmelerinin ardından Nisan ayında bu kez Almanya Yunanistan'ı işgal etti. 23 Nisan'da General Tsolakoglou'nun Almanlar ile yaptığı ateşkesin ardından ülkede Alman yanlısı işbirlikçi bir hükümet oluşturuldu¹². Kral II.Georgios, hükümet üyeleri ve bazı ordu birlikleri ile birlikte Girit'e geçti fakat Girit'in Almanların eline geçmesinden sonra önce Ortadoğu'ya oradan da Londra'ya giden Kral ve mahiyetindekiler burada bir sürgün hükümeti oluşturdular¹³. II.Dünya Savaşı sürerken komünistler önemli bir siyasi figür olarak ortaya çıkacak ve bundan sonraki süreci her aşamasında bilfiil etkin olacaklardı. Bu dönemin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle Yunan Komünist Partisi'nin kuruluşu ve gelişimi mercek altına alınmalıdır.

2.2. Yunan Komünist Partisi'nin Kuruluşu

Yunan Komünist Partisi, 1915'lerden itibaren gelişmekte olan işçi hareketlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Selanik'te varlık gösteren sosyalist nitelikli bir örgüt olan “Federasyon” Nisan 1915'te Yunanistan'daki proleter hareketin liderlik görevini üstlenecek bir parti kurulması amacıyla toplantı yapılması çağrısında bulundu. Bu arada Rusya'da devrimin başarıya ulaşması Yunanistan'daki sosyalist eğilimin ivme kazanmasına neden oldu. 1918 Ağustos'unda İşçi Konferansının yapılmasından sonra Pan-Helenik İşçi Kongresi toplandı ve böylece İşçi Sendika Birliklerinin tek bir sendika altında toplanması kararı alındı ve bu bağlamda “Yunan İşçilerinin Genel Konfederasyonu” (GSEE) kuruldu. Kasım ayında tüm sosyalist birlikleri tek bir parti altında toplamak amacıyla Pan-Helenik Sosyalist Kongre düzenlendi ve “Yunanistan Sosyalist İşçi Partisi” (SEKE) kurulmuş oldu.

¹¹ Macar, **age**, 16.

¹² Clogg, **age**, 149-150.

¹³ Macar, **age**, 50.

Sınıf savaşımı prensibini benimseyen ve işçi sınıfının mücadelesi sonucunda burjuvazinin iktidarının yıkılması amacını taşıyan SEKE'nin kurucu kongresinde partinin temel ideolojik prensipleri tartışılmıştır. Toplantıda D. Ligdopoulos, S. Komiotis ve M. Oikonomou'nun önderlik ettiği sol Sosyalistler, A. Sideres, N. Giannios ve P. Dimitratos'un önderliğini yaptığı Sağ Kanat Reformistleri ve A. Benarogias'ın liderliğini yaptığı Merkezîyetçiler olmak üzere üç ana siyasal görüş temsil edilmiştir. Yapılan tartışmalar sonucunda ortaya somut politikalar konmaya çalışılmıştır. Partide genel olarak hakimiyet kuran görüş Sol Sosyalistler olmuştur.

Sonuç olarak, SEKE'nin aşağıdaki temel prensiplere dayandığı karara bağlanmıştır:

- 1) Proletaryanın bir siyasal güç olarak kazanmayı hedefleyen ayrı bir sınıfsal parti çerçevesinde siyasal ve ekonomik örgütlenmesi, üretim ve borsa (exchange) araçlarının millileştirilmesi. Bu, kapitalist toplumu kolektivizm veya komünizm toplumuna dönüştürmeyi amaçlamaktadır.
- 2) İşçilerin arasında uluslararası iletişim ve dayanışma eylemleri.

Kuruluşundan itibaren devrimci ve enternasyonalist bir karakter çizen parti, SSCB modelini onaylıyordu. Diğer sosyalist partiler gibi SEKE de üretimin kapitalizmden sosyalizme evriminin proletarya tarafından gerçekleştirilebileceğini ve bunun sonucunda tüm insanlığın özgürleşeceğini savunuyordu. Bununla birlikte, işçi sınıfının ekonomik dönüşümü gerçekleştirebilmesi için öncelikle siyasi gücü ele geçirmesi gerekiyordu. Dolayısıyla devrimci güçler birleşmeliydi. SEKE'nin ise bu mücadelede görevi, söz konusu birliği sağlamak ve birleşik ve bilinçli bir mücadelenin ortaya konulması için gereken organizasyonu yapmaktı¹⁴.

18-25 Nisan 1920 tarihleri arası düzenlenen ikinci toplantısında SEKE içinde partinin Komünist Enternasyonal (Komintern)'e katılıp katılmaması üzerine büyük bir tartışma patlak verdi. Burada Yunanistan'ın ne komünist bir ayaklanma gerçekleştirecek ne de başka bir Balkan ülkesindeki olası ayaklanmaya destek verecek olgunlukta olmadığı ileri sürüldü. Sonuçta, Yunanistan'ın Komintern'e katılmasının ideolojik boyutta olması ve herhangi bir ayaklanma patlak verdiğinde Balkanlarda ihtilal ruhunun bekçisi görevini görmesi kararı alındı. SEKE, Komintern'le organik bağını sürdürüyor, Makedonya konusundaki projeyi de

¹⁴ "An Overview of the Congresses of KKE Since its Foundation", Communist Party of Greece, History, <http://inter.kke.gr/about/history/overview-congress> [05.04.2009].

benimsiyordu. Öte yandan, parti adına Komünist olduğunun ifadesi olarak (κ) kısaltmasını da ekledi¹⁵.

1924 Kasım ayında toplanan 3.Olağanüstü Kongre sonucunda alınan kararla SEKE ismini “”KKE” olarak değiştirdi¹⁶. Böylece SEKE, Komintern ve “Balkan Komünist Federasyonu” (BKO)’nun temsilcilerinin önerisi üzerine partinin Bolşevikleşmesi yönünde çabalayacağını, daha önceden alınmış olan tüm Komintern ve Balkan Komünist toplantılarının kararlarını tanıdığını ve benimsediğini belirtti ve partinin adı KKE olarak değiştirildi. Parti genel sekreteri olarak Panteles Pouliopoulos seçildi¹⁷.

1920’lerde KKE’yi toplum gözünde sıra dışı bir konuma taşıyan ve parti üyelerinin “hain” damgasını yemelerine neden olan Türk-Yunan savaşına emperyalist bir savaş olması nedeniyle destek vermemeleridir. Daha sonra ele alınacak olan “Makedonya Sorunu” konusundaki politika yüzünden parti, yine toplum tarafından “vatanı satmakla” itham edilecekti¹⁸.

2.3. 1930: KKE’de Değişim

1930’lar ile birlikte Sovyetler Birliğinin Nikos Zachariades’i Genel Sekreter olarak seçtirmesinin ardından parti tamamen Sovyet yörüngesine girdi. Aslında SSCB’nin yaptığı bu balans ayarı ülke şartları göz önüne alındığında çok yerinde olmuştu. Çünkü ülkede yaşanan ekonomik kriz nedeniyle işçi sınıfında büyük bir eylemlilik potansiyeli mevcuttu. Bununla birlikte, ülke dışında ve içeride faşizmin yükselişe geçişi de KKE’yi özgürlük ve insan haklarının savunucusu pozisyonuna ittiği için partinin destekçileri artmaya başladı.

Özellikle 1935 yılında monarşinin geri dönüşü ile otoriter yönetimin ortaya çıkışı ve komünistlere karşı sürdürülen mücadele KKE’nin faşist ve otoriter bir yönetime direnen tek odak olarak görülmesine neden oldu. Böylece 1930’lu yıllar KKE için hem çok zorlu hem de siyasi gücünü arttıracak kadar önemli bir süreci de beraberinde getirdi. Bu yükselişin sonucunda parti 1936 Ocak’ında yapılan seçimlerden başarıyla çıktı. Bu sonuç, muhafazakar ve liberal grupların artık

¹⁵ Alekos Papapanagiotou, **To Makedoniko Zetema kai to Balkaniko Kommounistiko Kinema 1918-1939**, (Atina: Themelio, 1992), 33-34.

¹⁶ An Overview of the Congresses of KKE Since its Foundation, [05.04.2009].

¹⁷ Papapanagiotou, **age**, 71.

¹⁸ Koliopoulos, Veremis, **age**, 110-111.

komünistleri de göz önünde bulundurmak zorunda olduklarını kanıtladı. Fakat muhafazakar-komünist işbirliği uzun soluklu olamadığından, siyasal krizden kurtulmak mümkün olmadı ve 1936 yılında Metaxas diktatörlüğünü ilan etti. Veremes'e göre, KKE'nin bu süreçte artan siyasal gücü ve düzenlediği gösterilerin halktan büyük destek bulması, Metaxas rejiminin ileri sürdüğü komünist tehditini kısmen somutlaştırdı ve diktatörlüğe giden süreci hızlandırdı¹⁹.

1936'da Metaxas'ın diktatörlüğünü kurmasının ardından KKE için zor günler başlamış oldu. Pek çok Yunan komünisti tutuklandı veya sürgüne gönderildi²⁰. Diktatörlük boyunca komünistlere karşı adeta bir haçlı savaşı yürütüldü ve bunun sonucunda pek çok komünist öldürüldü, işkence gördü veya siyasal görüşlerinden vazgeçtiklerine dair belge imzalamak zorunda bırakıldı²¹.

2.4. İşgal ve KKE'nin tavrı

İtalya 1939 yılındaki Arnavutluk saldırısından sonra, hedefini Yunanistan olarak belirlemişti. 28 Ekim 1940'da İtalyan yönetimi Yunan Başbakanı Metaxas'a bir ultimatom verdi. Fakat Metaxas'ın bunu reddetmesi üzerine İtalya Yunanistan'a savaş açtı. Ancak Yunanlar İtalyan kuvvetlerini geri püskürtmeyi başardı. Bu arada, Hitler de SSCB'ye karşı başlatacağı saldırıda kendisini güvenceye almak için, önce Balkanları kontrol altına alması gerektiğini düşünüyordu. Bu nedenle, önce Romanya'dan başlayarak, Bulgaristan ve Yugoslavya'yı da ele geçirdi. Artık sıra Yunanistan'a gelmişti. Zaten İtalya Yunanistan'ı alamamıştı. Böylece, Almanya Yunanistan'ı işgal etti²².

Yunanistan'ın 1922'de Türklerle savaşına karşı çıkmasına rağmen KKE yönetimi işgalcilere karşı halkı direnişe çağıran ilk odak oldu. 1940 Ekiminde Zachariades "Yunan halkına açık mektubu" ile halkı işgalcilere karşı mücadeleye davet etti²³:

Mussolini'nin faşizmi, köleleştirmek ve esir etmek amacıyla Yunanistan'ı sırtından canice ve yüzüstüce vurmaktadır. Bugün tüm Yunanlar, özgürlük, şeref ve ulusal bağımsızlık için mücadele etmektedir. Mücadele çok zor ve çok sert olacaktır. Ancak yaşamak isteyen bir ulus fedakarlıkları ve tehlikeleri göze alarak mücadele etmek zorundadır. Yunan halkı bugün

¹⁹ age, 116-119.

²⁰ "Brief History", Communist Party of Greece, History, <http://inter.kke.gr/about/history/briefhistory/> [05.04.2009].

²¹ Koliopoulos, Veremes, age, 119.

²² Oral Sander, **Siyasi Tarih: 1918-1994**, 12. bs. (Ankara: İmge Kitapevi, 2004), 142-146.

²³ Nikos Zachariades, "Anoichto Gramma pros to lao tes Elladas", Archeio ton Marksiston sto Internet, <http://www.marxists.org/ellinika/archive/Zachariades/1940/10/31.htm> [25.01.2009].

Mussolini faşizmi karşısında bir ulusal bağımsızlık savaşı vermektedir. Ön safların yanında her kaya parçası, her yamaç, her köy, kulübe kulübe, her şehir, ev ev, ulusal bağımsızlık mücadelesinin bir kalesi olmalıdır.

Bu dönemde, Almanlara ve diğer işgalci kuvvetlere (İtalya, Bulgaristan) karşı savaşmak için pek çok direniş örgütü oluşturuldu. Bunlardan en önemlisi 1941 yılında kurulan “Ulusal Kurtuluş Cephesi” (EAM)’dir. Bunun yanı sıra 1941 Eylül’ünde General Napoleon Zervas’ın yönetiminde “Yunan Ulusal Demokratik Birliği” (EDES) kuruldu. Ayrıca Temmuz 1941’de de Albay Demetrios Psarros yönetiminde kurulan “Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş” (EKKA) da bu gruplardan biriydi.

Bu grupların içinde en önemlisi ve daha sonra iç savaşın taraflarından biri olacak olan EAM 27 Eylül 1941’de Atina’da Partsialides, Roussos, Ioannides, Bidales, Gizeles, Karagiorgos gibi komünistler ve Köylü Partisinden Gabrielides ve Proimakes tarafından kuruldu. Kurucu komitenin ideolojik görüşleri aşırı sol eğilimli olmasına rağmen, ülkenin koşulları dolayısıyla verecekleri mücadele son kerte milliyetçi olmak durumundaydı; bu sebeple kurdukları yeni örgütün adına özellikle “Ulusal” sıfatını vermeyi tercih ettiler. Ülke işgal altındayken EAM’a katılmanın ideolojik bir ön şartı olamazdı. Sadece Mihver Devletlerine karşı mücadele etmek istemek ve savaştan sonra demokratik seçimler sonucunda ülkenin kaderinin belirleneceğini savunmak yeterliydi. İşgal Yunanistan’ında EAM’ın görüşlerini yansıtan kitapçıkta da bu fikirler açıkça görülmektedir:

Mücadele halkın tüm toplumsal katmanlarını içermelidir, işçiden burjuvaya, fakir köylüden toprak sahibine kadar...Çünkü her yerde ve her zaman haklarımızı aramalı, dayanışmamızı göstermeli ve yabancı işgalci ve Yunan hainlerine karşı yan yana durmalıyız.

Bu ifadeden de anlaşıldığı üzere, ortak düşman yabancı işgalciler ve içerde onların destekçisi olan işbirlikçi Yunanlardı. İdeolojik düşmanlıklar ülke bağımsızlığını kazanana kadar bir tarafa bırakılıyordu.

EAM aslında Yunanistan’da dönemin sol görüşlü irili ufaklı partilerinin bir koalisyonu olarak da görülebilir. Çünkü EAM merkez komitesi ELD, SKE, ESKE, AKE gibi partilerin temsilcilerinden oluşuyordu. Bu birlik bünyesinde farklı amaçlara yönelik değişik alt örgütler oluşturuldu. Bunların en önemlileri şunlardır:

- 1) ELAS--- Ulusal Halk Kurtuluş Ordusu
- 2) EPON--- Birleşik Yunan Gençlik Örgütü
- 3) EA--- Ulusal Dayanışma
- 4) EEAM---- İşçi Ulusal Kurtuluş Cephesi²⁴.

Bu arada EAM'ı tamamen hakimiyet altına alacak olan KKE içinde işgal döneminde farklı bir siyasal görüş hakim olmuştu. Zachariades'in 1936'da Metaxas rejimi tarafından tutuklanıp 1941'de Dachau'ya yollanmasından sonra yönetimi Siantos'un alması KKE'nin daha milliyetçi bir çizgiye kaymasına neden oldu. Dolayısıyla EAM-ELAS'ın bu süreçte ortaya çıkması doğal bir sonuç olmaktaydı²⁵.

EAM'ın ve bu örgütlerin kesin üye sayısını resmi olarak bildiren istatistikler mevcut değildir. Çünkü işgal nedeniyle böyle bir bilginin tutulması mümkün olmamıştır. Ancak tüm EAM kurumlarının üyelerinin yaklaşık olarak 500.000 ile 2.000.000 arası olduğu tahmin edilmektedir. Burada önemli olan bu örgütün halk tarafından büyük ölçüde benimsenmiş olmasıdır. Halkın çeşitli unsurlarına hitap edecek farklı örgütleri kurmuş olması EAM'ın daha çok yayılmasını ve güçlenmesini sağlamıştır. Örneğin gençler kendilerine EPON'da yer bulurken, daha yetişkin ve güçlü olanlar ELAS'a katılıyordu. EAM'ın toplumsal tabana yayılma konusundaki başarısı yalnızca toplumun alt katmanlarını içermemekteydi; ELAS görevlileri arasında on altı general, otuz dört albay ve 15.000 muvazzaf subay bulunuyordu. Ayrıca Kilise de 6 piskopos ve pek çok papaz ile kendisini bu örgüt içinde temsil edebiliyordu. Yüksek eğitim kurumlarından Atina Teknik Üniversitesi'nin başkanı ve Atina Akademisinin iki üyesi de dahil, otuz profesör de yine EAM'a katılmıştı. Bununla beraber, işçi liderleri de EEAM içinde yer alıyorlardı²⁶.

KKE'nin inisiyatifıyla oluşan EAM'ın direniş hareketinde bu derece ön plana çıkması, işgal sonrası siyasal gelişmelere de bağlanabilir. Metaxas rejiminde bastırılan, işkence gören ve yok edilmeye çalışılan KKE, savaş ve Alman işgali ile

²⁴ Leften Stavros Stavrianos, "The Greek National Liberation Front (EAM): A Study in Resistance Organization and Administration", **The Journal of Modern History**, c. 24, s. 1 (Mart, 1952): 42-44. Zachariades 1945'te Yunanistan'a dönünce hem Siantos'u hem de Bafiades'i bertaraf etmeyi başardı ve parti içi kampaşma son buldu.

²⁵ André Gerolymatos, "Greek Democracy on Trial: From Insurgency to Civil War, 1943-49", **Democracies and Small Wars**, ed. Efraim Inbar (Londra: Routledge, 2003): 124.

²⁶ Stavrianos, **age**, 44-45.

birlikte ülke içinde avantajlı bir konuma yükseldi²⁷. Zaten işgalden önce de hükümetin herhangi bir meşruiyeti yoktu fakat özellikle işgalden sonra Yunan politik arenasında büyük bir boşluk doğdu ve bu, KKE tarafından doldurulmaya çalışıldı²⁸. Bilindiği gibi, işgalin ardından Yunan hükümeti önce Girit'e ardından da Mısır'a kaçmıştı. Bunun ardından General Tsolakoglou'nun yönetiminde işbirlikçi bir hükümet iktidarı ele geçirdi²⁹. Sürgündeki hükümet ve Kral toplumsal sadakati sağlayamadığı gibi, içerdeki işbirlikçi hükümetin de pozisyonu çok farklı değildi. İtalyan, Bulgar ve Almanların elinde bulunan birkaç işgal bölgesi dışında ülkede asayişten söz etmek mümkün olmamaktaydı. Bu durum gerçek bir siyasal belirsizlik ortamı yaratmıştı³⁰.

EAM'ın bu başarısı söyleminin gücüne de bağlanabilir. Şöyle ki, KKE bu dönemde insanların kendilerinden uzaklaşmasını engellemek için “proletarya, sınıf savaşı” gibi ideolojik terimlerden ve komünist sloganlardan özellikle kaçındı. Bunun yerine halk yönetimi (laokratia) ve vatanseverlik vurgusunu ön plana çıkarttı. Bununla birlikte, Metaxas rejiminin ardılları, plutokrasi ve işbirlikçiler de “düşmanlar” olarak yaftalandı³¹.

KKE işgalcilere karşı ortaya çıkan direniş hareketini tek elde toplamak istiyordu ancak EDES, PAO ve EKKA gibi farklı direniş örgütleri böyle bir birleşmeye sıcak bakmadılar. Çünkü savaş öncesinde başlayan komünist avı sebebiyle pek çok komünist 1940-41 yıllarını hapiste geçirmiş ve bu sürede hiç savaştırmamışlardı. Oysa bu direniş örgütlerinde görev alan subayların birçoğu 1940 ve 1941'i işgalcilere karşı savaşıp geçirmişlerdi ve komünist kadronun liderliği altında bir mücadele vermeye niyetleri yoktu³². Buna rağmen ELAS'ın diğer grupları kendi bünyesine katabilmek için verdiği mücadeleye yalnızca İngiltere'nin desteğini almış olan EDES direnebildi³³. EKKA'nın ortadan kalkması 1944 yılında Psarros'un ELAS'a karşı savaşıırken ölmesi sonucunda gerçekleşecekti. PAO'nun kadrosunun bir bölümü ise, Ortadoğu'daki hükümet kuvvetlerine katılırken, bir kısmı ELAS'a, bir diğer kısmı da

²⁷ John O. Iatrides, Nikolas X. Rizopoulos, “The International Dimension of the Greek Civil War”, **World Policy Journal**, (Bahar, 2000): 88-89.

²⁸ Gerolamatos, **age**, 123.

²⁹ Clogg, **age**, 150 -151.

³⁰ Iatrides, Rizopoulos, **age**, 89.

³¹ John O. Iatrides, “Revolution or Self-Defense? Communist Goals, Strategy and Tactics in the Greek Civil War”, **Journal of Cold War Studies**, c.7, s. 3 (Yaz, 2005): 7.

³² Koliopoulos, Veremes, **age**, 71.

³³ Iatrides, **age**, 5.

sağ görüşlü gruplara veya Alman işgal kuvvetlerinin zımni onayı altında görev yapan milis kuvvetlerine dahil oldular³⁴. Böylece, ELAS karşısında tek rakip olarak EDES'i buldu. KKE'nin tüm direnişi tek başına yönetme konusundaki ısrarı Yunan İç Savaşının başlamasına neden olacaktı.

2.5. Yunan İç Savaşı ve KKE

Geleneksel olarak Yunan İç Savaşı tarihçiler tarafından üç aşamaya ayrılır:

- 1) Ekim 1943-Şubat 1944
- 2) Aralık 1944-Şubat 1945
- 3) Mart 1946-Ağustos 1949

Yunan İç Savaşının genel bir panoramasının çizilmesi için öncelikle birkaç yıl önceye dönülmesi gerekmektedir. Bilindiği üzere, 1935-46 yılları arasında Yunanistan'da iktidarda olan kral siyasal anlamda meşruiyet sahibi değildi. 1936-1941 arası yaşanan Metaxas rejimi de zaten kralın desteği ile ayakta kaldı ve 1941'deki işgalden sonra kral ve silahlı kuvvetlerin bir bölümü ülkeyi terk ederek önce Mısır'a daha sonra İngiltere'ye kaçtı ve burada bir sürgün hükümeti kurdular. Dolayısıyla işgalden önce de meşruiyeti olmayan kralın ve hükümetinin arkasında bıraktığı siyasal boşluğu KKE doldurdu³⁵.

2.5.1. EAM'ın İktidar Mücadelesi

KKE, 1941-44 arası işgal sırasında EAM başkanlığında sürdürülen direniş hareketi sayesinde 1930'lardaki yükselişini sürdürdü. 1944 yılında Yunanistan'daki eski ve köhnemiş yapının temsilcileri artık pek fazla meşruiyet arz edemeyecek duruma gelmişlerdi. Böyle bir ortamda, KKE Yunan toplumu için yeni bir alternatif oluşturuyordu. Öte yandan, Halkçı Parti'de toplanan monarşistler ve Liberal Parti'deki cumhuriyetçiler ise, İngiltere'den destek buluyordu çünkü savaş sonrası İngiltere, Yunanistan'da kendi çıkarlarına uygun bir hükümet kurulmasını bekliyordu.

1944 Ekim'inde Yunanistan'da işgal son bulup, özgürlük gelince, KKE güç kullanarak iktidara gelmek yerine, toplumdan aldığı büyük desteğin verdiği güveni

³⁴ Koliopoulos, Veremis, **age**, 71.

³⁵ Gerolymatos, **age**, 122-123.

arkasına alarak savaş sonrası kurulacak yeni siyasal sistem içinde yer almaya çalışarak, amacına barışçıl yöntemle ulaşmayı tercih etti. Yunan hükümetinin ve İngiliz birliklerinin ELAS'ın silah bırakmasını talep etmeleri üzerine, ELAS ile bu gruplar arasında çatışma başladı³⁶. Savaşın ilk aşaması İngilizlerin müdahalesi ve iki tarafın da savaştan yorulması nedeniyle Plaka Anlaşmasının (Şubat 1944) imzalanması ile bitti ve böylece sular bir müddet duruldu.

Bu arada Ulusal Birlik Hükümeti (27 Ağustos 1944) direniş kuvvetlerini feshederek bir ulusal ordu oluşturmayı başaramadığı için düştü. Üstelik hükümetin bunu başarması da oldukça zordu çünkü Atina, Selanik ve birkaç büyük kent dışında, ülkenin geri kalanı komünistlerin idaresi altındaydı. Bütün bunların yanısıra monarşinin geleceği de büyük bir soru işareti olarak duruyordu.

EAM-ELAS için Yunanistan'da kurulacak yönetim zamana bağlıydı. Parti içinde iktidarın siyasal yollarla mücadele ederek mi yoksa silaha sarılarak mı elde edileceği tartışılıyordu. Üstelik açıkça görülmekteydi ki hükümet sol ile hiçbir şekilde işbirliğine girmeyi istemeyecekti. Dolayısıyla ilk seçenek istense de gerçekleşmezdi. Böylece iç savaşın ikinci aşaması başladı. "Aralık İsyanı" olarak da adlandırılan bu süreçte artık yeni savaş mekanı Atina sokakları oldu ve İngiliz ordusu da bu çatışmaya dahil olmak durumunda kaldı³⁷.

Iatrides'e göre, Atina'da ELAS ile İngiltere'nin desteklediği hükümet güçleri arasında 1944 Aralık'ında çıkan çatışmalar (ikinci aşama) önceden planlanmamıştı. Aslında, bu durum öncelikle komünistlerin General Ronald Scobie'nin tüm grupların dağıtılarak ulusal bir ordu kurulması yönündeki emrini kabul etmemelerinin sonucunda ortaya çıkmıştı. Bu emir KKE liderleri için kabul edilemezdi çünkü bunu kabul ettikleri takdirde hem amaçlarına uygun bir rejimin kurulması engellenecekti hem de muhalifleri karşısında tamamen savunmasız kalacaklardı. Öte yandan, KKE silahlı bir mücadeleye de çok hazır değildi. Öncelikle tüm direniş kuvvetlerinin General Scobie'nin liderliğinde toplanmasını öngören Caserta Anlaşmasını (28 Eylül 1944) imzalamışlardı ve bunun sonucunda şehirden uzakta kalmaya söz vermişlerdi. Dolayısıyla şehirleri ele geçirmeleri güçtü. Ayrıca İngiliz birliklerine saldırmak

³⁶ Thanases Sfikas, "War and Peace in the Strategy of the Communist Party of Greece, 1945-49", *Journal of Cold War Studies*, c.3, s. 3 (Sonbahar, 2001): 6.

³⁷ Gerolymatos, *age*, 126-127.

konusunda da tereddütleri vardı çünkü İngilizler kendilerini işgalden kurtaranlardı ve onlara silah doğrultmak ELAS'ın halk içindeki popülaritesini azaltabilirdi³⁸.

ELAS'ın silahları bırakma konusundaki itirazında Ulusal Birlik Hükümetinin ulusal orduyu oluştururken izlediği yöntemin de etkisi olduğu söylenebilir. Hükümet arkasında ulusal bir ordu olmaksızın yalnızca siyasal uzlaş ve anlaşmaya dayanarak uzun vadede ayakta duramayacağını biliyordu. Hükümet de İngiltere de EAM-ELAS'ın komünist bir rejim oluşturma amacını taşıdıkları konusunda hemfikirler. Bu nedenle solun saf dışı edilmesi gerekiyordu ve bu ancak ulusal bir ordunun kurulması ve bu ordunun hükümetin arkasında silahlı bir güç olarak varlığını sürdürmesi ile mümkün olabilirdi. Bunun için başbakan George Papandreou, monarşi yanlısı olan subayları ve işgal sırasında Almanlar ile işbirliği yapan “Güvenlik Taburları”nda görev yapan diğer askerleri geri kazanmaya çalışırken, ELAS ile ilişkili olan diğerlerini de mümkün mertebe uzaklaştırma yolunu seçti. Bu durum, aradaki düşmanlığı arttırdı. EAM-ELAS için bu tasfiye süreci yalnızca tasfiye değildi; daha sonra sağ görüşlülerin elinde savunmasız kalınması anlamına da geliyordu.

İngilizlerin Yunanistan'a gelişi çatışmanın ivme kazanmasına neden olmuştur. İngiltere başlangıçta çok büyük bir kuvvet göndermemiştir. Çünkü işgalden sonra geçiş döneminin yavaş ve yumuşak olmasını istiyordu. Bunun çeşitli sebepleri vardı. Öncelikle Papandreou hükümeti halihazırda EAM üyesi olan bakanlara sahipti. Ayrıca kral II.Georgios'un dönüşü halk oylamasına bağlıydı. Üçüncü bir sebep olarak, Caserta Anlaşmasının imzalanarak tüm örgütlerin General Scobie'nin komutanlığında birleştirilmesinin karara bağlanması verilebilir. Üstelik Churchill ve Stalin'in Yüzdeler Anlaşmasını imzalamaları ve bu çatışmada Sovyetlerin gerçekten tarafsız kalmış olması da önemli sebepler arasındadır.

İngilizlerin durumu sakin ve yumuşak idare etme konusundaki istekleri ve tüm bu sebeplere rağmen EAM-ELAS ile bir çatışma çıkacağı belliydi. Churchill koşulların uygun olması durumunda çatışmadan çekinmeyeceklerini ifade etmişti. 8 Kasım'da Churchill, General Maitland Wilson'a, Orta Doğu'daki birliklerin komutanı olan Reginal Leeper'a ve Atina'daki İngiliz büyükelçisine yolladığı telgrafta acil olarak Atina'ya destek yollanmasını bildirdi. Fakat General Scobie'nin ELAS ile mücadeleye çok iyi hazırlanmamış olduğu ortaya çıktı. Ekim ve Kasım ayı boyunca

³⁸ Iatrides, *age*, 16.

Atina, Patras ve birkaç kentte de tutunabilen hükümet güçlerinin karşısında ELAS üstün durumdaydı. Epirus, Drama ve birkaç ada dışında tüm Yunanistan'ın geri kalanı ELAS'ın kontrolündeydi. Kasım sonunda ELAS'ın kadrosunun 49.000 subay ve askerden oluştuğu bilgisi göz önüne alınırsa, ELAS'ın söz konusu gücü daha iyi anlaşılabilir. Ayrıca 45.000 kadar gerilladan oluşan ve 1. ELAS Kolordusu olarak bilinen ayrı bir grup daha vardı ve bu gerillaların en azından 6.000 tanesi tüfek, 3.000 tanesi de revolver ve tabanca taşıyordu³⁹.

1944 yılının Kasım ayı ortalarında ELAS kadrosu KKE'ye artık kartlarını açık oynamaları gerektiğini ve Atina'ya yürümelerini önerdi ama KKE yönetimi buna karşı çıktı. Yine de, Moskova ve Sofya seçenekleri denenmeliydi. Tito'dan moral destek gelse de, Bulgar Komünist Partisi lideri Dimitrov'un verdiği mesaj hayalkırıklığını arttırdı. KKE önderlerinden Petros Rousos'un Molotov'a iletmek üzere Dimitrov'a gönderdiği ve İngiltere'ye karşı verecekleri mücadelede destek talep eden mesajı olumsuz bir cevap aldı. Dimitrov Bulgar otoritelerini de bu meseleye hiç karışmamaları konusunda uyardı. SSCB'nin Yunan komünizmi konusundaki olumsuz tutumu birkaç başka olayda daha kanıtlanmıştır. Örneğin Sovyet diplomat Ivan Maiskii ABD'nin Moskova büyükelçisine Yunan meselesinde SSCB'nin tamamen tarafsız davranacağını belirtmişti. Hatta Stalin Dimitrov'a, İngiltere ve ABD'nin Yunanistan'da bir komünist rejimin kurulmasını tolere etmeyeceklerini belirtmişti. Çünkü Ortadoğu çıkarları bunu gerektirmekteydi.

Bu nedenle 1943'ten 1945'e kadar Sovyet otoritelerinin Yunan komünistlerine destek olmadığı söylenebilir. İç savaşın ilk iki safhası tamamen Yunanistan'ın kendi iç dinamikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Buna rağmen, İngiltere iç savaşta çok önemli bir rol oynamıştır. KKE'nin SSCB'den beklediği yardım gelmediği gibi, Bulgar ve Yugoslav komünist liderleri de Yunan komünistleri ile SSCB arasında köprü görevi görmek dışında somut bir faaliyette bulunmamıştır⁴⁰.

Süregelen günlerde çıkan çatışmalarda İngiliz kuvvetleri ve hükümet güçleri küçük bir bölgeye sıkışmak zorunda kaldılar. Bu noktada ELAS'ın asıl sorunu Atina'nın alınmasıydı. Komünistlerin şehri ele geçirememesi İngilizler'e kendilerini güçlendirecek zamanı yaratıyordu. Nitekim 12 Aralık'taki çatışma sırasında ELAS ile savaşa giren İngiliz güçlerine takviye olarak üç gün sonra 50.000 kişilik yeni bir

³⁹ Gerolymatos, *age*, 127-128.

⁴⁰ Iatrides, *age*, 16-18.

ekip gönderilmişti. Bu, ELAS'ın İngilizler karşısında güçsüz duruma düşmesine neden oldu. 1945 Ocak'ında artık ELAS geri çekiliyordu. Bu gerileyiş Varkiza Anlaşmasının imzalanmasına neden oldu (14-15 Ocak 1945). Buna göre, EAM-ELAS ve KKE'nin yapısı korunacaktı ama silah bırakacaklardı. Aslında ELAS'ın tamamen imha edilmemesi İngiliz ve Yunan hükümetinin isteği ile ilgili değildi. Almanların 16 Aralık'ta müttefiklere sürpriz bir saldırı yapması planları değiştirmişti. Bu sebeple, yenilmesine rağmen ELAS tamamen ortadan kaldırılmadı. Zaten hala Yunanistan'ın üçte birini kontrolü altında tutuyordu; böyle bir kuvvetin ortadan kaldırılması savaşın kaderini değiştirebilirdi. Fakat ELAS'ın yaşamaya devam etmesi 1946'taki iç savaşın üçüncü aşamasını tetikledi. Ayrıca bu durum uzlaşma aranmasını da gereksiz kılıyordu⁴¹.

Aralık 1944 çatışmalarını bitiren Varkiza Antlaşmasından sonra KKE'nin Genel Sekreteri Nikos Zachariades partinin muhaliflerine ortak bir noktada buluşmak için bazı koşullar öne sürdü. Buna göre, İngiliz birlikleri Yunanistan'ı terkedecek, Yunanistan Doğu-Batı çatışmasında tarafsız kalacak, savaş döneminde işbirliği yapanlar cezalandırılacak ve ulusun nihai amacı sosyalizm olacaktı. Tabii bu koşullar kabul görmedi.

Bu arada SSCB'nin Yunan komünistlerinin mücadelesine karşı takındığı tavır ise değişmemişti. Stalin, KKE liderlerinin Sovyetlerin onlara destek çıkacağı umudunu yitirmelerine izin vermeden az da olsa bir ilgi gösteriyor ama bunun fazlasını da yapmıyordu. En azından Yunan komünistlerinin eylemleri İngilizlerin Yunanistan'da, Doğu Akdeniz'de ve Balkanlar'daki gücünü azaltabilirdi. Eğer tek başlarına Yunan komünistleri başarılı olurlarsa bu, komünistlerin Ege ve Adriyatik kıyılarına ulaşmaları demekti ki SSCB için bu oldukça olumlu bir gelişme olacaktı ancak kendisini İngiltere ve ABD'nin karşısına çıkaracak bir savaşa da göz göre göre ülkesini sürükleyemezdi⁴².

Tüm bunlar yaşanırken, Yunanistan'da ekonomik kriz devam ederken, siyasal arenada da belirsizlik sürüyordu. Asıl önemlisi bir ulusal ordunun hala kurulamamış olmasıydı, bu sebeple 1948'e kadar Yunanistan'da hala İngiliz birlikleri bulunacaktır.

⁴¹ Gerolymatos, **age**, 129.

⁴² Iatrides, **age**, 18.

2.5.2. İç Savaşta Son Perde

İç savaşın üçüncü aşaması 1944 Aralık'ında yaşanan olaylara tepki olarak sağ görüşlü grupların sol görüşlülere saldırmasına -daha başka bir ifadeyle "Beyaz Terör"ün hakimiyetine- bir cevap olarak başladı. Taşrada eski defterler açılmış insanlar çözümü birbirlerini öldürmede bulmuşlardı. Şehirlerde ise sol örgütler faaliyetlerini sürdürüyorlardı. Hükümet güçleri bir bölgede kanunu ve düzeni kurmaya çalışıyor ve geri çekildiğinde bu bölgeler ya sol veya sağ görüşlü grupların eline düşüyordu. Aralık'taki isyanlar sonucunda pek çok EAM-ELAS üyesinin tutuklanması da gerginliği arttırdı. Tutuklananların bir bölümü terörist faaliyetlerde yer almış olmalarına rağmen, bir kısmının sadece ideolojik olarak fikir birliği içinde oldukları ve terör eylemleri ile ilişkileri olmadığı bilinmektedir. Fakat cezaevinde yaşamış oldukları işkence, baskı ve haksız tutuklama pek çok kişiyi KKE'nin yanında yer almaya itmiştir. Ayrıca hükümetin bu tırmanan şiddete ses çıkarmaması da halkın tepkisini çekmiş, KKE'ye olan desteğin artmasına neden olmuştur.

Hükümet 1946 baharından itibaren polis ve askeri hedeflere saldıran komünistlere karşı başarısız olan polis ve jandarma yerine görevi orduya verdi. Fakat ordu henüz yeni oluşturulmuş olması ve gerilla ile mücadele etme konusunda tecrübesi az olduğu için ilk başlarda pek başarı elde edemedi. Bu yüzden Atina savaşının ağırlıklı olarak İngiliz kuvvetleri ve milisler tarafından verildiği söylenebilir.

Bu arada sağ görüşlü grupların uyguladığı şiddet de hız kesmeden devam ediyordu. Kasım 1946'da "Beyaz Terör"ün geldiği boyut şu istatistiki bilgi ile anlaşılabilir: 780 kişi öldürüldü, 5.677 kişi yaralandı, 28.450 kişi işkenceye uğradı, 70.528 kişi tutuklandı. Bu arada 1946 Temmuz'unda hükümet tüm vatandaşları koruma adına doğrudan sol görüşlülere hedef alan bir yasa çıkardı ve böylece büyük bir tutuklamalar ve idamlar süreci başladı. 1947'de yeni yasanın yürürlüğe girmesinin sonucu olarak 7.000'i Atina'da, 10.000'i ülkenin geri kalanında olmak üzere 17.000 kişi tutuklandı. Ayrıca 30 Ağustos'ta 24 kişi idam edildi. Böylece yeni yasanın çıkarılmasından itibaren uygulanan idamların sayısı 462'ye yükseldi. Fakat KKE geri adım atmadı. 1946 Ekim'inden beri "Yunanistan Demokratik Ordusu" (DSE) adı altında bir askeri örgütlenme oluşturmuş olan ELAS güçleri de kaçırma, öldürme ve imha eylemlerini sürdürdü.

KKE mücadeleye devam edebilmek için Makedonya'daki hakimiyetini sürdürmek istedi. Bu bölgeyi bir hazırlanma alanı olarak kullanmayı planlıyordu. KKE'nin Makedonya'yı seçmesinin çeşitli sebepleri vardı. Öncelikle bu bölgeye Bulgaristan'dan ve Yugoslavya'dan güvenli şekilde kaynak aktarımı yapılabilirdi. Ayrıca partinin destekçileri olan Slav kökenli ve Anadolu kökenliler de yine bu bölgede ikamet etmekteydi. Yunanistan'ın kuzey bölgelerinde yaşayan Slav kökenli gruplar bağımsız bir Makedonya devleti kurmayı umuyorlardı. Bu olmazsa, Yugoslav Makedon Cumhuriyetine katılmayı bekliyorlardı. 1924'te KKE bağımsız bir Makedon ulusunun ve devletinin varlığını tanımıştı fakat 1935 yılında Zachariades bu ifadeyi "tüm azınlıklara tam eşitlik" şeklinde değiştirmişti. Bu ifade değişikliği "Makedonya Sorunu"nu muğlaklaştırırsa da, aslında pek çok Yunan için bu kendi topraklarını başkalarına bırakmak anlamına geliyordu. "Slav-Makedon"larla olan bu ilişki biçimi hükümet tarafından da KKE'nin dış güçlerin bir ürünü olduğu yönündeki propagandasını güçlendiriyordu. Fakat bu noktada Makedonya'nın KKE'nin iç savaşın kazanılmasına yönelik planlarının merkezinde bir rolü olduğu vurgulanmalıdır.

1947-49 yılları arasında Ulusal Ordu kadrolarını daha genç ve daha eğitilmiş gruplarla yenilemeyi başardı. Buna karşılık DSE daha yaşlı ve kendilerine katılmış olan köylülere dayanmak durumundaydı. İç savaşın üçüncü aşamasının ilk senesinde DSE'nin yaşı ve kalitesi ciddi şekilde geriledi. 1948-49 yıllarında da özellikle Truman Doktrini ertesinde alınan yardımlar ile güçlenen Ulusal Ordu açıkça öne geçmeye başladı⁴³.

Ayrıca 1948'deki Tito-Stalin çatışması ile KKE'nin Stalin'in yanında yer alması, Nachmani'ye göre, gerçekten de Yunan komünist hareketini çok olumsuz etkilemiş hatta yok olmasına neden olmuştur⁴⁴. Zachariades'in Tito'nun KKE'ye çok büyük destek vermesine rağmen Stalin'den yana tavır koyması Yugoslavya'nın desteğini çekmesinden önce kendilerinin zafere ulaşacağına inanmasından ileri geliyordu.

1949 yılına gelindiğinde, Ulusal Ordu giderek güçleniyordu. Gerolوماتos'a göre, komünistlerin gerilla yöntemlerinden vazgeçmesi ve düzenli ordu haline gelerek DSE'yi kurması komünistler açısından büyük bir stratejik hata olmuştur. Bu değişim

⁴³ Gerolوماتos, *age*, 129-133.

⁴⁴ Amikam Nachmani, "Civil War and Foreign Intervention in Greece: 1946-49", *Journal of Contemporary History*, c. 25, s. 4 (Ekim, 1990): 511.

çerçevesinde Bafiades gibi gerilla savaşında tecrübeli olan diğer başka komutanların da uzaklaştırılması, savaşın son senesinde yönetimin Stalin yanlısı ve askeri konularda çok tecrübeli olmayan kişilere bırakılması sonucunu doğurmuştur⁴⁵. Böylece 1949 yılında Grammos-Vitsi saldırıları sonucunda DSE hükümet güçleri karşısında büyük bir bozguna uğradı ve iç savaş bu yenilginin ardından sona erdi.

2.5.3. KKE'nin İç Savaş Stratejisi

KKE'nin bu dönemdeki stratejisini inceleyen çalışmalarda yaygın olarak üç farklı görüş savunulmaktadır. Geleneksel olarak da nitelendirilebilecek en sık savunulan görüşe göre, KKE en başından beri zorla iktidarı ele geçirerek, Sovyet tipi bir komünist rejim kurmak amacını taşımaktaydı⁴⁶. Bu sava Stavrianos da çalışmasının dipnotlarında yer vermiştir⁴⁷. Bu görüşle birebir örtüşmemekle beraber, Veremes de KKE'nin iki aşamalı bir amacı olduğunu savunmaktadır. Öncelikle işgal son bulmalı ve Yunanistan yeniden özgür olmalıydı. Bundan sonraki aşamada ise, KKE liderleri oluşacak yeni düzende iktidarın yeni sahipleri olmayı hedeflemekteydi⁴⁸. Iatrides ve Rizopoulos ise, savaş döneminde KKE'nin yönetimini üstlenen Giorgis Siantos ve Giannis Ioannides'in gerçekten bir komünist rejim amaçlayıp amaçlamadıklarının kesin olarak bilinemeyeceğini ifade ederek soruya muğlak bir cevap vermişlerdir. Iatrides ve Rizopoulos'a göre, KKE liderleri belki de savaş sonrası Yunanistan'ında kurulacak siyasal yapının bir parçası olmayı planlamaktan öteye gitmemişlerdir⁴⁹.

Bununla beraber Iatrides, KKE'nin iç savaş stratejisini ele aldığı bir makalesinde komünist partinin amacının rejimi değiştirmek olduğunu savunmuştur. Iatrides, bir Sovyet raporuna dayanarak, 1943 senesinde Ioannides'in nihai amaçlarının sınıfların ortadan kaldırılması ve sosyalizmin kurulması olduğunu açıkladığını ve işgalcilerin ülkeyi terk eder etmez KKE'nin bir demokratik halk cumhuriyeti kuracağını ifade ettiğini ileri sürmektedir. Ancak Iatrides'e göre, KKE yönetimi amaca ulaşmak için hangi taktiklerin uygulanacağı konusunda kesin bir karar almamıştı. Örneğin, Giorgos Siantos ve Ioannis Ioannides, KKE'nin yönetimi ele geçirmesi için önce kitlelerin örgütlenmesine çalışılması gerektiğini düşünüyorlardı. Dolayısıyla öncelikle siyasi araçlara başvurulacağını ve eğer gerekirse silahlı bir mücadeleye

⁴⁵ Gerolymatos, **age**, 133.

⁴⁶ Sfikas, **age**, 5.

⁴⁷ Stavrianos, **age**, 43.

⁴⁸ Koliopoulos, Veremis, **age**, 73.

⁴⁹ Iatrides, Rizopoulos, **age**, 89.

girişileceğini savunuyorlardı. Bu bağlamda, Siantos ve Ioannides'in öncelikli amacı kendilerine rakip tüm direniş kuvvetlerini ortadan kaldırmak ve Yunan direnişinin tek iktidar odağı olmaktı. Bu savlara dayanarak, Iatrides, ELAS'ın iktidarı ele geçirmek amacıyla rakiplerine saldırdığını ve bundan dolayı Yunan iç savaşının patlak verdiğini ifade etmektedir.

Öte yandan, Iatrides ELAS'ın bir üyesi olmanın kimi zaman ideolojik bir yönünün olmadığını, özellikle taşrada bir köyün gerillalara veya Alman garnizonlarına yakınlığının bile kişinin nereye katılacağına dair başlı başına belirleyici bir faktör olabildiğini çalışmasında ortaya koymuştur.

Buradan hareketle denilebilir ki, zaten ELAS'a katılan gerillaların büyük çoğunluğunun bu harekette yer alma sebepleri ulusal bağımsızlık, kendi kaderini kendi tayin etme hakkı (self-determination) ve demokrasi isteğiydi. Daha da önemlisi, lider kadronun aksine ELAS militanlarının pek çoğunun kafasında devrim fikri yoktu ve kendilerini devlet düşmanı olarak algılamıyorlardı. Örneğin ünlü besteci Mikes Theodorakes'in "Ben Yunanistan'ın bir Bulgaristan veya Arnavutluk olması argümanını reddediyorum çünkü komünizme, liderlerine ve Stalin'e karşı huşu dolu ve berbat bir dinsel hayranlık mevcut olsa da Yunan hareketi kitlesel, vatansever bir harekettir." şeklindeki ifadesi ELAS'a katılanların düşüncelerini yansıtması açısından oldukça aydınlatıcıdır⁵⁰. Iatrides'in aktardıklarının ışığında, ELAS içinde aslında alt seviyedeki kadrodan öte üst seviyedeki kadronun politik açıdan daha bilinçli olduğu anlaşılmaktadır.

Daha "revizyonist" denilebilecek ikinci görüş ise, KKE'nin amaçlarını kendince haklı bulmakla birlikte, partinin yaptığı bir dizi hatanın yenilgiyi getirdiğini ileri sürmektedir. Örneğin Geralumatos'a göre, KKE iç savaşın tüm aşamalarında aynı hatayı yapmış, siyasal uzlaşa yerine silaha sarılarak savaşı tetiklemiştir. Bu başarısızlığın sebebi Alman-İtalyan işgalinden başlayarak (Nisan 1941) bağımsızlık kazanılmasına kadar (1944 Ekim) geçen dönemde KKE'nin tutarlı bir politika takip edememesidir. Gerolumatos, ikinci bir handikap olarak KKE'nin şehirlerde ve kasabalarda büyük ölçüde destekçi bulamamasını belirtmiştir. KKE desteğini

⁵⁰ Iatrides, *age*, 5-8.

genellikle sol görüşlüler, Slav kökenliler, Küçük Asya ve Pontus göçmenlerinden alması nedeniyle tüm Yunanistan'ı temsil edecek bir politik unsur olamamıştır⁵¹.

Üçüncü bir görüşe göre ise, KKE'nin resmi konumu dolayısıyla "İngiliz emperyalizmine ve yerli plutokratik oligarşi"ye karşı "vatansever", "anti-faşist" ve "anti-emperyalist" bir mücadeleden kaçmasının zaten imkanı yoktur. Dolayısıyla yaşanan iç savaş önüne geçilemeyecek bir süreçtir.

Fakat Sfikas bu üç görüşün de KKE'nin stratejisini sağlıklı şekilde analiz etmediğini ve bu görüşlerle iç savaşın iyi bir çözümlemesinin yapılamadığını ileri sürmektedir ve yeni açılan arşivlerden edindiği belgelerle yaptığı çalışmasında süreci daha farklı şekilde ele almaktadır.

Sfikas'a göre, öncelikle KKE'nin iç savaşın birinci aşamasında hem siyasal sisteme dahil olmaya çalışması, hem de aynı zamanda silahlı mücadeleye girmesi çelişkili bir durumdur. Ancak KKE yönetiminin böyle davranmasının nedeni, başlangıçta partinin siyasal mücadele vermeyi seçmiş olması fakat bu yöntemle güç kaybettiğini görmesi üzerine bundan vazgeçmesidir. Üstelik KKE'nin siyasal sisteme entegre olması tek başına iktidarı elde edebilmesi için ortadan kaldırması gerekli olan bazı güçlerle işbirliği yapmasını zorunlu kılacaktı. Bu işbirliğini sağladıkları takdirde de parti yönetiminin hedeflediği siyasal, toplumsal ve ekonomik dönüşümü gerçekleştiremeyeceklerdi. Dolayısıyla bu seçenekten derhal vazgeçildi.

Öte yandan Sfikas, Varkiza Anlaşması'nın 12 Şubat 1945'te imzalanmasından üç gün sonra, KKE liderlerinin parti örgütlerine cephanelerinin büyük çoğunluğunu saklamaları emrini vermesine dayanılarak KKE'nin başından beri silahlı bir mücadeleyi planladığının öne sürülmesinin doğru olmadığını düşünmektedir. Çünkü aslında bu emrin arkasında İngilizlerin desteğini alan hükümet kuvvetlerinin komünistlere karşı uyguladığı şiddet karşısında savunmasız kalmak istememeleri yatmaktadır. Hatta İngiltere tarafından desteklenen hükümet birliklerinin on ay boyunca uyguladığı zulüm, 1946 yılı başlarında KKE'de bir düşünsel değişimin de yaşanmasına neden oldu. Böylece KKE Merkez Komitesi 12-15 Şubat 1946 tarihlerinde yaptığı toplantıda yeni bir siyasi karar aldı. Buna göre, herhangi bir uzlaşma olasılığı kalmadığı takdirde saldırı niteliğine dönecek olan fakat şimdilik yalnızca savunma ile sınırlı olacak olan askeri eylem hazırlığı yapılacaktı. KKE'nin

⁵¹ Gerolymatos, **age**, 122.

aldığı bu kararın arkasında SSCB'den askeri bir ayaklanma konusunda destek görememesinin de etkisi vardır.

Sfikas'a göre, 1945 Şubatından 1946 Şubatına kadar geçen süreçte KKE'nin genel stratejisine bakıldığında, aslında çatışmayı barış temelinde sürdürmeyi tercih ettikleri söylenebilir. Ancak bu şekilde gücü eline geçiremediklerini gördüklerinde parti kadrosu politikalarında değişikliğe gitti. 1946 Şubatından 1947 Şubatına kadar ise KKE, hükümetin bazı taleplerini yerine getirmesi için baskı oluşturmak amacıyla gerilla mücadelesine geçti. Ancak KKE yönetimi bu politika neticesinde uzlaşma umutları tükenmedikçe tam manasıyla bir silahlı mücadele girişimini öngörmüyordu. 1947 Şubatına kadar da büsbütün bir silahlı ayaklanmayı gerçekleştirmeye çalışmadı⁵².

Özellikle 1947 yılının Mart ayından itibaren İngiltere ekonomik gücünü yitirmesi nedeniyle Yunanistan'daki "yükümlülüklerini" ABD'ye devretti ve bu bağlamda ilan edilen Truman Doktrini ve Mayıs'ta ortaya konulan Marshall Planı Yunanistan üzerinde ABD'nin etkisinin ciddi anlamda artmasına neden oldu. Gerek ABD, gerekse İngiltere, Yunanistan'da yaşanan iç savaşın SSCB'nin yayılma politikasının bir ürünü olduğunu savunuyordu⁵³. İngiliz ve Amerikan yönetimlerinin bu görüşü ABD Dış İşleri Bakanı Acheson'ın şu ifadelerinde de somutlaşmıştır:

(Yakındoğu'da) büyük olasılıkla gerçekleşmesi muhtemel Sovyet hamlesi üç kıtayı Sovyet nüfuzuna açabilir. Bir sepetteki bir tane elmanın çürümesi ile diğerlerinin de bozulması gibi Yunanistan'ın çürümesi, İran'ı ve tüm Doğuyu...Afrika'yı...İtalya'yı ve Fransa'yı etkileyecektir⁵⁴.

Dolayısıyla Yunanistan SSCB etki alanında bırakılmamalıydı. Bu nedenle ABD derhal duruma müdahale etti⁵⁵. ABD yönetimi Balkanlarda ve Güney Asya'da sonlanmış olan Pax Britannica'nın Sovyetler Birliği tarafından doldurulmasına izin veremezdi⁵⁶. Hatta Sofoules'in yeni kurulacak hükümette yer almak istememesine rağmen ABD Dışişleri Bakanlığının baskısı nedeniyle Tsaldares ile koalisyon hükümeti kurmak zorunda kalması söz konusu dönemde Yunanistan üzerindeki

⁵² Sfikas, *age*, 5-13.

⁵³ William R. Keylor, *The 20th Century World: An International History* (New York: Oxford University Press, 1992), 269.

⁵⁴ Martin McCauley, *The Origins of the Cold War, 1941-49*, (Londra: Longman, 1995), 86.

⁵⁵ Nachmani, *age*, 499.

⁵⁶ Keylor, *age*, 272.

Amerikan baskısını gösteren önemli bir örnektir. Böylece 4 Eylül 1947’de Halkçı Parti ve Liberal Parti yeni hükümeti kurmuş oldular⁵⁷.

Yunanistan üzerinde İngiliz ve Amerikan baskısının artması büyük ölçüde Sovyetlerin bu konuda pasif bir tavır takınmasından ileri gelmekteydi. 1944 Ekim’inde Churchill ile Doğu Avrupa’daki kuvvet alanlarını belirledikleri “Yüzdeler Anlaşması”nı imzalayan Stalin Bulgaristan ve Romanya üzerindeki hakimiyetine karşılık, Yunanistan’ı İngiltere’nin nüfuz alanına bırakmıştı. Bu anlaşma gereğince SSCB, Doğu Avrupa ülkelerinde askeri yöntemler de dahil çok boyutlu bir müdahale gerçekleştirmesine rağmen, Yunanistan’daki komünistlere yardım etmedi⁵⁸. Bu durum KKE açısından tüm koşulların değişmesine neden oldu. Bu antlaşmadan habersiz olan KKE, SSCB’nin uyarılarına aldırmış etmedi ve İngilizlere karşı mücadeleye girişti. SSCB yönetimi defalarca KKE’yi uyardı ve izledikleri politikayı onaylamadıklarını ifade etti⁵⁹.

Sfikas’a göre, İngiliz ve Amerikalıların iddialarının aksine Sovyetler Birliğinin Yunanistan’da yerel komünistleri kullanarak ülkeyi ele geçirmek gibi bir amacı zaten yoktu. Tam tersine, Yunanistan’da hükümetten başlangıçta bazı imtiyazlar koparabilmek için sınırlı bir silahlı ayaklanmayı öngören ve planlayan KKE’ydi. Bu dönemde SSCB, Yunan komünistlerine hükümet güçleri ile anlaşmalarını önerdi ve toptan bir ayaklanma ile ilişkiyi koparıp gelişmeleri kontrol edilemez hale getirmekten sakınmalarını özellikle belirtti⁶⁰.

Stalin aslında KKE’nin dikkatli hareket etmesini önermişti ve onlara hükümetle bir uzlaşma sağlanabilmesi için çaba sarfetmelerini tavsiye etmişti. Fakat Stalin’in yapabileceklerinin ötesinde olan bazı unsurlar nedeniyle bu uzlaşma gerçekleşemedi. Başlangıçta, KKE, uzlaşıdan yana tavır koydu ancak karşı tarafın inadı ve 1945-46 arası sola uygulanan şiddet sonucunda parti içinde radikalleşme söz konusu oldu. Bununla birlikte, KKE liderlerinin kendi başına faaliyetlerde bulunması SSCB’nin politikasına karşı bir durum ortaya çıkardı. Öte yandan, Yugoslavya’nın bağımsız hareket etmesi de Stalin açısından rahatsız edici bir durumdu. Öncelikle, Tito’nun komünist blok içinde alternatif bir lider olması kabul edilemezdi. Ayrıca,

⁵⁷ Sfikas, *age*, 17-18.

⁵⁸ Sander, *age*, 209-210.

⁵⁹ Sfikas, *age*, 18.

⁶⁰ Thanases D. Sfikas, “Britain, the United States and the Soviet Union in the United Nations Commission of Investigation in Greece, January-May 1947”, *Contemporary European History*, c. 2, s. 3 (1993): 247.

Yunanistan'ın içinde gelişen mücadelenin giderek hızını arttırması, Sovyet dış politikası açısından faydalı değildi. Tüm bunlardan dolayı, Stalin, Sfikas'ın deyimiyle, Yunanistan'daki gelişmeleri sürüklemeyi değil de, izlemeyi tercih etti⁶¹.

Fakat SSCB'nin tüm bu olumsuz tavrına rağmen KKE mücadelesinden vazgeçmedi. Liberal Parti ile KKE'nin hükümet kurma konusundaki uzun süreli tartışmalarından* bir uzlaşma çıkmaması ve daha önce değinildiği üzere, ABD'nin devreye girerek Eylül'deki koalisyonu kurdurması ile KKE artık siyasi seçeneklerin tükendiğini fark etti. Bu arada yeni hükümetin kendi içindeki sorunlarının varlığı da KKE'nin silaha sarılmayı daha kolay bir tercih olarak görmesine neden olmuştur denilebilir. Çünkü Halkçı ve Liberal Partinin birbiri ile mücadelesi sürüyordu. Aradaki bu sürtüşmelerin ve siyasal çöküş olasılığının ortaya çıkması KKE için yeni bir açılıma gitmeye elverişli şartlar doğurabilirdi⁶².

Bu dönemde hükümet KKE ile uzlaşmak ve gerillaların silahlarını bırakmasını sağlamak için bir takım başka teklifler de ortaya koydu. Ancak bu planların KKE'ye ulaştığına dair herhangi bir kanıt söz konusu değildir. Zaten hükümetin KKE ile uzlaşma girişimlerine ABD ve İngiltere'nin müdahalesiyle engel olundu.

Öte yandan, KKE yönetiminin de silah bırakma gibi bir niyeti yoktu⁶³. 1948 yılı boyunca DSE'nin mücadelesi sürerken, Zachariades de büyük bir çabayla Sovyet bloğundan destek bulmaya çalışıyordu. Haziran ayında Zachariades Belgrad'a

⁶¹ age, 263.

* Bu süreçte Sofoules KKE'ye bir teklifte bulunmuştu. Buna göre, EAM'ın bir sene boyunca işbirliği yapmak zorunda olacağı ve kendisinin başında bulunacağı bir hükümet oluşturulacaktı. Bundan sonra üç ay içinde DSE gerillaları silahlarını bırakacaktı. Silah bırakma bir takım ön şartlara bağlı olacaktı. Bu ön şartlar işgal dönemi direniş hareketinin tanınması, her iki taraf için de genel affın kabul edilmesi ve yeni ordu içinde tüm partilerin uygun göreceği subayların hakimiyetinin sağlanması gibi bir takım maddeleri içeriyordu. Silahların bırakılmasını müteakipen hükümette EAM'a iki önemsiz verilecekti ve bununla birlikte, yabancı birliklerin ülkeyi terk etmesi resmi olarak talep edilecekti. Silahların tesliminden sonra üç ay içinde belediye seçimleri yapılacaktı. Ayrıca seçimin sonuçlarına göre, hükümet tüm partilerin temsilcilerini içerecek şekilde genişletilecek ve Sofoules tüm partilerin üstünde uzlaşacağı bir isme başbakanlık koltuğunu devredecekti. Anayasayla ilgili tartışmalar için halk oylaması yapılacak ve yeni bir parlamento için genel seçime gidilecekti. 6 Ağustos'ta EAM Sofoules'in teklifine cevap verdi. EAM'a göre, öncelikle bir sene yerine işbirliği dokuz ayla sınırlandırılmalıydı. Silahlar DSE'nin güvenilebileceği komitelere bırakılacaktı. İşbirlikçi subaylar yargılanacak ve diğerlerinin de gönüllü emekliliği sağlanacaktı. EAM'a İş ve Ekonomi Bakanlığı verilecekti. Bununla birlikte, ABD'ye Yunanistan'da siyasal veya askeri ilişkilere karışmaması ve yalnızca ekonomik yeniden yapılandırma çerçevesinde programın uygulanışı konusunda etkin olabileceğini ifade edecek bir bildiri sunulacaktı. Seçimler konusunda Sofoules'in önerisi uygun görülüyordu ancak anayasayı yeniden gözden geçirebilecek güçte bir hükümet kurulması gerekiyordu. Ayrıca, tasfiye edilmiş olan kamu görevlilerine görevlerinin iade edilmesi sağlanacaktı (bkz. Sfikas, **War and Peace in...**, 23.).

⁶² Sfikas, **War and Peace in ...**, 24.

⁶³ age, 26-27.

Dimitrov'la görüşmeye gitti. Eylül ayında da Roussos ve Ioannides Polonya'da Baranov ile görüştüler. Her iki toplantı da Doğu Bloğu'ndan yardım almak amacını taşıyordu. Yunan komünistlerinden gelen bu talepler üzerine SSCB, Polonya, Macaristan, Romanya ve Çekoslovakya komünist partileri bir toplantı düzenlediler ve Sovyetlerin onayıyla bir ortak komisyon oluşturulması kararı verildi. Bu komisyon DSE'nin operasyonlarının siyasal ve teknik sorunlarını tartışmak amacıyla Ocak-Şubat 1949'da Prag ve Budapeşte'de toplandı. Böylece Yunanistan'a komşu ülkelerden destek gelmesi sağlandı. 1947-49 yılları arasında yapılan sevk miktarı konusunda yeterli bilgi söz konusu değildir. Üstelik daha da önemlisi bu sevk edilen malzemenin ne kadarının doğru ellere ulaştığı da bilinmemektedir. Çünkü Yunan komünistlerinden bizzat sevkiyat işiyle ilgilenenlerin anılarında bu konuda yaşadıkları sıkıntılar dile getirilmiştir. Bununla birlikte, DSE'ye ulaşmış olan malzeme ve silahların da yeterli miktarda olduğu söylenemez⁶⁴.

1946'dan 1949'a kadar bakıldığında, KKE'nin genellikle savunmada kaldığı ve giderek daha çok kuzey bölgelere itildiği söylenebilir. Bunun böyle olması, partinin işgal yıllarında üstlendiği sınıflar arası liderlik rolünü kaybetmesinden ve iki savaş arası dönemde olduğu gibi istikrarsız ve neyi savunduğu belli olmayan bir kukla parti görüntüsüne yeniden bürünmesinden kaynaklanmaktadır. KKE'nin imajının yıpranmasında özellikle Makedonya konusunun çok büyük önemi vardır. Aslında KKE birden fazla odağın elinde bir o yana bir bu yana savrulmakta ve bu nedenle bir türlü kendini bulamamaktaydı. Özellikle iç savaşın bu son döneminde, ABD ve İngiliz destekli hükümet güçleri ve Yunan sağının saldırıları gerek propaganda mahiyetinde gerekse bilfiil silahlı mücadele olarak devam ediyordu. Üstelik uzun süredir Bulgar ve Yugoslav komünistleri ile bir orta yol bulunmaya çalışılıyor ve onlarla sürdürülen inişli çıkışlı ilişki de KKE'yi etkiliyordu. Bu durumda kısmen SSCB'ye olan büyük bağlılıklarının da etkisi olduğu söylenebilir. Yunan kamuoyunun gözünde ise, parti, küçük bir ulusal azınlığın haklarının peşinde olan Sovyet kuklası imajını silemiyordu⁶⁵. KKE'nin kan kaybı Amerikan istihbaratının verilerinde de görülmektedir. Zira DSE'nin mevcudu Ocak 1949'da 24.000'ken, Ağustos ayında bu sayı 17.400'e düşmüştür. Bu da göstermektedir ki, ayaklanma

⁶⁴ Iatrides, *age*, 29-30.

⁶⁵ Philip B. Minehan, "What was the Problem in Greece? A Comparative and Contextual View of the National Problems in the Spanish, Yugoslav and Greek Civil Wars of 1936-49", **Greek Civil War: Essays on a conflict of Exceptionalism and Silences**, ed. Philip Carabott, Thanasis D. Sfikas (Hampshire: Ashgate Publishing, Ltd., 2004): 52.

başarısızlığa doğru gitmekteydi⁶⁶. Bu gerileyişin bir sonucu olarak, KKE, DSE'nin Grammos-Vitsi'deki yenilgisinin ardından iç savaşı kaybetmiştir.

İç savaşta KKE'nin stratejisini kısaca değerlendirmek gerekirse, parti yönetiminin tüm olabilecek sonuçları göze alarak ayaklanmaya giriştiği söylenebilir. Fakat daha sonradan bu dirençleri kırılmıştır. Bu durum bir ölçüde partinin diğer siyasi aktörler ile uzlaşma olabileceğine dair umutlarının varlığına ve SSCB'nin KKE'den yana tavır almamasına dayandırılabilir.

Bununla beraber, KKE liderlerinin yeni hükümetin kurulması bağlamında çeşitli görüşmelerde bulundukları liberallere duydukları güveni kaybetmelerinin de Şubat 1947'den itibaren çatışmayı şiddetlendirmelerinde etkili olduğu söylenebilir. Çünkü KKE yönetimi, liberallerin kararsızlığı ve “demokrasi ile uyumsuzlukları” karşısında kendileri açısından liberallerle halkçılar arasında çok fark olmadığına kanaat getirdiler. Bu da uzlaşma olasılığını engelledi.

İç savaş boyunca ve hatta 1940'lı yıllarda KKE'nin politikasını eviren ana kavramlar savaş ve barış kavramlarıdır. 1946'dan sonra Yunan komünistleri Aralık 1944'ten önce sahip oldukları güçlü pozisyonu silahla yeniden elde etmeye çalışmışlardır. 1947'nin başlarına kadar KKE bir uzlaşma için açık kapı bırakmıştı ve ayaklanma ihtimalini beklentilerini elde etmek amacıyla bir baskı unsuru olarak düşünüyordu. Öte yandan, komünistler uzlaşmaya yanaştıklarında hiç olumlu bir sonuç getirmemiş olan Varkiza Anlaşması paranoyasına kapıldılar ve bu nedenle 1947'den itibaren kendilerini sağlama almak amacıyla bir silahlı kuvvet örgütlemeye gittiler. Savaşın tek alternatifi 1945'teki anlaşmadan daha kötü sonuçlar doğuracak olan yeni bir anlaşma olabilirdi ve bu da KKE için bir seçenek sayılamazdı.

Öte yandan, SSCB'nin Yunan komünistlerine destek çıkmaması ve buna karşın ABD ve İngiltere'nin hükümet güçlerine ciddi ölçüde yardım etmeleri KKE için şartları daha da zorlaştırdı. 1947 sonuna gelindiğinde, gerilla tipi mücadele ile düzenli orduyu yenemeyeceklerine kanaat getiren komünistler yeni bir düzenlemeye gittiler. Sfikas'a göre, 1948 yılının sonbaharına kadar hala bir uzlaşma şansı bulunuyordu ama artık bu olasılık tamamıyla Yunanların elinde değildi⁶⁷.

⁶⁶ Iatrides, *age*, 31.

⁶⁷ Sfikas, *War and Peace in ...*, 29-30.

Genel olarak toparlamak gerekirse, KKE'nin 1946-49 boyunca istikrarlı bir politika izleyemediği görülmektedir. Parti değişen şartlara göre politikasını yeniden düzenlemeye çalışsa da başarılı olmamıştır. Ayrıca KKE, mücadelede birden fazla faktörü göz önüne almak durumunda kalmıştır. Ancak SSCB'nin yeterli desteği vermemesi ve ABD'nin hükümet güçlerine ciddi anlamda destek vermesi mücadeleyi derinden etkilemiştir. Bununla beraber, 1948 yılında Tito-Stalin ayrılığı ardından KKE'nin SSCB'den yana tavır almasının bedeli ağır olmuştur. Böylece en büyük destekçisi olan Yugoslavya'yı kaybeden KKE, bu nedenle ciddi anlamda kaynak sıkıntısı çekmiştir. Savaşta yenilgisinin önemli sebeplerinden biri de budur.

2.6. Savaş Yıllarının Yunanistan'a Mirası

Alman işgalinin bitip, bağımsızlığın kazanılmasının ardından Yunanistan kendi gerçeği ile yüzleşti. Nachmani'ye göre, bu işgal Yunanistan'ın özgür bir devlet olarak varlığını sürdürmesini engellemek amacıyla öte, adeta topyekün Yunan kültürünün zayıflatılması ve yok edilmesi amacını taşımaktaydı. Bu döneme ait bazı istatistiki bilgiler durumun vahametini açıkça görebilmek açısından önemlidir. Alman işgali sonucunda Yunanistan'ın ekonomik yıkımının faturası 8.500 milyon dolar civarıydı. Ülkenin ormanları sistematik olarak yok edilmişti. Bu çeşitli bölgelerde ormanların % 75'nin yok edilmesi anlamına geliyordu. Toplam inşa edilmiş bina miktarının yüzde 23'ü yani 400.000 bina imha edilmiş veya en azından hasara uğramıştı. 2.000'den fazla kasaba yanmış ve yok olmuştu. Endüstri, ticaret ve dış satım dururken, iletişim ağları da tamamen koparılmıştı. Ayrıca Yunan donanmasının dörtte üçü batırılmıştı.

Ekonomik darboğaz enflasyonla iyice çekilmez hale geldi ve altın fiyatı 170 katrilyon drahmi fiyatına yükseldi. Üstelik ülkede asayiş son kertede bozulmuştu. Bu dönemde özellikle iç göç hızlandı. Göç eden insanların büyük bir kısmı barakalarda, gecekondularda yaşıyorlardı ve seyyar satıcılık gibi mesleklerle yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlardı. Hükümet bu insanlara yemek ve para yardımı yapmak zorundaydı. Bununla birlikte ölen veya seferber edilmiş olan 700.000 civarındaki askerin de ailesi benzer bir ihtiyaç içindeydi. Devletten yardım bekleyen gruplar, toplam nüfusun yüzde 34'ünü oluştuyordu.

Bu arada Yunan tarımı da dibe vurmuştu. Özellikle çok talep gören Yunan tütünü artık eskisi kadar rağbet görmüyordu. Bu nedenle işsizlik oldukça kritik bir noktaya

gelmişti. Örneğin Kavala bölgesinde 10.000 tütün işçisinin üçte ikisi işsizdi. İşgal esnasında Almanların işsiz kişileri kontrolleri altındaki diğer ülkelere çalışma kamplarına göndermelerinden dolayı Yunanlar mümkün olduğu kadar çok kişiyi devlette veya sanayide işe sokmaya çalışmışlardı. Dolayısıyla çalışan fazlası vardı. Bununla birlikte, Yunanistan'da çok sayıda sosyal güvenlik kurumu vardı ve devletin emeklilik sistemi de sorunluydu. 1948 yılına gelindiğinde emeklilik maaşları askeri olmayan toplam giderlerin yüzde 25'ini oluşturuyordu. Devletin o şartlarında kaynaklarının yetersizliği göz önüne alınırsa bunun oldukça zorlayıcı bir durum olduğu söylenebilir. Ayrıca memurlar ikinci bir işte çalışarak geçimlerini sağlamaya çalışıyorlardı. Bu da verimliliği düşürürken, yolsuzlukları arttırıyordu.

Üstelik “Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi” (UNRRA) gibi teşkilatların yaptıkları yardımlar hemen kara borsaya düşüyordu ve daha da kötüsü yardımların büyük çoğunluğu Atina'da bölüştürülürken, ülkenin kuzeyi bir ekmek için ölecek insanlarla doluydu. Yunanistan'ın kuzeyi ile Atina arasındaki uçurum özellikle İngiltere'nin komünizm konusundaki endişelerini arttıracak nitelikteydi. Bir İngiliz istihbarat raporuna göre, Atina'da belli bölgelerde limuzinlerden ve altın borsasında işlem yapmaktan bahseden ve Avrupalılar gibi yaşayan bir grup mevcutken, kuzeydeki bölgelerde insanlar zor şartlarda yaşıyordu. Bu haksızlık ve eşitsizlik geri kalmış yerlerde yaşayan halkın komünizme sempati duymasına yol açabilirdi⁶⁸.

İç savaşta Yunanistan'ın uğradığı insan kaybı II. Dünya Savaşından daha büyüktür. Kofos'a göre, gerillaların kayıpları hariç tutularak iç savaştaki insan kaybı hesaplanırsa karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır⁶⁹.

⁶⁸ Nachmani, *age*, 491-493.

⁶⁹ Evangelos Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia** (Selanik: Institute for Balkan Studies, 1964), 185-186.

Tablo 1: İç Savaşta İnsan Kaybı

Kategori	Sayı
Ölü	70.000
Kaçırılan çocuklar	28.000
Evlerinden tahliye edilenler (Yunanistan içinde)	1.000.000
Gönüllü veya zorla iltica edenler	40.000

Evangelos Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia** (Selanik: Institute for Balkan Studies, 1964), 186'dan uyarlandı.

Sonuç olarak, İç Savaş Yunanistan'ı maddi manevi pek çok yönden yıkıma uğratmıştır. Bu dönem incelenirken, İç Savaşın merkezi olması nedeniyle Makedonya da mercek altına alınması gereken bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim daha önce değinildiği üzere, Veremes'in öne sürdüğü gibi Yunan iç savaşı siyasi krizin, işgalin ve savaşın yarattığı koşulların ve "Makedonya Sorunu"nun bir neticesi olarak yaşanmıştır⁷⁰. Bu bölümde birinci ve ikinci unsura büyük ölçüde değinilmiştir. "Makedonya Sorunu" ve KKE'nin "Makedonya" politikası ise tüm bu süreci derinden etkileyen bir diğer faktör olarak bundan sonraki bölümün konusunu oluşturacaktır.

⁷⁰ Koliopoulos, Veremis, **age**, 68-70.

3. MAKEDONYA SORUNU ve KKE

“Makedonya” bölgesi 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Balkan devletlerinin mücadelesine sahne olmuştur. 20.yüzyıla gelindiğinde de Makedonya’nın kaderi değişmemiştir. Fakat Yunanistan açısından bakıldığında, özellikle KKE’nin “Makedonya Sorunu”nun geldiği bu noktada kilit bir rol oynadığı görülmektedir. Dolayısıyla bölge açısından KKE’nin politikası oldukça önemlidir. Makedonya sorunu bağlamında Bulgaristan ve Yugoslavya Komünist partilerinin de çok etkin politika ürettikleri bilinmektedir. Ancak bu çalışmanın çerçevesi tüm Balkan partilerinin bu konudaki mücadelesini yansıtmaya yeterli değildir. Dolayısıyla öncelikle belirtilmelidir ki, bu çalışmada yalnızca Yunan Komünist Partisinin politikası incelenecek, diğer partilerin fikirlerine de konuyla ilgili olduğu müddetçe yer verilecektir.

Savaş dönemi ve sonrasında Makedonya’nın geleceği üzerine olan tartışmalar ve sürdürülen politikanın izleri 1940’dan önce aranmalıdır. Kofos’a göre,

- 1) 20. yüzyılın ilk on senesini kapsayan “Makedonya Mücadelesi”
- 2) İkinci on yılda imzalanan barış anlaşmaları ve kurdukları düzen
- 3) Üçüncü on yıldaki kitle hareketleri ve nüfus değişimleri

bu bağlamda önemli süreçler olarak karşımıza çıkmaktadır. Üstelik bu süreçler bölgede Bulgaristan, Yugoslavya ve Yunanistan’daki büyük grupları peşinden sürükleyen politikaların alt yapısını da oluşturmuştur⁷¹. Bu nedenle bu bölümde öncelikle 1930’lara kadar Makedonya gelişmeleri ve daha sonra KKE’nin ilk dönem Makedonya politikasına değinilecektir. Elbette bu bağlamda Slavo-Makedonların siyasal dönüşümü de irdelenecektir. İlerleyen kısımlarda ise, 1940’larda KKE’nin Makedonya politikasına dair değişimlere ve yeniliklere yer verilirken, Slavo-Makedonlarla olan ilişkiler de incelenecektir. Ancak öncelikle 19.yüzyılın sonundan itibaren Makedonya’daki gelişmelere odaklanmak gerekmektedir.

⁷¹ Kofos, The Impact of the Macedonian Question, [28.08.2008].

3.1. Makedonya (1870-1930) ve “Slavo-Makedonlar”

1877-78 Osmanlı Rus Savaşı ardından imzalanan “Aya Stefanos Antlaşması”nın Rusya’ya önemli avantajlar sağlamasından rahatsızlık duyan Büyük Güçlerin müdahalesi neticesinde Berlin Antlaşması imzalandı. Yeni antlaşma ile Aya Stefanos’un öngördüğü “Büyük Bulgaristan” parçalandı ve Bulgar idaresine bırakılmış olan Makedonya, ıslahat yapılması şartıyla yeniden Osmanlı yönetimine verildi. Bu dönemden itibaren Makedonya büyük bir mücadele alanı haline geldi⁷².

Genel olarak bakıldığında, 19. yüzyıldaki bu mücadelenin ilk ayağını, bölgede Rumların kurumsallaşmış eğitim ağına karşı propaganda yapabilmek için Bulgarlar ve Sırppların da bu alanda çalışmalarını hızlandırması sonucu ivmelenen eğitim alanı oluşturdu. Bu kültürel mücadele bir süre sonra askeri alana da taşındı. Öte yandan 1893’te “Makedonya Devrimci Örgütü”nün* kurulması mücadeleye yeni bir unsurun daha katılmasına neden oldu⁷³.

1903-1908 boyunca yaşanan çatışmalarla bölgede gittikçe tırmanan gerilimin neticesinde Balkan Savaşları yaşandı ve bu savaşlar Bükreş Antlaşması çerçevesinde “Bulgaristan’ın parçalanması” ile sonlandı. Bu antlaşma sonucunda kaybettiklerini yeniden elde etmek için Osmanlı Devletine ve Merkez Güçlere yanaşan Bulgar yönetiminin bu savaşın sonucunda aldığı yenilgi ile planları alt üst oldu⁷⁴.

Yunanistan açısından bakıldığında ise, 1870’lerden itibaren Makedonya mücadelesi aslında siyasal yaşamının bir parçası haline gelmişti. Balkan Savaşları ile Osmanlı’nın hakimiyetinin bölgede son bulmasının ardından, Sırbistan ve Bulgaristan ile Makedonya’yı paylaşan Yunanistan, söz konusu düzenleme ile aslında bölgenin en büyük payını elde etmişti. 26 Ekim 1912’de Selanik’e giren Yunan ordusu, 29 Ağustos 1949’da DSE’nin yenilgisine kadar sürecek bir sorunun kapısını da aralamış oluyordu⁷⁵.

⁷² Hacısalıhoğlu, **age**, 29-30.

* Bu örgüt daha sonra ismini “Vatreshna Makedono-Odrinska Revolyutsionna Organizatsiya/ İç Makedon Devrimci Örgütü” (VMRO) olarak değiştirecekti.

⁷³ Hacısalıhoğlu, **age**, 42-46.

⁷⁴ Papapanagiotou, **age**, 14-17.

⁷⁵ Evangelos Kofos, “Elleniko Kratos kai Makedonikes Tautotetes (1950-2005)”, **Makedonikes Tautotetes sto Chrono**, ed. Ioannes Stefanides, Blases Blasides, Evangelos Kofos (Atina: Ekdoseis Patake, 2008): 356.

Öte yandan, bölgedeki siyasi sınırların değişimi Yunan devletini bir Slavo-Makedon gerçeği ile karşı karşıya bıraktı⁷⁶. Bu süreçte Yunan devletinin bölgedeki hakimiyeti Makedon halkına acı tecrübeler yaşattı ve ülke içindeki ve Balkanlardaki devlet politikasını etkiledi⁷⁷. Değinildiği üzere, 1912-13'teki düzenlemelerden sonra Osmanlı Makedonyası'nın yarısına yakını Yunanların eline geçti. Balkan Savaşları öncesinde Yunan sınırları içinde kalan Makedonya bölgesinde Yunanca konuşanlarla Slavca konuşanların nüfusu hemen hemen denk olmasına rağmen, yeni sınırların neticesinde Yunanca konuşmayan önemli sayıda bir nüfus ülkeye katılmış oldu. Yunan devleti bu kadar büyük miktarda ana dili farklı yeni vatandaşların katılmasına karşın asimilasyon politikası uygulayarak Yunan kimliğinin homojenitesini korumaya çalıştı⁷⁸. Yunanistan'daki nüfus dağılımını inceleyen Angelopoulos'a göre, 1913'teki İkinci Balkan Savaşı ve I.Dünya Savaşı (1914-1918) yıllarında ülkede iki yönlü bir nüfus değişimi gerçekleşmiştir. Şöyle ki, kendilerini “Bulgar” olarak tanımlayan ve Slavca konuşan yaklaşık 20.000 kişi Yunan Makedonyası'nı “Bulgar işgalcileri” ile beraber terk etmiştir. Öte yandan, sayıları 65.000'i bulan hem Yunanca hem de Slavca konuşan “Yunanlar” Bulgaristan ve Yugoslavya'dan Yunan Makedonyası'na gelmişlerdir⁷⁹. Bu noktada Angelopoulos bu grubu “Yunan” olarak tanımlamıştır ancak Slavca da konuştukları göz önüne alınırsa bu kişilerin Slavo-Makedonlar oldukları söylenebilir.

Ancak göçler ve nüfus mübadelesi sonucunda Küçük Asya, Pontus, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan çok sayıda Hristiyan Ortodoks grubun yerleşmesi, bölgede Yunan ulusal kimliğini yeniden baskın hale getirdi. Fakat bu durum bir dizi toplumsal ve ekonomik soruna da yol açacaktı⁸⁰.

Slavo-Makedonların gerçekten kim oldukları sorusu bu çalışmanın sınırlarını aşan bir konudur. Ancak yine de Yunan devletinin söz konusu süreçte “Makedon” kimliğine bakış açısına kısaca değinmek gerekmektedir. Başlangıçta Yunan devleti için Makedonya, kuzey sınırları muğlak olan bir bölgeydi. *Megali Idea*'nın savunucuları açısından bakıldığında bu sınır Skardos (Sar)'a kadar uzanıyordu. 1875-78 Büyük

⁷⁶ Kofos, The Impact of the Macedonian Question, [28.08.2008].

⁷⁷ Kofos, **Elleniko Kratos kai Makedonikes Tautotetes**, 356.

⁷⁸ Leonidas Empeirikou, Athena Skoulariki, “O alutrotismos ton Skopion é e aposiopemene meionotike diastase tou Makedonikou”, **Auge Gazetesi**, 20 Nisan 2008, <http://www.avgi.gr/NavigateActiongo.action?articleID=395658> [18.11.2008].

⁷⁹ Ath. Angelopoulos, Population Distribution of Greece Today According to Language National Consciousness and Religion, **Balkan Studies**, c. 20, (1979): 124.

⁸⁰ Kofos, The Impact of the Macedonian Question, [28.08.2008].

Doğu Krizinden sonra ise, Makedonya'nın sınırlarının şimdiki Makedonya Cumhuriyeti toprakları (Eski Yugoslav Makedon Halk Cumhuriyeti) ile Yunan Makedonyası'nı kapsadığı savunulmuştur. Selanik ve Manastır vilayetlerinin belli bölgelerinin "Makedon" olduğunun saptanması ve bu yöndeki iddialar ise üniversitelerdeki öğretim görevlilerinin II. Filippos'un Makedon Devletinin sınırları ile ilgili yaptıkları çalışmalardan kaynaklanmaktaydı.

Bu dönemde Sırbistan ve Bulgaristan'ın tutumunun aksine, Yunan devleti "Makedon" ismini bir idari isim olarak benimsedi ve bunu kullandı. Bu nedenle, savaş sonrası dönemde "Makedon" sıfatı gerek basında gerekse toplumda kullanılmakta ve tanınmaktaydı. Ancak bu dönemde "Makedon" isminin daha sonraki Slavca konuşan halkın etnik kimliği bağlamında değil, bir coğrafi bölge halkı ve o coğrafi bölgeye ait bir takım unsurlar için kullanılmakta olduğu özellikle vurgulanmalıdır. Dolayısıyla "Slavo-Makedon" veya "Makedono-Slav" gibi isimler geçerli değildi.

Daha açık bir ifadeyle, Yunan Makedonyası'nın Yunanistan'a katılmasından sonra "Makedon" ismi ile coğrafi, tarihi-kültürel ve idari olmak üzere üç farklı unsur kastedilmekteydi. Ancak daha önce vurgulandığı üzere, Makedonya bölgesinden gelenler veya orada üretilen mallar için kullanılan bir sıfattan öteye giden bir anlam içermemekteydi⁸¹.

Ancak 1930'larla birlikte Makedonya'daki halkta bir takım değişimler gözlenmektedir. II. Dünya Savaşından önceki yıllardan itibaren Yunanistan'ın Slavo-Makedon nüfusunun toplumsal, ekonomik ve siyasal olarak hemen hemen her alanda geri kalmışlığı olayların gidişatını etkileyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. 1930'larda Batı Makedonya'da yoğun olarak yaşayan Slavo-Makedonların sayısı 82.000 ile 200.000 arasında değişmekteydi. Genellikle taşrada hayatlarını sürdüren Slavo-Makedonlar, geleneksel aile bağlarının hakim olduğu, çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu bir sosyal yapı içindeydiler. Bununla birlikte küçük bir orta sınıfın varlığından da söz edilebilir. Ancak tüm bu nitelikler göz önüne alındığında, ciddi anlamda bir ulusal bilincin veya ayrılıkçı hareketin Slavo-Makedonlar arasında yeşermediği söylenebilir. İki savaş arası dönemde ortaya çıkan ayrılıkçı hareket ise daha çok Bulgaristan'a bel bağlamıştı ve yalnızca Slavo-Makedon kimliğine dayanan bir nitelik göstermemekte ve Bulgar kimliğini benimser nitelikteydi. Dolayısıyla

⁸¹ Kofos, *Elleniko Kratos kai Makedonikes Tautotetes*, 357-358.

burada da bir ulusal bilincin olmadığı söylenebilir. Çünkü Slavo-Makedonlar kendilerini bu dönemde Bulgar kimliği ile özdeşleştirmekteydiler.

1930'lu yıllarda Slavo-Makedonların siyasal hayatını mübadele ile Anadolu'dan gelen mülteciler de etkiledi. Liberal hükümetlerin Yunan mültecilere bir takım ayrıcalıklar sağlamaları nedeniyle Slavo-Makedonlar genellikle kralcılardan yana oy kullanmaya başladı. Ancak 1936'da kurulan Metaxas diktatörlüğü döneminde, vermiş oldukları siyasal desteğe karşın büyük bir bedel ödemek durumunda kalan Slavo-Makedonlar etnik açıdan farklı oldukları için baskı ve şiddete maruz bırakıldılar. Ayrıca bu dönemde ana dillerini konuşmaları dahi yasaklandı. Bu durumun doğrudan bir sonucu olarak, Slavo-Makedonlar merkezdeki siyasal hareketlere uzak kalmayı tercih ettiler. Bununla beraber sahneye KKE'nin çıkışının Slavo-Makedonları siyasal sisteme yeniden kattığı söylenebilir. Özellikle daha sonra değinilecek olan 1924'ten 1935'e kadar sürdürdükleri Makedonya politikası nedeniyle Slavo-Makedonlar bu partiyle bir yakınlaşma içine girdiler⁸². Slavo-Makedonlar açısından KKE, Yunanistan'da seslerini duyurabilecekleri tek siyasi örgüt olma niteliğini taşıyordu⁸³.

Aslında iki savaş arası dönemde Slavo-Makedonların küçük bir kısmı KKE'nin destekçisi olmasına rağmen, özellikle işgal yıllarında EAM ve ELAS'a verilen destekte artış görülmektedir. EAM içinde kendilerine başka ve ayrı bir kimlik tanınması ve KKE'nin azınlık hakları konusundaki hassasiyetinin özellikle bu döneme kadar Bulgar etkisi altında olmuş olan Slavo-Makedonların KKE'ye katılımına ivme kazandırdığı söylenebilir⁸⁴.

Bu yakınlaşmanın daha iyi anlaşılması için KKE'nin Makedonya Sorunu ile ilgili politikasını detaylı olarak incelemek gerekmektedir.

⁸² Minehan, *age*, 43-45.

⁸³ Andrew Rossos, "Incompatible Allies: Greek Communism and Macedonian Nationalism in the Civil War in Greece: 1943-1949", *The Journal of Modern History*, c. 69, s. 1 (Mart, 1997): 46.

⁸⁴ Empeirikou, Skoulariki, [18.11.2008].

3.2. KKE ve Makedonya Sorununa İlk Öneriler

3.2.1. Balkan Federal Cumhuriyeti (BOD)

Daha önce değinildiği gibi, Makedonya siyasal tartışmalarda 1900’lü yıllarla birlikte ortaya çıkmış bir bölge değildir. Bu sorunun geçmişi çok daha eskilere dayanmaktadır. Komünist partilerin bölgeye ilgisi ise Makedonya’daki etnik mücadeleye kendi politik söylemleri çerçevesinden bir çözüm üretmek istemeleri ile başlamıştır. Bu bağlamda, bölgedeki soruna bir çözüm olarak “Balkan Federal Cumhuriyeti”nin (BOD) kurulması önerilmişti. Bu öneriyi Aralık 1909’da Belgrad’da toplanan 1. Balkan Sosyal Demokrat Toplantısı’nda Sırp ve Bulgar üyeler Makedonya’daki etnik sorunun çözümüne yönelik olarak sunmuşlardı. Buna göre, Balkanlarda bir federal cumhuriyetin kurulması bölgedeki sorunu çözecekti. Ancak bunun gerçekleştirilebilmesi amacıyla ortak bir mücadelenin verilebilmesi için derhal Sosyal Demokrat Balkan Federasyonu oluşturulmalıydı. Fakat söz konusu dönemde, BOD’nin kurulması yalnızca tüm Makedonya’nın Osmanlı hakimiyetinden çıkmasına bağlıydı. Osmanlı hakimiyetinin ortadan kalkması ise ancak savaşla mümkün olabilirdi. Zaten çok geçmeden Balkan Savaşları sonucundaki Bükreş Antlaşması (1913) ile bölgede Osmanlıların egemenliği son buldu.

Balkanlarda bir Federasyonun kurulması yine üç ülkenin mücadele ettiği Makedonya’dan geçiyordu. Bu sorun söz konusu olduğunda partilerin enternasyonalist kimliklerini bir kenara bırakarak genelde kendi uluslarının savlarını savundukları göze çarpmaktadır. Hem Bulgar hem de Sırp sosyalistleri özellikle Vardar Vadisi ve Selanik vasıtasıyla Ege Denizi’ne ulaşmayı amaçladıkları için Makedonya’da hakimiyeti ele geçirmek istiyorlardı⁸⁵.

Yunan komünistleri, “Makedonya Sorunu” ile ciddi anlamda ilk kez Giorgos Georgiades’in 3. Dünya Kongresine katılmak için 1921 Baharında Moskova’ya gitmesinin ardından yüzleştiler. Moskova’daki toplantıda daha sonra Bulgar Komünist Partisinin Genel Sekreteri olacak olan Vasili Kolarov, Georgiades’ten Bulgar-Makedonların desteğini kazanmalarını ve onları reaksiyoner (gerici) hareketten ayırarak Bulgar Partisine destek vermeleri için ikna etmelerini istedi. Georgiades henüz bu dönemde önerilen bu teklifi olumlu karşılamadığı halde özel bir tepki de göstermedi. Ancak Bulgar Komünist Partisi (BKP) liderleri bu konudaki

⁸⁵ Papapanagiotou, *age*, 21-24.

ısrarını sürdürdü. 1922 yılının Mayıs ayında toplanan BKP Merkez Komitesi birleşik oturumunda Kolarov'un üç ülkedeki Makedonya bölgelerinin birleşiminden oluşacak bir büyük Makedonya'dan söz etmesi KKE temsilcisi tarafından reddedildi. Ancak parti içindeki Komintern yanlısı kanadın baskın olması ve Yunanistan'ın yenilgisinden sonra Küçük Asya'dan dönen komünistlerin Bulgaristan'ın Makedonya konusundaki taleplerini desteklemesi sonucunda KKE, Balkanlarda bir devlet kurma amacını taşıyan "Makedon" azınlığın varlığını tanıdı.

3.2.2. Balkan Komünist Federasyonu (BKO) 6. Toplantısı

1923 Kasım'ında Balkan Komünist Federasyonunun 6.Toplantısı yapıldı. Bu toplantıda özellikle "Makedonya Sorunu" üzerinde çok tartışma oldu. BKO'nun Sekreteri ve Komintern temsilcisi Kolarov, Makedonya'nın jeopolitik önemine vurgu yaparak, bu bölgenin hakimi olmanın tüm Balkan yarımadasını egemenlik altına almayı sağlayacağını ifade etti.

BKO liderlerine göre, "Makedon" halkları arasındaki sürtüşmeler "asıl ortak düşman olan Türk Sultanına" ve ağalara karşı olan mücadeleyi zayıflatmış ve gerçek bir özgürlüğün elde edilmesini engellemişti buna rağmen, Slavo-Makedonlar arasında tüm Makedon halkları için gerçek özgürlüğün ancak özerk ve birleşik bir Makedonya'nın kurulması ile sağlanabileceği fikri kaybolmadı. İç Makedonya Devrimci Örgütü (VMRO) de işte bu amaçla yola çıkmıştı ve etnik kökeninden bağımsız olarak tüm Makedon "esir çoğunluğunun" gerçek temsilcisi olarak varlığını sürdürmekteydi.

Bu bağlamda, BKO, IMRO'nun liderliğinde bir özerk Makedonya'nın kurulması yanı sıra Trakya bölgesi için de benzer bir planı savunuyordu. BKO önderlerine göre, özerk Makedonya ve özerk Trakya'nın diğer Balkan devletleri ile birlikte dahil olacağı bir federasyonun kurulması halinde tüm Balkanlarda istikrar ve barışın sağlanacağı kesindi. Kararın sonunda BKO, Balkan Federasyonu'nun içinde birer etnisite olarak "Makedon"ların ve "Trakyalı"ların da yer alacağını vurguladı.

BKO'nun 6. toplantısından çıkan kararda en önemli nokta Balkanların Sovyetleştirilmesinin sağlanmasıdır. Böylece her bir grubun eşit olacağı bir Balkan Sovyet Sosyalist Federasyonu'nu kurulacaktı.

Bulgar ve Yugoslav komünistleri Makedonya sorunu ile ilgili BKO'nun aldığı kararları kabul ettiklerini açıklarken Yunan Komünist Partisi bu karara karşı çıktı ve BKO'ya bir protesto mektubu sundu⁸⁶.

3.2.3. Yunan Komünist Partisinin Tepkisi

KKE liderleri gelişmeler karşısında “Makedonya Sorunu” ile ilgili somut bir politika geliştirmek durumunda olduğunu fark etti. Öte yandan, KKE'nin Makedonya konusunda açık bir tavır göstermemesi Komintern açısından kabul edilemezdi. Bu nedenle bu konuyu görüşmek için Yunan komünistlerinden Komintern'in 17 Haziran 1924'teki 5. Dünya Kongresine temsilci göndermeleri istendi⁸⁷.

Aslında parti yönetimi, Komintern'in Yunanistan'ın Küçük Asya felaketi ve nüfus mübadelesi sonucunda içine düştüğü koşulları bildiğini ve bu nedenle onları “Makedonya Sorunu” gibi bir maceranın içine çekmeyeceklerini ve bu konunun önlerine getirilmeyeceğini düşünüyordu. Ancak Moskova'daki temsilcileri Maximos ve Pouliopoulos'un geri dönüşünden sonra durumun bekledikleri gibi olmadığını anladılar⁸⁸. Moskova'daki toplantıda Maximos, tüm itirazlarına rağmen, Pouliopoulos'un ve Komintern'in baskısı altında KKE Merkez Komitesi adına Makedonya konusundaki kararı kabul etmek durumunda kaldı

Böylece 1924 Kasım'ında Pouliopoulos'un ve Komintern temsilcilerinin baskıları ile KKE yönetimi 3. Olağanüstü Kongresinde “bağımsız Makedonya ve Trakya” sloganını benimsemek durumunda kalacaktı⁸⁹.

3.2.4. KKE'nin 1924 Kararı

KKE'nin 24 Kasım 1924'teki toplantısında Makedonya ve Trakya sorunları gündeme geldi ve Komintern'in baskısı iyice su yüzüne çıktı. Şöyle ki, Komintern'in önde gelen isimlerinden Manouilski partinin eylem planını dahi oluşturdu. Buna göre,

- 1) Partinin etnik sorunla ilgili politikasına dayanan ve Makedonlardan oluşan örgütlerin düzenlenmesi,

⁸⁶ Papapanagiotou, *age*, 42-52.

⁸⁷ George D. Kousoulas, *Revolution and Defeat: The Story of the Greek Communist Party* (Londra: Oxford UP, 1965), 56-58.

⁸⁸ Papapanagiotou, *age*, 67.

⁸⁹ Kousoulas, *age*, 58-60.

- 2) Makedonya ve Trakya'nın kendine has nitelikleri göz önünde bulundurularak parti politikasına da uygun düşecek şekilde, köylülerin taleplerinin uygulanması,
- 3) Makedon devrimci örgütlerinin birleştirilerek bir Makedon cephesi oluşturulması,
- 4) Benzer teşkilatların Sırbistan ve Bulgaristan'da da örgütlenmesi,
- 5) Yunan burjuvazisinin milliyetçiliğinin ifşa edilmesi,
- 6) Balkanlarda Makedonya için yapılan emperyalist savaflara dair anti-militer propagandanın uygulanması,
- 7) Burjuvazinin iskan politikasına karşı mücadele edilmesi.

partinin öncelikli hedefleri olacaktı. Bu alınan kararlara bakıldığında, “Makedon” ulusunun varlığını dünyaya duyurmak amacını taşıyan bir ayaklanmayı gerçekleştirme kararı almış olan VMRO'nun işbirliği ile Bulgar, Yunan ve Yugoslav Komünist Partilerinden bir Makedon Komünist Partisi oluşturma hedefi ortaya çıkmıştır⁹⁰.

KKE'nin bu dönemde Makedonya ve Trakya meselesine dair politikasının ana hatları kısaca aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- a) BKO'nun çatısı altında diğer Balkan komünist partileri ile birlikte proleter devrimci bir ayaklanma ruhu içinde mücadele etme.
- b) BKO'nun birleşik Makedonya ve Trakya doğrultusundaki kararlarının tam manasıyla benimsenmesi ve burjuva devletin sınırları içinde özerk bir bölge önerisinin reddi⁹¹.

Bu dönemde Komintern'in Makedonya ve Trakya'nın bağımsızlığı konusuna verdiği desteğin anlaşılması Balkanlarda söz konusu süreçte hakim olan toplumsal koşulların bilinmesine de bağlıdır. Balkan ülkelerinin ekonomilerinin çoğunlukla tarıma dayanması ve I.Dünya Savaşından sonraki mübadelelere rağmen yine de nüfuslarının homojen olmaması komünistlere yalnızca proletaryaya dönük politika yapmalarının kazançlı olmayacağını gösteriyordu. Bu nedenle köylüler ve etnik azınlıklar da hedef kitle içine dahil edilmeliydi. Öte yandan, tarımla uğraşan gruplar çoğunlukla etnik azınlıklardı. Böylece bir taşla iki kuş vurulabilirdi. KKE'nin 3. Olağanüstü

⁹⁰ Papapanagiotou, *age*, 78-79.

⁹¹ *age*, 83.

Kongresinin sloganları Makedonya ve Trakya'nın bağımsızlığı ile işçi ve köylülerin kuracağı bir hükümet vaadinin birleşimiydi. KKE'nin siyasal söylemi “İşçi, köylü ve mazlum olan azınlıkların Birleşik Cephesi” sloganı altında ifade edilmişti. Hatta Kongrenin kararlarının 7. kısmında KKE'nin burjuvaziye karşı verilen mücadelede tüm köylülerin, işçilerin ve mazlum azınlıkların bir Balkan Federasyonu dahilinde bir araya gelmesini amaçladığı vurgulanmıştı. Bu bağlamda, partinin Makedonya ve Trakya sorunlarına dair bu siyasal bakış açısı ile politika üreteceği belirtilmişti. Kousoulas'a göre, Yunan komünistleri “ulusal sorunu” devrim sürecinin bir parçası olarak görmekteydiler ve bu bölgelerin bağımsız birer devlet olması geçici bir durumdu; nihai amaç tüm Balkan halklarının bir federasyon çerçevesinde bir araya getirilmesiydi⁹².

KKE'nin Makedonya ve Trakya ile ilgili politikası çok geçmeden hükümetin ve Yunan otoritelerinin tepkisini çekecek, parti kadroları uzun süren bir siyasal soruşturmayla sürükleneceklerdi.

3.3. “Vatana İhanet” Suçlaması ve Yeniden Değişen Makedonya Politikası

“Makedonya Sorunu” konusunda alınan kararların açıklanmasından sonra 1925 Şubat'ında KKE, GSEE ve “Gaziler Federasyonu”nun (OPP) kadrolarına ve üyelerine kovuşturma başlatıldı. Pek çoğu vatana ihanet suçlamasıyla tutuklandılar⁹³.

Selanik'te 1 Ağustos 1925'te başlayan davada KKE'nin Selanik örgütünün önde gelen on iki ismi vatana ihanetle suçlandılar. Daha sonra parti Genel Sekreteri olacak olan Nikos Zachariades de bu on iki ismin arasındaydı. Zachariades partinin aldığı kararı savundu. Bu dava sonucunda 12'den 18 aya kadar değişen sürelerde ceza alan KKE üyelerinin pek azı bir seneden çok hapis yattı.

Pouliopoulos ve Maximos'un sanık koltuğunda oturduğu dava ise Atina'da gerçekleşti. 4 Ocak 1926'da henüz sanıkların yargılanması başlamadan Pagkalos askeri rejimi kuruldu. Bu nedenle dava sıkıyönetim mahkemesi tarafından ele alınacaktı. Sanıklar Makedonya konusundaki parti politikasının iktidara geldikten sonra uygulayacaklarını ileri sürdükleri bir plan olduğunu ve somut bir suç teşkil etmediğini ifade ederek kendilerini savundular. KKE liderlerine göre, bir partinin siyasal söylemini halk yargılamalıydı. Ancak Kousoulas'a göre, KKE liderleri pek çok

⁹² Kousoulas, **age**, 61.

⁹³ Papapanagiotou, **age**, 86.

defa Yunan Makedonyası ve Trakya'nın ülkeden ayrılarak bağımsız olmasının iktidara gelmeleri için bir ön şart olduğunu ifade etmişlerdi ve Yunan otoriteleri bunu biliyor olmalıydılar⁹⁴. Bu noktada, KKE liderlerinin haklı olduğu düşünülebilir çünkü bir partinin politik söyleminin iktidara geldiğinde uyguladığı pratik politika görülmeksizin yargılanması adaletin özüne aykırı olmaktadır.

1926 Ağustos'unda Pagkalos'un iktidardan düşmesinin ardından siyasi tutuklular serbest bırakıldı ve parti yeniden kendini toparlama sürecine girdi⁹⁵. Pagkalos rejiminden sonra Kasım 1926'da Giorgios Kondules, nispi temsil sistemine dayanan bir parlamento seçimi yapılmasına karar verdi. KKE bu seçimlerden başarı ile çıkıp parlamentoda temsil şansı elde etmek için yeni bir siyasi diskur ortaya koyma kararı aldı. Buna göre, Makedonya ve Trakya konusu ikinci plana atılacak bunun yerine siyasi ve ekonomik istikrarsızlığa yoğunlaşılacaktı. Partinin yapmış olduğu siyasi değişiklik gerçekten başarı sağladı ve böylece KKE, 7 Kasım 1926 seçimlerinde aldığı 41.982 oyla toplam oyların % 4.38'ni elde ederek⁹⁶ 10 milletvekili çıkarmayı başardı.

Ancak parti yönetimi seçimlerin hemen ardından Makedonya ile ilgili tartışmaya yeniden odaklandı. 3. Olağan Toplantıda bölgenin nüfus değişimine değinildi. Buna göre, 1912 ve 1927'de bölgenin nüfus dağılımı şu şekildeydi:

Tablo 2: Makedonya'da 1912 ve 1927 Nüfus Dağılımı

1912		1927	
Yunan (Patrikhanenin tanıdığı Ulahlar ve Makedonlar da dahil olmak üzere)	513.000	Yunan	1.341.000
Türk	415.000	Ulah	50.000
Makedon (Bulgar ayrılıkçısı)	119.000	Makedon	77.000
Diğerleri	98.000	Diğerleri	91.000

Alekos Papapanagiotou, *To Makedoniko Zetema kai to Balkaniko Kommounistiko Kinema 1918-1939* (Atina: Themelio, 1992), 92'den uyarlandı.

⁹⁴ Kousoulas, *age*, 62-63.

⁹⁵ Papapanagiotou, *age*, 88.

⁹⁶ Kousoulas, *age*, 64-65.

Parti yönetimince bu değişimden hareketle, “Makedon”ların “self-determinasyon” hakkının savunulması; böylece tüm ezilen etnisitelerin kavgasına destek olunması prensibinin benimsenmesi kararı alındı.

3.4. 3. Olağan Toplantı Sonrası

KKE 3. Olağan toplantısından sonra 1927-28 yılları boyunca “likvanizmos/tasfiyecilik” dönemine girdi ve 1929’dan itibaren 1931’e kadar ikinci kez partinin Bolşevikleştirilmesi dönemi başladı. Partinin tam manasıyla Bolşevizm eksenine oturması süreci 1931 Kasım’ında Komintern’in müdahalesi ile Nikos Zachariades’in tartışmasız iktidar sahibi olarak partinin liderliğine yerleştirilmesi ile tamamlandı. Böylece Komintern, KKE’yi Bolşevizmin sarsılmaz bir kalesi olarak lanse etti. Ancak ideolojik açıdan tek tip hale gelmek ve örgütün militarizasyonu KKE’nin ağır bir bedel ödemesine neden oldu. Parti asıl istikametini yitirdiği gibi, hem kadrolarını ortadan kaldırdı hem de toplum nezdinde desteğini kaybederek kendi kendisini tecrit etti⁹⁷.

3.5. 1935 Kararı

23 Mart 1935’de toplanan Merkez Komite toplantısında parti Makedonya politikasında bir kez daha değişikliğe gitti. Buna göre, Yunanistan’da yaşayan tüm etnik azınlıkların tam manasıyla etnik ve siyasal denkliği kabul edildi. Böylece, daha önceden kararlaştırılan, azınlıkların ülke kurarak ayrılma talepleri de dahil self-determinasyon haklarının savunulması veya daha önceki Makedonya’nın birliğinin ve bağımsızlığının desteklenmesi politikaları geçersiz kılındı⁹⁸. Öte yandan, Kofos partinin içerdeki muhalefete daha fazla dayanamayarak 1935 yılında Makedonya politikasında bir değişikliğe gittiğini ileri sürmektedir⁹⁹.

Yine aynı yılın Aralık ayında düzenlenen KKE 6. Kongresi’nde Makedonya konusunda yeni politika gündeme getirildi. Toplantının karar metninde KKE liderleri, Yunan Makedonyası’nda artık Yunan etnik kökenli mültecilerin çoğunluğu oluşturduğunu yani şartların değiştiğini bu nedenle partinin eski diskurunu terk etmek durumunda olduğunu ifade ettiler. Böylece KKE yönetimi yalnızca Slavların

⁹⁷ Papapanagiotou, *age*, 88-98.

⁹⁸ *age*, 98-103.

⁹⁹ Kofos, The Impact of the Macedonian Question, [28.08.2008].

self-determinasyon hakkının geçerli olabileceğini savundu. Bu bağlamda bu hak, söz konusu etnik azınlığın ayrılması değil, egemen ulus ile birleşmesi şeklinde uygulanmalıydı. Ancak elbette etnik azınlığın siyasal ve etnik denkliliği korunacaktı. Böylelikle KKE, Stalin'in pragmatik politikasından da kaçınmış oldu. Öte yandan bu değişimin 1923-25 yıllarında partinin, “amirleri” tarafından uğradıkları tahkirlere bir cevap niteliği taşıdığı da söylenebilir¹⁰⁰. Bu değişimin ardında aslında Komintern'in bir Birleşik Cephe oluşturma projesi yatıyordu. Bunun önündeki en önemli engel de Makedonya ve Trakya'nın bağımsızlığını savunmaktı. Bu nedenle bu slogandan vazgeçildi. Aslında zaten, VMRO'nun komitacıları da artık Komintern'le işbirliği yapmıyorlardı. Bilindiği gibi, Makedonya bağımsızlığını asıl amaçlayanlar VMRO üyeleri idi. VMRO ile Komintern'in arasındaki işbirliği 1924 yazında birkaç ay kadar sürdükten sonra Todor Alexandrov'un öldürülmesinin ardından Ivan Mikhailov'un VMRO içinde yükselişe geçmesi ile son buldu. Mikhailov İtalyan faşist hükümeti ile işbirliği yapmayı tercih etti. Komünistler bir müddet, VMRO ile işbirliğinin Bulgar komünistlerine fayda sağlayacağını ummuşlardı ama komitacılar ile bağların kuvvetlenmesinin yalnızca İtalyan dış politikasına yarayacağını fark ettikleri için ilişkiler son buldu ve bu bağlamda Makedonya'nın bağımsızlığı fikrinden de vazgeçildi. KKE ise bu değişime onay vermek durumunda kaldı. Ancak 1949 yılında bu politikaya yeniden dönecekti¹⁰¹.

Böylece KKE, daha önceki “Bağımsız ve birleşik bir Makedonya” ifadesi yerine “azınlıklar için eksiksiz eşitlik” ifadesine geçiş yapmış oldu. KKE'ye göre, Balkanlarda Sovyetlerin hakimiyetinden sonra Makedonya'nın geleceğinin dostane şekilde konuşulabilmesi mümkündü. Böylece KKE'nin 1949'a kadar benimsenecek Makedonya politikası belirlenmiş oldu¹⁰².

3.6. 1940'lar ve Makedonya Sorunu

3.6.1. Savaş Yıllarında KKE ve Slavo-Makedonlar Arası İlişkiler

1936'da kurulan Metaxas rejimi KKE'yi güçsüz bırakmış, parti pek çok üyesini kaybetmişti. Fakat işgal, partinin yeniden güçlenmesini sağladı. Bu bölümün birinci kısmında işgal yıllarına kadar Slavo-Makedonların KKE ile ilişkisine değinilmişti.

¹⁰⁰ Papapanagiotou, *age*, 103-106.

¹⁰¹ Kousoulas, *age*, 70-72.

¹⁰² Kofos, The Impact of the Macedonian Question, [28.08.2008].

Aslında iki taraf arasındaki asıl yakınlaşmanın savaş yıllarıyla birlikte somutlaştığı ve iyice gözle görünür hale geldiği söylenebilir. Bu yakınlaşma neticesinde Slavo-Makedonlar parti açısından önemli bir unsur haline gelmiştir. Üstelik Yunan Makedonyası'ndaki nüfusun yalnızca yüzde beşini oluşturan bu grup söz konusu süreçte Yunan, Bulgar ve Yugoslav mücadelesinde kilit bir rol üstlenecekti.

Slavo-Makedonlar farklı ülkelerdeki bölgelerinde farklı temayüller göstermişlerdir. Yugoslav Makedonyası'nda Slavca konuşan komünistler öncelikle Bulgar taraftarı olarak ön plana çıkmışlardı. Ayrıca 1941-42 yıllarında çok az sayıda kişi komünistlere somut destek vermişti¹⁰³.

Yunan Makedonyası'nda ise KKE'nin "Makedon"ları kazanma çabası sürüyordu. 1942 Ocak'ında partinin Merkez Komite 8. Birleşik Oturumunda ve Aralık ayında düzenlenen Pan Helen Konferansında KKE, Makedonyalıları "Makedon" ulusal özgürlüğü ve SSCB'nin zaferi için Bulgarlar, Sırlar ve Yunanların yanında faşistlere karşı verilen mücadeleye katılmaya davet etti. Fakat uzun süredir Yunan devletinin baskısı altında yaşayan ve bu nedenle büyük ölçüde devlete yabancılaşan "Makedon" azınlık tarafından bu davet coşkuyla karşılanmadı. Çünkü zaten Makedonyalılar bunun yerine İtalyan, Alman ve Bulgar otoritelerinin ve Mihailov'un VMRO örgütünün çağrılarına kulak veriyorlardı. Mihailov, "Makedon"lara özgür ve birleşik bir Makedonya devleti kurma vaadi sunuyordu. Ayrıca VMRO liderlerine göre, Yunan gerillaları aslında milliyetçiydi ve savaş sonrasında hem Kralı hem de eski düzeni geri getireceklerdi ve "Makedon"lar yine devlet baskısına maruz kalacaklardı. Bu yüzden Yunan gerillalarına karşı komitalara girmeleri "Makedon"lar için daha uygundu.

Ancak 1943'e gelindiğinde Vardar (Yugoslav) Makedonya'sında ortaya çıkan ve artık Ege Makedonyası'nda da kendisini hissettiren "Makedon" ulusal bağımsızlık hareketinin varlığı Makedonyalıları VMRO ve işgalcilerin yerel otoritelerinden uzaklaştırmaya başlamıştır. KKE'ye sadık olan ve EAM-ELAS'ın sağlam destekçileri olan gerillaların dahi dikkatini çekecek bir niteliğe sahip olan bu hareket "Makedon" kimliğini ön plana çıkaran bir yapıya sahipti. Bu hareketin esas amacı tüm Makedonların bağımsızlığının kazanılmasıydı¹⁰⁴.

¹⁰³ Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia**, 119-120.

¹⁰⁴ Rossos, **age**, 47-48.

Öte yandan, Yunanistan'da Slavo-Makedonların hareketini 1943 yılından itibaren EAM vasıtasıyla Yunan komünistleri örgütlemeye başlamıştı. Ancak bu dönemde EAM'ın asıl sorunu ne yapacaklarına karar vermektir. Almanlara karşı mücadele vermekle mi yetinecekler yoksa partizan birlikleri oluşturarak nihai amacı komünizmin kurulması olan bir mücadele içine mi gireceklerdi? Bu noktada Yugoslav komünistlerden gelen destek sözü Yunanlıları bir devrim mücadelesi seçeneğine doğru itmiştir.

1943 yılının yaz mevsimine gelindiğinde, Yugoslav Makedonyası'nda iyice örgütlenen Tito daha büyük çapta bir mücadeleye girmeyi amaçlıyordu. Yunan komünistleri ise ELAS'ı oluşturmuş, işgale karşı mücadele ediyordu. Bu arada Slavo-Makedonlar da kendi aralarında örgütlenmeye başlamışlardı. Naum Peyov, M. Keramitçiev, M. Antonofski gibi isimler Titan isimli bir örgüt oluşturmuş, Lazar Terpofski ise EAM-ELAS içinde Slavo-Makedonlardan oluşan birimler örgütlemişti. Bu örgütlerin esas amacı Bulgarların milliyetçi hedeflerine sıcak bakan Slavo-Makedonlarla, tam tersine Bulgar politikasına ve propagandasına mesafeli durup fakat bununla birlikte Yunanlara karşı bir eylem içine girmemiş olanları bir araya getirmekti¹⁰⁵.

Bu arada Yugoslav komünistleri Makedonya bağlamında daha etkin bir rol üstlenmeye başladılar. Balkanlara yönelik olarak, Tito, merkezi Belgrad olan Yugoslavya, Arnavutluk, Bulgaristan ve Kuzey Yunanistan'dan oluşan bir Balkan federasyonu planlıyordu¹⁰⁶. Bu projesini hayata geçirmek için derhal harekete geçti ve bu amaçla Svetozar Vukmanović-Tempo'yu Yugoslav Makedonyası'na gönderdi. Vukmanović-Tempo, halka bu plandan söz ederek onları dillerini diledikleri gibi kullanabilecekleri bir ülke için mücadele etmeye çağırdı. Halk bu öneriye olumlu yaklaşmıştır. Hatta Bulgarlardan dolayı yaşadıkları hayalkırıklığının ardından Yugoslavları daha büyük bir coşkuyla karşıladıkları söylenebilir¹⁰⁷. Ancak Yugoslav komünistleri bu planın gerçekleşmesi için Yunan yoldaşların da ikna edilmesi gerektiğinin farkındaydılar¹⁰⁸.

¹⁰⁵ Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia**, 120-121.

¹⁰⁶ Nebojsa Bjelakovic, "Comrades and Adversaries: Yugoslav-Soviet Conflict in 1948- A Reappraisal", **East European Quarterly**, c. 13, s. 1 (1999): 103.

¹⁰⁷ B. Kondes, "The Macedonian Question as a Balkan Problem in the 1940's", **Balkan Studies**, c. 28, s. 1 (1987): 118.

¹⁰⁸ Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia**, 118-119.

Vukmonavić-Tempo'nun 1943 yazında Yunan Makedonyası'ndaki merkezde KKE üyeleri ile yaptığı görüşme Yugoslav komünistlerinin Yunan yoldaşlarına ilk resmi müdahalesi oldu. Vukmonavić-Tempo bu toplantıda, Slavca konuşan grupları ilk kez resmen "Makedon" milliyetine sahip Yugoslavlar olarak nitelendirdi ve Yunanlardan "Makedon"larla ilgili bazı taleplerde bulundu. Öncelikle, Bulgar propagandasına kapılmış olan ve bu nedenle kendilerini Bulgar olarak tanımlayan "Makedonlar"ın bu fikirlerinden vazgeçmeleri için mücadele edilmesi konusunda Yunanlardan destek isteyen Vukmonavić-Tempo, ayrıca Yunan Makedonyası'nda Slavca konuşan halktan oluşturulacak örgütlerin faaliyetlerinin ve yönetiminin Yugoslavyalı Makedonlara bırakılmasını istedi. Ancak Yunan komünistleri devrim için verecekleri mücadelede Yugoslavların yanlarında olacaklarına dair verdikleri söze rağmen, bu önerilere sıcak bakmadılar. Yine de, sonuçta iki taraf Slavo-Makedonlardan oluşacak birimlerin ELAS dahilinde kurulması konusunda anlaştılar. Bununla birlikte, Yunan komünistleri Slavo-Makedonlara eşit haklar tanıyacaklarını da kabul etti. Bu bağlamda, kendi hakimiyet alanlarında Slavo-Makedonların kendi dillerinde eğitim ve basın hakları tanındı¹⁰⁹.

Bu görüşmeler sonucunda 1943 Ekim'inde Kastoria'da (Kesriye) "Slavo-Makedon Ulusal Kurtuluş Cephesi" (SNOF) kuruldu. Daha önce değinildiği gibi, Yugoslavların SNOF'i kurarken amaçları Yunan Makedonyası'nda bulunan Slavo-Makedon halka bir ulusal bilinç kazandırmak ve böylece onlara Yugoslavya sınırları içinde kurulacak bir Makedonya fikrini aşılardı. Bununla birlikte, Yugoslav komünistleri "Makedonya Sorunu" ile ilgili kendi argümanlarını yaymak amacını da taşıyorlardı¹¹⁰. Aslında Tito'nun KKE'yi desteklemesinin iki amacı vardı. Öncelikle, neredeyse yarısı Slavo-Makedon olan Yunan komünistlerine yardım ederek Ege Makedonyasını kendi topraklarına katabileceğini düşünüyordu. Bununla birlikte, Yunan monarko-faşistleri nedeniyle Yugoslav ve Arnavut sınırlarının tehdiye açık hale geldiğini ileri sürerek, Yunanistan'daki varlığını sağlamlaştırmak istiyordu¹¹¹.

SNOF'in kurulması iki ön şartla mümkün olabildi. Öncelikle bu birim EAM'in komutasında olacaktı, ikinci olarak da ELAS ile birlikte Yunanistan'da kurulacak

¹⁰⁹ age, 121-122.

¹¹⁰ Spuridon Sfetas, "Autonomist Movements of Slavophones in 1944: The Attitude of the Communist Party of Greece and the Protection of Greek-Yugoslav Border", **Balkan Studies**, c. 36, s. 2 (1995): 297-317, <http://www.macedonian-heritage.gr/VirtualLibrary/downloads/Sfetas01.pdf> [14.09.2008].

¹¹¹ Jeronim Perović, "The Tito-Stalin Split: A Reassessment in Light of New Evidence", **Journal of Cold War Studies**, c. 9, s. 2 (Bahar, 2007): 45-46.

komünist rejim için savaşıyordu. Yeni kurulacak devlette Slavo-Makedonlara eşit haklar tanınacağı yönünde bir teminat verildi ama buna rağmen, Yugoslavya'nın Makedonya konusundaki politikası Slavo-Makedonların içinde bulunan radikal unsurlara daha cazip geliyordu. Slavo-Makedonların bu bakış açısı göz önüne alınırsa, SNOF'in kuruluşunun ardından EAM'ın Yunan milliyetçisi üyeleri ile SNOF'in Yugoslav yanlısı üyeleri arasında ortaya çıkan tartışmalar şaşırtıcı olmamaktadır¹¹². Savaş boyunca SNOF, Yugoslav Federasyonu amacını ikinci plana attı ve yalnızca Yunanistan ve Bulgaristan'da Slavo-Makedon ulusal bilincini oluşturmak öncelikli hedefi oldu¹¹³.

Bu arada Slavo-Makedonların EAM-ELAS içinde sayısının artması ile birlikte, KKE yönetimine baskı yapma güçleri de arttı. SNOF'in oluşumu ile istediklerini kısmen elde etmiş olmalarına rağmen, Slavo-Makedonlar, KKE'den kendilerine ait tamamen bağımsız birimler kurmalarına izin vermesini talep ediyorlardı¹¹⁴.

Bu bağlamda Makedon hareketi içinde oldukça etkin olan SNOF Kastoria kadrosundan Paschalis Mitropoulos (Paskal Mitrovski)'un çabalarıyla 1944 Mart'ında ELAS'ın Slavo-Makedonlardan oluşan 9.Bölüğü SNOV adıyla ayrı bir birim haline getirildi. Ancak SNOF liderlerinin Slavo-Makedon milliyetçisi olmaları KKE'yi rahatsız etti ve parti yönetimi SNOF'i feshedip, EAM'la birleştirmeye karar verdi. Mitropoulos'un kışkırtması ile Naum Peyov (Naoum Peyios) ve Giorgos Touroundzas başkanlığında 60 kişilik bir grup EAM-ELAS'ı protesto ederek firar etti. İki taraf arasındaki bu çatışmaya Tito müdahale etmek durumunda kaldı ve her ne kadar KKE'nin "Yunan Makedonyası" politikasını onaylamasa da, Yunanlar ve Makedonların birliğinden yana tavır koydu. Bu uzlaşma çerçevesinde 16 Haziran 1944'te 30. ELAS Alayına bağlı olarak Aridaia-Edessa bölgesinde ayrı bir Slavo-Makedon tümeni kuruldu.

"Makedonya Anti-faşist Ulusal Kurtuluş Birliği" (ASNOM)'nin birinci toplantısı sonucunda Makedon Halk Cumhuriyetinin kurulmasının ardından "Makedonya Sorunu"nda yeni bir dönemin açıldığı söylenebilir¹¹⁵. Makedon Halk Cumhuriyetinin kurulmasından itibaren "etrafa dağılmış" "Makedon"lara bir "vatan" yaratma ve bir coğrafi bütünlük çerçevesinde Makedonya'yı birleştirme fikri açıkça kendini

¹¹² Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia**,123.

¹¹³ Sfetas, [14.09.2008].

¹¹⁴ Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia**,123.

¹¹⁵ Sfetas, [14.09.2008].

göstermeye başladı. Kuruluş bildirisinde self-determinasyon hakkı vurgulanarak “tüm Makedon halkının Makedonya’nın üç bölgesinden de gelen bir Makedon ulusal devleti içinde birleşmesi gereklidir” ifadesine yer veriliyordu. Bununla birlikte, Yunan ve Bulgar Makedonyası’ndaki “Makedon”ların da Yugoslavya’dakileri örnek alması gerektiği vurgulanıyordu. 1940’lar boyunca ASNOM’un Makedonya’nın birliği ile ilgili temel prensipleri daha sonra yayınlanan tüm siyasi bildirilerin omurgasını oluşturdu¹¹⁶.

Daha önceden değinildiği üzere, KKE’nin ikna edilmesinden sonra 2 Ağustos 1944 tarihinde (İlinden İsyanının yıldönümü) “Makedon”lardan oluşan Florina ve Kastoria birlikleri düzenlendi¹¹⁷. Böylece sonradan “Goce Taburu” adını alan SNOF’in ilk taburu oluşturuldu. Bu birim zamanla EAM otoritesinden de uzaklaşarak kendi politik amaçları doğrultusunda gitmeye başladı.

SNOF savaşın sonlarına doğru Bulgar yanlısı olan Slavo-Makedonlarla ya da diğer bir deyişle “Ohrana Taburlarıyla” görüşmelerde bulundu ve onlara SNOF’e katılmalarını teklif etti. Bulgar yanlısı Slavo-Makedonlar Almanlarla işbirliği yaptıkları gerekçesi ile ölüme mahkum edileceklerini bildikleri için kaçırılmaması gereken bir fırsat olarak değerlendirdikleri bu seçeneği hemen kabul ettiler ve böylece SNOF’in üye sayısı arttı¹¹⁸.

Goce’nin Bulgar yanlısı unsurlarla işbirliği içinde olduğu ortaya çıkınca ELAS bu birimi ortadan kaldırma kararı aldı. Bunun üzerine Goce adamlarıyla beraber Yugoslav Makedonyası’na kaçtı. Yugoslavya’da, Goce ve Aridaia-Edessa taburlarından “Birinci Ege Makedonyası Tugayı” oluşturuldu. Bu yeni oluşturulan tugayın kurulma amacı Ege Makedonyası’nın özgürleştirilmesiydi. Fakat Tito, söz konusu dönemde Trieste meselesi ile ilgiliydi ve bu tugayın varlığının İngiltere ile ilişkilerini etkileyebileceğinden çekinerek “Ege Makedonyası Tugayı”nı feshetti ve üyelerini Yugoslav ordusuna dahil etti. Bu arada Tito, yavaş yavaş Yugoslav Makedonyası’nda kontrolü ele geçiriyordu¹¹⁹.

¹¹⁶ Iakobos D. Michaelides, “Poia Makedonia gia tous Makedones; Politike kai Istoria ste Gioukoslavike Makedonia” **Makedonikes Tautotetes sto Chrono**, ed. Ioannes Stefanides, Blases Blasides, Evangelos Kofos (Atina: Ekdoseis Patake, 2008): 278-280.

¹¹⁷ Sfetas, [14.09.2008].

¹¹⁸ Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia**, 125.

¹¹⁹ Sfetas, [14.09.2008].

ELAS bünyesinde Slavo-Makedonlardan oluşacak birimlerin kurulması konusu Yunanistan'ın özgürlüğünü kazanmasından sonra da gündeme geldi. ELAS ve İngiliz irtibat subaylarının Selanik'e girmelerinden evvel, Goce, Keramitçiev ve diğer bazı liderler KKE Makedonya Bölge Bürosu'ndan bazı taleplerde bulundular ve bunların gerçekleşmesi durumunda ELAS'ın verdiği "özgürlük mücadelesi"ne katılmak istediklerini ifade ettiler. Bu bağlamda, öncelikle Kastoria, Florina ve Edessa bölgelerinden Slavca konuşan kişilerin EAM/ELAS'ın komutasında olmak üzere oluşturulacak Makedon birliklerine katılmalarına izin verilmesi isteniyordu. Söz konusu bölgelerde "Makedon Ulusal Kurtuluş Cephesi" adıyla siyasi bir örgütün oluşturulması ve buna bağlı olarak, Makedonya bölgesinde "Makedon Ulusal Kurtuluş Cephesi"nin sorumluluğunda olacak şekilde bir halk cumhuriyetinin kurulması talep ediliyordu. Ayrıca KKE yönetiminden, Makedon halkına yönelik "bağımsız ve birleşik Makedonya" düsturu minvalindeki propaganda faaliyetlerine izin verilmesi isteniyordu. Bununla birlikte, Makedon kadrolarına yapılan baskılara son verilmesi ve "gerçek Makedon bilinci"nin baskı altında tutulmasına, zulüm görmesine izin verilmemesi isteniyordu. KKE yönetimi bu planda Yugoslav komünistlerinin etkisi olduğunun farkındaydı. Üstelik planı kabul ettikleri takdirde ihanet suçlaması ile karşı karşıya kalacaklarını da biliyorlardı. Bu nedenle bu talepleri reddettiler. Ancak böylece KKE Yugoslavların neyin peşinde olduklarını açıkça görmüş oldular. Bu noktada yine komünistler milli duyguları ile çelişki içinde kalmışlardır¹²⁰.

Kofos, bu yaşananların EAM'ın Makedonya ve Slavo-Makedonların talepleri konusunda tutarlı bir politika geliştiremediğini gösterdiğine işaret etmiştir. Gerçekten de bir yandan EAM Batı Makedonya'nın Yunanistan'ın ayrılmaz bir parçası olduğunu savunurken, bir yandan da politikasını yerel liderlerin görüşlerine ve inançlarına göre değiştirmekteydi. Elbette bu noktada EAM saflarının büyük ölçüde Slavo-Makedonlardan oluşuyor olmasının önemi büyüktür. Üstelik Slavo-Makedonların bir kısmı Yugoslav tezlerini benimserken, diğer bir grup da Bulgar planlarını savunuyordu. Bu karışıklığın ortasında EAM da tutarlı bir tavır ortaya koyamıyordu¹²¹. Ancak yine de KKE'nin tek bir noktada net tavır takındığı söylenebilir. O da, Slavo-Makedonların kendilerine has siyasi ve askeri örgütlenmeleri konusudur. KKE hiçbir şekilde amaçlarına ters düşecek veya

¹²⁰ Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia*, 127-128.

¹²¹ *age*, 124.

kendisini Yunan halkı nezdinde olumsuz bir konuma sokacak bir siyasi amacı olan bir Slavo-Makedon oluşumun yaşamasına fırsat vermedi. Dikkat edilirse, Slavo-Makedonların yalnız kendilerine ait örgütler kurmalarına izin verdikleri zaman dahi, işler biraz istenildiğinden farklı gittiğinde KKE liderlerinin devreye girerek bunları bastırdığını görmekteyiz.

3.6.2. KKE'nin 1941-1945 Makedonya Politikası

Yunanistan'ın işgal altında kaldığı yıllar boyunca KKE'nin Makedonya'ya dair Bulgar ve Yugoslav planlarını desteklediğine dair herhangi bir gösterge yoktur. Bazen yerel komünistlerin Bulgar veya Yugoslav propagandasına meylettığı durumlar söz konusu olsa bile bunlar münferit olaylar olarak kalmış, bir parti politikası haline gelmemiştir.

Bu çerçevede bakıldığında, Kofos'a göre, Yunan milliyetçilerinin suçlamaları yalnızca KKE'nin Slavo-Makedonlara eşit haklar tanınması nedeniyle bu grubun içindeki radikal unsurların ayrılıkçı bir hareket gütmelerine imkan yaratmasından ötürü anlam kazanabilir. Yine de, bundan dolayı, Slavo-Makedonların tüm ayrılıkçı duygularından KKE yönetimini ve politikasını sorumlu tutmak haksızlık olacaktır. Öte yandan dikta rejimlerinin yaptıkları zulümler, kendilerini Yunan devletinin bir üyesi sayan Slavo-Makedonları dahi bu bağlılık duygusundan uzaklaştırmıştır. Bu bağlamda, Kofos, Slavo-Makedonların ayrılıkçı hareketlere sempati beslemesinde Yunan devletinin uyguladığı baskı politikasının çok daha fazla etkisi olduğunu ileri sürmektedir. Aslında KKE'nin yapmış olduğu ve milliyetçiler açısından “hata” olarak görülebilecek tek adım savaş yıllarında mücadelelerinde kendilerine destek olmalarını sağlamak için Slavo-Makedonlara bazı imtiyazlar tanınmasıdır.

Partinin söz konusu dönemde Slavo-Makedonlara yönelik politikasını gösterecek bir örnek olarak önde gelen ideologlardan Zevgos'un ifadelerine bakılabilir. 1944 Temmuz'unda Parti yayın organı *Kommounistike Epitheoresis* de yayınladığı makalesinde Zevgos, self-determinasyon ilkesine değindi ve bu ilkeye dayanarak tüm halkların “ulusal sorunlarını” barış içinde çözeceğini belirtti. Bu açıdan bakıldığında, KKE yönetiminin en azından o dönem içinde Yunanistan'daki azınlıkların eşit muamele görmesi gerektiğine inandığı söylenebilir.

3.6.3. İşgal sonrası Gelişmeler ve KKE'nin Makedonya Politikası

Ekim 1944'te Almanların Yunanistan'dan çekilmesinden sonra ülkede gerçek kontrol EAM/ELAS'taydı. Makedonya bölgesinde de durum farklı değildi. Hükümet temsilcileri Selanik'te konumlansa da, otorite EAM'ın yerel komitesindeydi. Doğu Makedonya'da ise milliyetçi partizanlar Bulgarların desteği ile ELAS tarafından ortadan kaldırılmıştı. Dolayısıyla 1944 Kasım'ından 1945 Şubat'ına kadar Yunanistan'ın tüm taşrası ve Makedonya bölgesi EAM/ELAS hakimiyeti altındaydı. Tam da bu süreçte Yugoslav komünistleri KKE'ye askeri destek sözü vererek, onları silahlı bir ayaklanmaya teşvik etmiştir¹²². Yugoslavya, Yunan iç savaşında komünistleri askeri ve siyasal açıdan destekledi, Yunanistan'a danışmanlar yolladı ve savaşmak için gönüllü birlikler dahi gönderdi. Ayrıca Yunan komünistlerine sağlık malzemesi, yiyecek yardımında da bulundu. Üstelik ELAS militanları rahatlıkla Yugoslavya'ya girip çıkabiliyorlardı¹²³.

KKE'nin bu süreçteki Makedonya politikası daha önceden değinilen Zevgos'un ifadeleri ile uyumlu bir nitelik göstermektedir. Bu bağlamda parti yönetimi Slavo-Makedonları "Yugoslav azınlık" olarak tanıyıp, onlara ulusal haklar tanımakla sınırlı kaldı. Ancak Yunan Makedonyası'nı Yugoslavya'ya devretmek gibi bir niyetleri yoktu. 1945-46 yılları boyunca bu politika hiç değişmedi. 1947 yılının sonuna yaklaşıldığında Bulgar komünistleri Makedonya konusundaki ilgilerini yitirirlerken, Yunan komünistleri için Makedonya iç savaşın merkezi haline geldi. Bölgenin kaderi tamamen iç savaşın sonucuna bağlıydı¹²⁴.

3.6.4. İç Savaşta Slavo-Makedonlar: "NOF'in Kuruluşu"

Daha önceden değinildiği üzere, Slavo-Makedonlar ile KKE yönetiminin arasındaki ilişki Goce olayı nedeniyle ciddi anlamda yara almıştı. Goce'nin Yugoslavya'ya kaçışının ardından I.Ege Tugayı kurulmuş ve Yugoslavya bu birimi 6 Ocak 1945'te feshederek tugayın üyelerini Yugoslav ordusuna almıştı. Bundan sonraki süreçte Slavo-Makedonlardan oluşan yeni bir askeri birim olarak "Ulusal Kurtuluş Cephesi" (NOF) karşımıza çıkmaktadır. SNOF ve ardılları ile gerilimli bir ilişkisi olan KKE'nin yeni kurulan bu örgütle ilişkisi de sorunsuz olmayacaktı.

¹²² Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia*, 146-147.

¹²³ Bjelakovic, *age*, 105.

¹²⁴ Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia*, 165-169.

NOF ve KKE'nin her ikisi de Marxist-Leninist ideolojiyi savunuyor ve mevcut durumu değiştirerek bir halk cumhuriyeti kurmayı amaçlıyordu. Bu ortak noktalara rağmen, gerçekte, aralarında müthiş bir güvensizlik hakimdi. Bunun sebebi her iki tarafın da kendine ait çıkarının farklı olmasıydı. KKE için sorun aslında ideolojik bir sorundu ve Yunanistan'da yönetimi değiştirmek ve ülkenin hakimi olmak amacındaydı. NOF'in ise, Ege Makedonyası'nı büyük Makedonya içine katmak amacı vardı dolayısıyla bu hareket, bir ulusal mücadele niteliği taşıyordu. Yunan komünistleri için Makedonların bu istekleri, Yunan devletine karşı bir tutumdur. Makedonlar ise kendi ulusal haklarının Yunanlar tarafından çiğnendiğini savunuyorlardı¹²⁵.

NOF'in kuruluşu ile ilgili kesin bilgiler bulunmamasına rağmen 1945 baharında siyasi ve örgütsel birimlerinin oluşturulmuş olduğu bilinmektedir. NOF'in ilk amacı Demokratik Yunanistan'ın içinde "Makedon"ların ulusal haklarını elde etmelerini sağlamaktır¹²⁶.

1946 sonunda DSE'nin oluşturulması ile birlikte, KKE ve Yugoslav Komünist Partisinin ortak aldığı karar doğrultusunda NOF, DSE'ye katıldı¹²⁷. İki taraf arasındaki görüşmeler sonucunda imzalanan antlaşmanın ne NOF'i ne de KKE'yi tam manasıyla tatmin ettiği söylenebilir. Tahmin edilebilir ki, NOF bazı taleplerinden Yugoslav Komünist Partisinin baskısı nedeniyle feragat ederken, KKE de NOF'i tamamen tasfiye edip, "Makedon"ların tüm birimlerini kendi kontrolü altında birleştirmek konusundaki ısrarından vazgeçmek zorunda kaldı¹²⁸.

Daha önceden değinildiği gibi, KKE yönetimi NOF'in amaçlarından emin değildi. Ama DSE faaliyetlerini özellikle ülkenin kuzeyinde yoğunlaştırdığı için gücünü Slavo-Makedonlara dayandırmak durumunda kalmıştı. Ayrıca KKE ve DSE söz konusu süreçte Atina hükümetinin kontrolü altındaki bölgelerden yardım almakta zorluk çekmekteydi ve ihtiyaç duydukları insan gücünü ve yardımı ancak Makedonyalıların yaşadığı bölgelerden sağlayabiliyordu. Dolayısıyla KKE'nin

¹²⁵ Rossos, *age*, 42-43.

¹²⁶ Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia*, 170-171.

¹²⁷ Kofos, *Elleniko Kratos kai Makedonikes Tautotetes*, 362.

¹²⁸ Rossos, *age*, 60-62.

Makedon”ları desteklemesi büyük ölçüde bundan kaynaklanıyordu¹²⁹. Bu arada Tito ile Stalin’in arasının açılması iç savaşın kaderini değiştirecekti.

3.6.5. Stalin’e Meydan Okuyan Yoldaş: “Tito”

Yugoslavya ve SSCB arasındaki asıl problem Yunan İç Savaşı ve Arnavutluk konularında patlak verdi. Öncelikle Yugoslavya’nın Yunan komünistlerine yardımda bu derece ön plana çıkması, Sovyetlerin arka planda kalmasına neden oluyordu. Öte yandan, Yunanistan konusunda SSCB’nin farklı fikirleri vardı. Sovyet yönetimine göre, Yunanistan’da şehirlerde bir komünist ayaklanma patlak verecekti ve/veya komünistlerin genel seçimlere katılarak siyasal sistemde yer edinmeleri gerekiyordu. Fakat Yugoslavya SSCB’nin bütün bu itirazlarına ve farklı fikirlerine rağmen Yunan komünistlerine destek vermeye devam etti¹³⁰. Öte yandan, SSCB yönetimi Tito’nun Arnavutluk’u ilhak etmek amacını taşıdığına inanıyordu. Tito’nun Yunanistan ve Arnavutluk konusunda kendi politikasını SSCB’ye rağmen sürdürmekte ısrar etmesi Stalin’i Yugoslav komünistlerinin kontrol altına alınması gerektiği fikrine itti. Perović’e göre, Yugoslavya’nın Arnavutluk’a birlik göndermesi büyük bir uluslararası krize yol açacak kadar önemli olmamasına rağmen, Yunanistan’da süren iç savaşa karışmaları gerçekten diğer devletlerin de müdahale edeceği bir durum yaratabilirdi¹³¹. Bu nedenle SSCB yönetimi Yugoslavya’nın tek başına gerçekleştirdiği eylemlerden endişe duyuyordu. Stalin Tito’yu uyardığı halde, onun kendi başına politika çizmekte ısrar etmesi iki ülke arasındaki ipleri kopma noktasına getirdi. Böylece 1948 yılında Yugoslavya Kominform’dan ihraç edildi¹³².

1948 yılında Yugoslavya’nın Kominform’dan ihraç edilmesi Yunan İç Savaşının kaderi açısından belirleyici olmuştur. Bilindiği gibi, komünist ülkelerden en çok Yugoslavya ve Bulgaristan, KKE’ye destek vermişlerdi. Tito ve Stalin çatışması sürerken Moskova için Yunan komünistlerinin Yugoslavya ile ilişkilerini koparıp bunun yerine Arnavutluk ve Bulgaristan ile bağlarını güçlendirmeleri önemli bir konuydu. Buna karşılık olarak, Tito da kendi güney sınırında kurulacak olan olası bir Sovyet yanlısı rejimin onun için ne kadar büyük bir tehdit oluşturacağını farkındaydı. Tito’nun bu politika değişikliği Yunan komünistleri için sonun başlangıcı oldu. Ayrıca Atina’nın komünistler tarafından ele geçirilememesinde bu

¹²⁹ Rossos, **age**, 64.

¹³⁰ Bjelakovic, **age**, 105-106.

¹³¹ Perović, **age**, 44-54.

¹³² Sander, **age**, 239-240.

ayrışmanın çok büyük bir önemi vardır. Tito'nun sınırı kapatması ve Yugoslav toprağında konuşlanan asker ve üsler konusundaki sınırlandırmaları arttırması KKE'yi çok güçsüz kıldı¹³³.

Yugoslavya'nın Kominform'dan ihraç edilmesi DSE ve NOF'i büyük bir çelişki içinde bıraktı. Stalin ve Tito arasında bir seçim yapmak gerekiyordu. Stalin ile yollarını ayırmak seçeneği uluslararası komünizmin prensiplerine aykırıydı. Öte yandan, Tito'ya sırtını dönmek de bindikleri dalı kesmek anlamına geliyordu. Çünkü gerilla savaşında en büyük destek Yugoslavya'dan geliyordu. İlk aylarda KKE Tito'yla ilgili açık bir ifade kullanmadı. Ama Merkez Komitenin 28 Temmuz 1948 tarihli 4. Birleşik Oturumunda Stalin'den yana seçim yapıldı ve bu karara uygun olarak 1948 yazı ve sonbaharı boyunca NOF'in önemli kadrolarında bulunan Yugoslav yanlıları görevden alındı. Bundan sonra partide kamplaşma baş gösterdi ancak Yugoslavya yanlılarının Yugoslavya'ya kaçmaları ile SSCB'den yana olanlar partide daha etkin hale geldiler.

Ancak Ocak 1949'da DSE'nin % 30'unu Slavo-Makedonların oluşturduğu göz önüne alınırsa, KKE'nin tüm Slavo-Makedonları gözden çıkaramayacağı anlaşılmaktadır. Hatta DSE içindeki Slavo-Makedonların çoğunluğunun ayrılıkçı politikadan yana veya en azından özerklik taraftarı olmasına rağmen, yine de KKE Slavo-Makedonlar ile yollarını ayıramamıştır.

1948 sonlarında NOF liderleri DSE içinde Slavo-Makedonlara ihtiyaç olduğunu bildiklerinden KKE'ye ayrılıkçı taleplerine uygun düşecek bir değişikliğe gidilmesi yönünde baskı yapmaya başladılar. Nitekim Merkez Komite 5. Birleşik Oturumunda alınan kararda NOF liderlerinin KKE'ye yaptıkları baskının sonuç verdiği görülmektedir.

3.6.6. KKE'nin Yeni Makedonya Politikası—1949

30-31 Ocak 1949'da toplanan Merkez Komite 5. Birleşik Oturumunda alınan kararda "Makedon halkı" DSE ile birlikte verdiği mücadeleden ötürü taltif edilirken, birleşik bir Makedonya'nın kurulacağı ifade edilmektedir. Fakat bu kurulacak Makedonya Yugoslavya ekseninde olmayacaktı. Özellikle bunu vurgulayan KKE, karar metninde

¹³³ Nachmani, *age*, 511.

“Makedon”lara Yunan ve “Makedon” halklarının birliğini bozacak “yabancı kaynaklı şovenist” hareketlere destek vermemeleri çağrısında bulundu¹³⁴.

KKE’nin bu toplantısı sonucunda Makedonya politikasında yaptığı bir diğer açılım da Slavo-Makedonlardan oluşan ayrı bir bağımsız birim olan “Ege Makedonyası Komünist Örgütü” (KOEM)’nün kurulmasıdır¹³⁵. KOEM’in kurulması ile birlikte KKE bölgede kendisini geriye çekerek, iktidarı Makedonlara devretme adımı atmıştır¹³⁶. Ancak 1949 Ağustos’unda DSE’nin nihai yenilgisi ardından bu örgüt fiilen ortadan kalktı¹³⁷.

KKE’nin aldığı kararlar parti içinde büyük tartışma yarattı. Muhafiflerden bazıları Yugoslav yanlılarıydı. Bir diğer grup ise, bu kararlarla 1924 politikasına dönülmesinin kitleleri partiden uzaklaştıracağını ileri sürerek, bu değişikliğe karşı çıktı¹³⁸. Söz konusu kararlardan Kominform da memnun olmadığını ifade etti¹³⁹. Tüm bu tepkilere, Zachariades’in destekçilerinin de uyarıları eklenince, KKE kamuoyunda Makedonya’nın bağımsızlığı konusunda yaptığı açıklamaları yumuşatma yoluna gitti. “Özgür Yunanistan” radyosunda 8 Mart’ta yaptığı yayında Zachariades, Yunanlarla omuz omuza savaşan Makedonların zaferden sonra gelecekleri hakkında kararı kendilerinin vereceğini ifade etti¹⁴⁰.

Rossos’a göre, KKE’nin Makedonya konusundaki değişen politikası özellikle Yugoslav Komünist Partisinin Kominform’dan dışlanması ardından uygulanmaya başlandı. Bu yeni politika, Yunanistan’daki “Makedon” hareketinin niteliğini ve etkinliğini yansıtmaktadır ve 1860’lardan beri “Makedon” milliyetçilerinin savunduğu ideallerle örtüşür şekilde self-determinasyon hakkını ve birleşik Makedonya talebinin tanınması fikrini temel almaktadır. Ancak KKE bunu Tito’ya karşı başlatılan propaganda süreci içinde kendi kısa-dönemli çıkarları ve taktik kazançları için kullanmıştır. Nitekim Makedonya bağlamında KKE yeniden geri adım atmıştır. 9 Ekim 1949 tarihinde Merkez komite 6. Birleşik Oturumundaki Bartziotas’ın açıklaması bu durumu göstermektedir. Parti “Makedonya Sorunu”na

¹³⁴ Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia**, 175-177.

¹³⁵ Kofos, **Elleniko Kratos kai Makedonikes Tautotetes**, 362.

¹³⁶ Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia**, 183.

¹³⁷ Rossos, **age**, 73.

¹³⁸ Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia**, 181-182.

¹³⁹ Kofos, **The Impact of the Macedonian Question**, [28.08.2008].

¹⁴⁰ Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia**, 182.

yönelik açıklamada 1935 yılında kabul edilmiş olan “ulusal eşitlik” sloganına geri dönüleceğini belirtmiştir.

KKE’nin yeniden geri adım atmasının nedenleri Tito-Stalin ayrılığına bağlanabilir. KKE, Makedonya konusunda Yugoslavların etkinliğini kırmak, Makedonlara Tito’nun vaat ettiği birleşik Makedonya yerine kurulması daha fazla şüpheli olan bir federasyon içinde birleşik Makedonya fikrini benimsetmek ve Tito yanlısı olan NOF kadrolarını tamamen gözden düşürmek amaçlarını taşıyordu. Ancak KKE’nin bu yöndeki çabaları başarılı olamadı ve “Makedonlar” Tito’yla olan bağlarını koparmadılar. Hatta bu çabalar Ege Makedonyası’ndakileri dahi yatıştırmaya yetmedi. KKE’nin bu politikaları Yunanlar tarafından da hoş karşılanmadı¹⁴¹.

Ağustos ayında gelen yenilgiye kadar NOF liderleri ayrılıkçı çizgilerini korudular. Gerilla hareketi içinde NOF’in bu tutumuna karşı itirazlar giderek büyüdü ancak bu eleştirilerin açıkça ifade edilmesi isyanın son bulmasından sonraki dönemde mümkün olabilecekti.

3.6.7. “Makedonya Sorununun Yunanistan için Bitişi”

KKE’nin Yugoslavya’nın ummadığı bir politik değişikliğe giderek “Makedonya Sorunu” ile ilgili yeni kararlar almasına rağmen, Yugoslav yönetimi Yunan gerillalarına yardımı sürdürdü. Ancak Tito komşu ülkeler ile iyi ilişkiler kuramadığı ve güvensiz hissettiği için bu konumunu daha fazla muhafaza edemedi. Bu nedenle 23 Temmuz’da güney sınırını kapattı. Bilindiği üzere, 1949 Ağustos’unda Vitsi-Grammos’taki saldırıda Yunan ulusal ordusu DSE’yi bozguna uğrattı ve yaklaşık 35.000 Slavo-Makedon ülkeyi terk etti. Ağustos ayının son haftasında Arnavutluk’a kaçan gerillaların arasında KKE yönetimi de vardı.

Kofos’a göre, iç savaştan sonra II. Dünya Savaşı esnasında Bulgarlarla ve Almanlarla veya KKE ile işbirliği yapmış olan Slavo-Makedonların ülkeyi terk etmesi ile Yunanistan iç barışını ve güvenliğini tehdit eden bir unsurdan kurtulmuş oldu. Ayrıca bu konuyu propaganda malzemesi yapacak iç unsurlar artık bulunmadığından Yunanistan için bu mesele çözülmüş oluyordu. Sürgündeki “Makedon”ların muhalefeti de içeriden destek olmadığı için önemsizdi¹⁴². Kofos’un bu bakış açısı “azınlık”ların ancak tasfiye veya “asimilasyon” yolu ile

¹⁴¹ Rossos, *age*, 73-75.

¹⁴² Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia*, 183-188.

“kurtulunması” gereken gruplar olarak görüldüğü tipik “ulus devlet” mantığını yansıtmaktadır. Bu bağlamda, bir ülkenin kendi vatandaşları başka milletler ile işbirliği yaptıkları gerekçesi ile ülkeden uzaklaştırılmaları gereken unsurlar olarak görülmektedirler. Halbuki, Yunan otoritelerinin KKE ile işbirliği içinde olan bu grubun gerçek isteklerinin ve beklentilerinin ne olduğunu dikkate alması gerekmektedir. Bu noktada Slavo-Makedonların bir “Makedon” milli bilincine sahip olup olmaması önemsiz kalmaktadır. Çünkü zaten halihazırda Slavca konuşan bu halk vardı ve bölgede yaşamını sürdürüyordu. Dolayısıyla “Makedon” kimliğinin kendisi var kabul edilmese bile, Slavca konuşan bir toplum vardı ve bir takım taleplerde bulunuyordu. Bu nedenle devletin çağdaş bir devlet bakış açısını yakalayabilmesi için bu soruna daha insani açıdan yaklaşması gerekirdi. Daha da önemlisi, yaşanan diktatörlüklerin Slavo-Makedonları devletten uzaklaştırdığını zaten bizzat Kofos’un kendisi de ifade etmişti¹⁴³. Dolayısıyla hem Slavo-Makedonların görmüş olduğu bu baskıyı dile getirip, hem de bir yandan bunların ülkeden gitmelerinin Yunanistan’ın hayrına bir durum olarak savunması çelişkili bir durum ortaya çıkarmaktadır. Üstelik Yunanistan sınırları dahilinde yaşamlarını sürdüren Slavo-Makedonların ülkeyi terk edişleri bir tehditten kurtulma olarak görülmektedir. Ancak Kofos’un düşündüğü şekilde “Makedonya Sorunu”nun azınlıkları kovarak çözülemediği Yunanistan’da halen bu konunun bir çözüme kavuşmamış olmasından anlaşılmaktadır.

3.7. KKE’nin Makedonya Politikasının Değerlendirilmesi

Daha önce değinildiği üzere, 1909 yılında ortaya atılan Balkan Federal Cumhuriyeti fikrinden yola çıkarak, komünist partilerin 3. Dünya Kongresi sonrası kendine ait Makedonya politikasını oluşturan KKE, BKO ve Komintern’in de baskısı ile 1924’te “Makedonya’nın birliği ve bağımsızlığı” sloganını benimsedi ve tüm Makedonya bölgelerinin kurulacak bir federasyon çatısı altında bir araya getirilmesini amaç olarak belirledi. 1926’da yönetimin Pagkalos rejimi nedeniyle kan kaybına uğrayan partiyi, seçimlere daha güçlü sokabilmek adına yaptığı değişiklikler sonuç verdi ve KKE seçim sonucunda 10 milletvekilliği elde etti. 1931’de Zachariades’in liderliği ele alıp, partinin Bolşevikleşmesi sağlanana kadar KKE, “Makedon”ların self-determinasyonuna vurgu yapmaktan öteye geçmedi. 1931’deki değişimle birlikte,

¹⁴³ age, 131.

Makedonya ve Trakya halklarının self-determinasyon hakkı bir prensip olarak benimsendi ve bu politika çerçevesinde Yunanistan'dan toprak alınması talebi de mümkündü. 1935'e gelindiğinde ise, azınlıkların ayrılma taleplerine verilen destekten vazgeçildi ve bunun yerine tüm azınlıklara siyasi, kültürel ve her alanda denklik sağlanması kararı alındı. Savaş yıllarında KKE Makedonya konusundaki ayrılıkçı isteklere arka çıkmadan, ülke bütünlüğünü savundu. Ancak azınlıkların eş muamele görmesi prensibine olan desteğini sürdürdü. 1945'lerde ise Slavo-Makedonları Yugoslav azınlık olarak görüp onlara kültürel, siyasi ve dinsel hakların verilmesi gerektiğini dile getirirken, tüm Makedonya'nın birliği görüşüne onay vermedi. Ancak 1949'a gelindiğinde, parti bir kez daha değişikliğe giderek 1924 kararlarına döndü. Daha sonra 1935 kararlarına geri dönüldüğü açıklaması yapıldı.

Kofos'a göre, Zachariades'in Yunanistan'dan Makedonya'yı koparmak amaçlı modası geçmiş bir politikayı savunması şaşırtıcıdır. Ancak bu soruya yanıt ararken, koşullar göz önüne alınmalıdır. Bilindiği gibi, Yugoslavya Makedonya Sorunu bağlamında inişe geçmiş ve Kominform'un yaptırımları ile Tito karşıtı kampanya güç kazanmıştı. Bu bağlamda Bulgar komünistlerinin sesi daha çok duyulmaya başlamıştı, Bulgar basını sık sık "Yugoslav ve Yunan Makedonyası'ndaki Makedon kardeşler" in bağımsızlıklarını kazanarak SSCB liderliğindeki halk demokrasilerinin bir parçası olacaklarını savunuyorlardı. Zachariades, Doğu Blok'u içinde milliyetçi sloganlara dayanan politikaların Tito'yu çağrıştırdığını ve bu nedenle SSCB tarafından tolere edilmeyeceğini fark etmişti. Dolayısıyla SSCB'nin desteğini alacağını umarak 1949'da 5. Birleşik Oturum kararlarına imza atmıştır. Üstelik KKE lideri gerilla ordusunda Slavo-Makedonların desteğine de ihtiyaç duyuyordu. Bu bağlamda böylesi bir politik açılım kazanç getirebilirdi. 1950 senesinin sonuna gelindiğinde ise SSCB'nin desteğini yitirmeden partinin üzerindeki kontrolünü sürdürmek istediği için aynı politikayı savunmaya devam etti¹⁴⁴.

Sfetas'a göre, KKE'nin Makedonya Sorunu ile ilgili en temel hatası böyle bir ulusun varlığını tanıdığını ilan etmesiydi. Slavo-Makedonlar açısından etnik kimliklerinin tanınması ve dış faktörler bir türlü ideolojik ve ulusal sınırlarını çizememelerine neden oldu ve partinin resmi politikasından kopmalarına yol açtı. Varkiza'dan sonra süregelen Yunanistan'daki siyasal istikrarsızlık, iç savaşla birlikte daha da

¹⁴⁴ age, 197-199.

şiddetlendi ve Makedonya Sorunu bu dönemde KKE için Damokles'in kılıcı oldu¹⁴⁵. Ancak Sfetas'ın bu yorumu KKE'nin içinde bulunduğu şartlarla uyuşmamaktadır. Çünkü bilindiği gibi, zaten Yunan Makedonyası'nda Slavca konuşan bir halkın varlığı bilinmekteydi. Bu grubun tanınıp tanınmaması gerçeği değiştirmeyecekti. KKE eğer bu grubu bir biçimde tanıyıp kendi saflarına katmasaydı, bu grup tamamen Yugoslav etkisi altına girebilirdi.

Öte yandan, KKE'nin SSCB baskısı altındayken alternatif bir politika çizmesi zaten mümkün değildi. İşgal esnasında da Slavo-Makedonların Yunanistan'ın kurtuluşu için mücadele ettiği bilinmektedir. Bu durumda parti yönetiminin Slavo-Makedonları tamamen küstürmek istememeleri son derece doğaldır. Hatta tam tersine, bu süreçte dahi KKE Slavo-Makedonların Ege Makedonyası'nı da alarak bir özerk Makedonya kurmasını desteklemedi. Özerklik modeline destek 1924'te söz konusuysa, işgal döneminde bundan vazgeçilmişti. Bu politikaya geri dönüş 1949'da gerçekleşmiştir. Zaten gelen yenilgi tüm planları sonlandırmıştır.

3.8. İlinden'in Kuruluşu

DSE'nin yenilgisinden sonra KKE yönetimi ve Yugoslav komünistleri "Makedonları" kendi yörüngesine çekme mücadelesi içine girdiler. Bu bağlamda Yugoslavya, "Egenin Sesi" (Egejskiglas) isimli bir de gazete yayınlayıp propaganda faaliyetlerine girişirken, KKE ise "Narodno-Osvoboditeln Revolucionarna Organizatsia/ İlinden'i kurdu. KKE yönetimi İlinden'in Slavo-Makedonların ulusal haklarını savunacak "gerçek" örgütleri olacağını iddia ediyordu zira NOF "Yugoslav kaynaklı emperyalist" bir örgüttü. Ancak İlinden uzun ömürlü olmadı. 1954'e gelindiğinde, İlinden'in üyeleri ya Makedon Halk Cumhuriyetine gittiler veya bulundukları ülkeye uyum sağlayarak, bu mücadeleden vazgeçtiler. KKE de 1956'da Makedonya politikasında bir değişime gidecekti¹⁴⁶.

Sonuç olarak, 1909'da başladıkları Makedonya macerasında KKE 1956'ya kadar farklı açılımlar denemiş, koşullara adapte olmaya çalışmıştır. Ancak 1949'da gelen yenilgi bütün planları alt üst ettiği gibi, sürgün yıllarında da KKE liderlerinin çizdiği politika Slavo-Makedonları tatmin etmemiştir. Elbette Yunan komünistlerinin yenilgi yerine zafer kazanmaları hem Yunan halkının hem de Slavo-Makedonların kaderini

¹⁴⁵ Sfetas, [14.09.2008].

¹⁴⁶ Kofos, **Nationalism and Communism in Macedonia**, 200-204.

değiştirebilirdi. Ancak DSE'nin savaşı kaybetmesinin ardından Yunanistan hızla Batı Bloğu'na kaymış böylece komünistlerin iktidarı elde etme şansları kalmamıştır. Bundan sonraki bölümde Yunan İç Savaşı ve onun merkezinde yer alan “Makedonya Sorunu” mücadelesinde ayrı bir çatışma alanı olan “Çocuk Toplama” olayına değinilecektir. KKE ve Yunan hükümeti bu kez savaşı çocuklar üzerinden sürdüreceklerdi.

4. ÇOCUK TOPLAMA

Yunanistan 1940'ta işgalin başlaması ile 1949'da iç savaşın sonuna kadar geçen dönemde birden fazla boyutta yıkıma uğramıştır. Özellikle iç savaş, toplumu ideolojik ve siyasal olarak kamplaştırdığı gibi ülkenin ekonomik ve demografik yapısını da alt üst etmiştir. İç savaşın diğer bir travmatik yönü ise ailevi sorunların ortaya çıkmasıdır. Aile üyelerinin iç savaşta ölmeleri durumu dışında DSE'de yer alan gerillaların uzunca süre hapiste kalması veya ülkeye dönememesi ailelere uzun ayrılık süreçleri de yaşatmıştır. Savaş koşullarından çok büyük sayıda çocuk da etkilenmiştir. Savaş nedeniyle pek çok çocuğun ebeveynlerinden birini veya her ikisini de kaybettiği bilinmektedir¹⁴⁷. Çocukların savaş koşullarından dolayı kötü beslenmeye bağlı hastalıklar dışında deri hastalıkları, uyuz, trikofitoz ve impetigo gibi deri hastalıkları, trahom ve akciğer hastalıklarına yakalandıkları görülmüştür. Ancak çocukların yaşadıkları nedeniyle geçirdikleri travmanın tüm bu hastalıklardan daha uzun süreli etkileri olmuştur. Kötü beslenme ve yorgunluğun yarattığı etkiler kısa sürede geçmiş, diğer hastalıklar da tedavi edilmiştir fakat sonu gelmeyen savaş (1941-49) çocukların belleklerine silinmesi güç anılar kazımıştır. Pek çok çocuk, insanların birbirilerini öldürdüğünü, birçok insanın tutuklandığını, işkence gördüklerini görmüş, kimi zaman bu şiddet doğrudan kendi aile bireylerine uygulanmıştır. Bütün bu yaşananların ardından iç savaşın sonlarına doğru çocukların büyük bir bölümü hükümet güçleri ve komünistlerin ayrı ayrı gerçekleştirdikleri toplama faaliyetleri neticesinde yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalacak ve bu nedenle bu kez ailelerinden uzun süre ayrı kalmanın acısını da yaşacaklardı.

Daha önceki bölümlerde anlatılan iç savaş ve onun çok temel faktörlerinden birisi olan “Makedonya Sorunu” üzerine geliştirdikleri politika nedeniyle KKE, “Çocuk Toplama” olayının bir tarafını oluştururken, “çocuk kentleri” kurarak yine “çocukları toplama” faaliyetine girişen Kraliçe Frederika'nın önderliğindeki hükümet güçleri de bir diğer tarafı oluşturmaktadır. Aslında çocukların “elde edilmesi” için verilen bu mücadele iç savaşın şartlarının bir uzantısıdır. Dolayısıyla denilebilir ki, aslında

¹⁴⁷ Ristović, *age*, 11.

“Çocuk Toplama” iç savaşın masum çocuklar üzerinde sahnelenen son mücadelesi olmuştur.

Bu mücadele bağlamında ailelerinden ve yaşadıkları yerlerden alınan mülteci çocukların yaşları 3-14 arasında değişmekteydi. Dolayısıyla bu çocuklar II. Dünya Savaşı’nın hemen öncesinde veya savaş yıllarında doğduklarından barışı gerçek anlamda hiç tatmayan, “normal yaşam koşullarını”, huzuru ve güveni tanımayan bir kuşaktılar. Bu nedenle yaşamış oldukları ağır ruhsal tahribatı atlatmaları için gereken normalleşme sürecinden geçerek yaralarını sarmaları da mümkün olmamıştır¹⁴⁸.

“Çocuk Toplama” olayı ile ilgili olarak özellikle son dönemde bazı romanlar, biyografi-romanlar* ve tarihi çalışmalar** yayınlanmıştır. Bu çalışmaların bir bölümü devletin resmi politikasını desteklerken, bir kısmı da komünistlerin argümanlarını savunmaktadır. Özellikle Batı argümanlarını savunmasıyla dikkat çeken Nicolas Gage’in *Eleni* isimli romanı bu konuda bir fenomen haline gelmiş, kitap 32 dile çevrildiği gibi, 1985’te filmi de yapılmıştır. Ayrıca bu konuyla ilgili bazı belgeseller (Son dönemdeki bir örnek olarak Markos Gastin’in “One Way Kids” isimli belgeseli verilebilir) de yapılmıştır. Ancak tüm bu ilgiye karşın bu olay tam olarak aydınlatılmamıştır. Yunanca ve İngilizce olarak bu konuda sınırlı sayıda kaynak olmasına karşın Türkçe literatürde doğrudan “Çocuk Toplama” konusunu ele alan bir çalışma bulunmamaktadır.

Bu konuyla ilgili sözü edilen yabancı dildeki çalışmalarda da belli başlı bazı tartışmalar öne çıkmaktadır. Bilindiği gibi “çocuk toplama” olayı yalnızca çocukların ailelerinden alınarak başka bir yere nakledilmeleri gibi basit bir tanım üzerinden anlaşılamayacak bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü her iki taraf da bu faaliyetin “çocukları savaştan kurtarmak” ve “karşı tarafın çocuklar üzerinde ideolojik olarak etkinlik kurmasını ve onlara kendi inandığı dünya görüşünü benimsetmesini engellemek” amacıyla yapıldığını savunmaktadırlar. Bu karşılıklı suçlamalar ve propaganda o boyuta gelmiştir ki, doğrudan bu olayın “çocuk toplama” mı, yoksa başka şekilde mi adlandırılması gerektiği noktası bile

¹⁴⁸ age, 37-38.

* bkz. Ioannes, Mpougas. **E Fone tes eirenes**. Thessalonike: Erodios, 2006., Kostas, Skandalides. **E Plateia mou**. Athena: A.A. Libane, 2003., Strates Chabiaras. **Ta eroika chronia**. Athena: Kastaniotes, 1999., Nicholas, Gage. **Eleni**. İstanbul: Albatros Yayıncılık, 2006.

** Bu çalışmada konuyla ilgili yararlanılan kitaplar dışında bazı örnekler için bkz. Giorgos, Gkagkoulas. **Paidomazoma**. Athena: Iolkos, 2004., Demetres Serbos. **To paidomazoma kai Poioi fobountai ten alethia**. Athena: Sugchrone Epoche, 2001.

tartışmalıdır. Öncelikle bu tartışmaya değinilmelidir. Bu bölümün ilerleyen kısımlarda ise komünistlerin “çocuk toplama” faaliyeti uluslararası gündemi daha çok meşgul ettiği ve daha çok tartışma konusu edildiği için ona daha ayrıntılı şekilde yer verilecek, bu konunun BM’ye taşınması ve çocukların ülkeye geri dönüş süreçleri de ele alınacaktır.

4.1. Çocuk toplama (Paidomazoma) mı? Çocuk kurtarma (Paidososimo) mı?

1946-49 yılları arasında yaşanan iki farklı “çocuk toplama” süreci komünistler ve hükümet yanlılarının propaganda savaşının merkezini oluşturdu. Kraliçe Frederika’nın “çocuk kentleri” diye adlandırılan bakım evleri kurup savaş ortamından çocukları alarak, bu bakım evlerine yerleştirmesi ile komünistlerin özellikle kendi hakimiyetleri altında olan bölgelerdeki çocukları Doğu Blok’undaki ülkelere göndermesi halen komünistler ve hükümet yanlılarının karşılıklı suçlamalarını sürdürdükleri tartışmalı iki olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki taraf da konuyu kendi açısından anlatarak benzer suçlamalar öne sürmektedir. Ancak Baerentzen’e göre, aslolan şudur ki, gerek komünistler gerekse hükümet güçleri çok sayıda çocuğu savaş ortamından alarak başka bölgelere göndermişlerdir Halen bu konuda büyük soru işaretleri mevcuttur¹⁴⁹.

4.1.1. Komünistler “Çocukları Topluyor”

1948 Mart’ında KKE yönetimi kendi hakimiyeti altındaki bölgelerde yaşayan yaşları 3 ile 14 arasında değişen çocukları toplayarak sosyalist ülkelere gönderme kararı aldı. KKE liderlerine göre, bu çocukların savaştan uzak tutularak, iyi şartlar altında yaşamaları ancak bu şekilde mümkün olabilirdi. Elbette bunun stratejik bir amacı olduğu da söylenebilir çünkü çocukların gitmesi ile birlikte hem beslenecek insan sayısı azalmış olacaktı hem de annelerin çocukları için endişe etmelerine gerek kalmayacak ve böylece bu kadınlar da gerillaların mücadelesinde daha etkin bir rol alabileceklerdi. Ancak savaştan uzaklaştırılacağı iddia edilen çocukların bazıları DSE’de gerilla olarak görev yaptı¹⁵⁰. Ristović de benzer şekilde, KKE’nin çocukları toplama kararının arkasında DSE’nin yedek kuvvete ihtiyacının gittikçe arttığını ve

¹⁴⁹ Lars Baerentzen, “The “Paidomazoma” and the Queen’s Camps”, **Studies in the History of the Greek Civil War 1945-1949**, ed. Lars Baerentzen, John O.Iatrides, Ole Langwitz Smith (Kopenhag: Museum Tusculanum Press, 1987): 128.

¹⁵⁰ Loring M. Danforth, “We Crossed a Lot of Borders: Refugee Children of the Greek Civil War”, **Diaspora**, c. 12, s. 2 (2003): 174-175 .

bu çocukların yeni gerillalar olarak destek sağlayacağına inanıldığını ileri sürmektedir. Öte yandan, KKE'nin kontrolündeki bölgelerde yaşayan ve çocuk sahibi olanlar evlatlarının hükümet güçleri tarafından bu bölgeler ele geçirildiğinde kendilerinden alınmasından duydukları korkunun da etkisi olduğu söylenebilir. Komünistler açısından bu endişenin de giderilmesi gerekiyordu¹⁵¹.

Yunan komünistlerinin topladığı çocuk sayısı konusunda da farklı rakamlar karşımıza çıkmaktadır. Geçici Demokratik Hükümetin verdiği rakamlara göre, 1948 Temmuz sonuna kadar 14.827 çocuğun sosyalist ülkelere gönderildiği ve bu rakamın 1948 yılı sonunda ise 25.000'lere vardığı belirtilmektedir. Yunan hükümetine göreyse bu rakam 28.000'dir¹⁵². UNSCOB ve Uluslararası Kızılhaç Örgütü verilerine göre bu ülkelere yollanan çocukların toplam sayısı 23.696'dır. Buna karşılık Yunan hükümeti de savaş bölgelerinden yaklaşık 15.000 çocuğu toplamıştır¹⁵³.

Bu konudaki en büyük rakamı Sosyalist Makedon Cumhuriyeti yazarları vermektedir. Buna göre, toplam çocuk sayısı 30.000'e yaklaşmıştır. Elbette bu sayının fazla olmasının yazarların Slavo-Makedonların nüfusunu fazla göstermek uğruna, bütün bir çocuk sayısını arttırmak zorunda kalmasından kaynaklandığı söylenebilir¹⁵⁴.

4.1.2. Kraliçe “Çocukları Topluyor”

İç savaş sırasında Yunan Kraliçesi Frederika'nın girişimi ile Kuzey Yunanistan'daki kasabalardan 700.000'den fazla kişi toplatıldı. Bunların yaklaşık 14.000-18.000'inin çocuk olduğu bilinmektedir. Bu çocuklar Kraliyet Sosyal Yardım Örgütü tarafından yönetilen ve sayısı 50'ten fazla olan “çocuk kentleri”ne veya “Kraliçenin Kampları”na yerleştirildiler. Ayrıca Doğu Blok'u ülkelerinden dönen çocuklar da dahil olmak üzere yaşları daha büyük olan çocuklara yönelik olarak üç adet Kraliyet Teknik Okulu da kuruldu. 1950'ye gelindiğinde Kraliçenin kamplarının çoğu kapatıldı ve çocuklar doğdukları kasabalara geri döndüler. Ancak kampların bazıları yetimhaneler olarak kullanılmaya devam etti.

Öte yandan, Kraliyet Sosyal Yardım Örgütü genellikle fakir Makedon kasabalarında konumlandırılmak üzere 200 tane “çocuk evi” kurdu. Böylece taşrada yaşayan

¹⁵¹ Ristović, **age**, 15.

¹⁵² Lagane, **age**, 27.

¹⁵³ Ristović, **age**, 12.

¹⁵⁴ Lagane, **age**, 27.

çocukların Yunan toplumsal hayatına entegre olmaları amaçlanıyordu ama Makedonlar Yunan devletinin bu evleri bakımını sağladıkları çocukların kültürlerini unutmaları ve Yunanlaşmaları için kurduklarını ileri sürüyorlardı¹⁵⁵.

Bu operasyonun ölçeğinin bilinmesi açısından bir istatistiki bilgi vermek gerekirse, Mart'ta 14.000 kadar çocuğun kuzeydeki yerleşim yerlerinden güneye ve Peloponez'e yerleştirildiği bilinmektedir. 1948 senesinde Frederika'nın çocuk şehirlerinin sayısı 14.700'e ulaşmıştı¹⁵⁶.

4.1.3. Benzer İddialar, Benzer İthamlar

Bu iki çocuk toplama faaliyeti bağlamında başlayan tartışmada, hükümet yanlıları komünistleri Yunan çocuklarına Marksizm'i öğreterek onların dini duygularını yok etmekle ve milli ideallerini ortadan kaldırmakla suçluyorlardı. Ayrıca aldıkları bu eğitim nedeniyle çocukların kendi anadillerinin önemsiz kılındığı ve sahip oldukları kültürel, tarihi ve manevi geleneklerin başkaları ile ikame edilmeye çalışıldığı öne sürülüyordu. KKE'nin gazetesi Rizospastis yazarı Mpogiopoulos'a göre "monarko-faşistler"ın çocuklarla ilgili bu konuda kafalarını meşgul eden esas sorun şuydu: "Komünistlerce kaçırılmış' ve 'komünizm terbiyesi ve eğitimi nedeniyle' manevi ölümü gerçekleşmiş olan bu Yunan çocuklarının ileride ebeveynlerinin fiziki ölümlerini de gerçekleştirmeyeceğini kim garanti edebilir?"

Ayrıca hükümet yetkilileri, bu çocukların kendi anne babalarının isteğine aykırı olarak Demir Perde ülkelerine götürüldükleri ve kötü şartlar altında yaşadıklarını iddia ediyordu. Hükümetin bu iddialarına devletin kurumlarındaki tüm üst düzey yetkililerden de destek gelmiştir. Örneğin Atina Başpiskoposu Spiridonas 1949 Noeli'ndeki konuşmasında binlerce masum çocuğu kurban eden "kafirleri" suçlamıştır.

Öte yandan, Yunan hükümetinin en büyük destekçisi olan ABD yetkilileri de konuyla ilgili açıklamada bulunmuşlardır. Örneğin ABD büyükelçiliği 28.000 Yunan çocuğunun kaçırılışını insanlığa karşı işlenmiş büyük bir suç olarak nitelendirmiştir¹⁵⁷.

¹⁵⁵ Danforth, **age**, 178.

¹⁵⁶ Ristović, **age**, 16.

¹⁵⁷ Nikos Mpogiopoulos, "To paidomazoma, e Freiderike kai to doulemporio tes ethnikofrosunes", **Rizospastes Gazetesi**, 21 Nisan 1996, <http://www1.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=3656725> [11.03.2009].

Yunan hükümeti DSE'nin ve Geçici Demokratik Hükümetin almış olduğu kararı soykırım olarak nitelendirmiş ve komünistleri Yunan çocuklarını alarak onlara kimliklerini unutturmaya çalışmakla suçlamıştır¹⁵⁸.

Komünistlerin çocuk toplama faaliyetleri ile ilgili olarak söz konusu dönemde görev yapan UNSCOB raporunda komünistlerin çocukları kaçıırken dört farklı amaç güttüklerini savunuyordu. Buna göre, öncelikle aileleri korkutarak kendilerine destek vermek zorunda bırakmayı amaçlayan komünistler bu çocukları kendi ideolojileri doğrultusunda yetiştirmek istiyorlardı. Diğer bir amaç Yunan çocuklarını yabancılaştırarak Yunan ırkını yok etmektir. Ayrıca komünistler karmaşa ortamı yaratarak bölge halkının çocuklarını korumak için şehre göç etmelerini sağlamaya ve böylece bölgenin tarımsal üretimini sekteye uğratmaya çalışıyorlardı¹⁵⁹.

Hükümet kendi çocuk toplama faaliyetini ise milli değerlere referansta bulunarak meşrulaştırma yoluna gitmiştir. Bu bağlamda ilginçtir ki çocukların yarısının ebeveynlerinin kendilerini “Slavo-Makedon” veya “Makedon” olarak tanımlamaları ve ana dillerinin Yunanca değil, Slavca olmasının hiçbir önemi yoktur. Yunan hükümetinin gözünde tüm bu çocuklar “Yunan” çocuklarıdır. Bu nedenle komünistler Yunanistan'ın kendi evlatlarını ondan koparmaya teşebbüs etmişlerdir. Bu çerçevede Kraliçe Frederika da özel bir konuma yerleştirilmiştir. Kraliçe adeta ülkenin yiten çocuklarını tekrar kazanmaya çalışan “anne” figürü ile özdeşleştirilmiştir. Hatta iç savaşın en şiddetli mücadelelerinden birinin verildiği Konitsa kentinde yapılan heykelinde Kraliçe geleneksel kostümler içinde duran çıplak ayaklı bir çocuğa sarılmaktadır. Bu sembolizasyon kraliçe figürüne yüklenen anlamı göstermektedir.

Resmi politikada Komünist partinin bu girişimi Osmanlı dönemindeki “devşirme” sistemine bir gönderme ile “Çocuk Toplama/ Paidomazoma” olarak adlandırılmaktadır. Geçmişte Yunanistan'ın evlatları Osmanlı yönetimi tarafından ailelerinden kopararak Müslümanlaştırılmış ve böylece Yunan ulusunun düşmanları haline getirilmişlerdi. KKE de benzer şekilde bu çocukları Slavlaştırarak yine kendi uluslarına ve kültürlerine karşı düşman hale getirmeye çalışıyorlardı. Bu nedenle Yunan hükümetinin iddiasına göre, komünistler bu girişimleri ile hem “soykırım”

¹⁵⁸ Ristović, *age*, 16-17.

¹⁵⁹ Baerentzen, *age*, 129.

yapmışlardı, hem de “insanlığa karşı bir suç” işlemişlerdi. Dolayısıyla hükümetin görevi bu çocukları yeniden “Yunan milli ailesine” kazandırmaktı¹⁶⁰.

Hükümetin bütün bu suçlamalarına karşı komünistler, aslında Geçici Demokratik Hükümetin ve DSE’nin, kendi hakimiyetleri altında bulunan bölgelerde yaşayanların talebi doğrultusunda çocukları, savaştan etkilenmemeleri için bölgeden uzaklaştırma kararı aldığını ileri sürüyorlardı. Böylece çocuklar, Kraliyet Hava Kuvvetlerinin fırlattığı Amerikan Napalm bombalarından uzakta kalabileceklerdi. Ayrıca komünistlerin elinde olan bölgelere uygulanan ambargodan dolayı açlık ve hastalıklarla karşılaşabilmeleri engellenebilecekti¹⁶¹. Üstelik çocukları onların anne ve babalarının hain olduğuna inanan Kraliçe Frederika’nın ellerine bırakmamış olacaktı¹⁶².

Burada değinilen “Çocuk Toplama” olayının gerekçeleri üzerine yürütülen tartışma halen devam etmektedir. Öyle ki, KKE’nin gazetesi *Rizospastes*’in 28 Nisan 1996 tarihli haberinde de yine Kraliçe Federika’nın çocukları toplaması olayına değiniliyor ve binlerce çocuğun ailelerinden zorla alınarak “komünizm pislighinden” arınmaları için “çocuk şehirleri”ne kapatıldıkları savunuluyordu. Bu makalede Kraliçe “dişi Hitler” gibi nitelendiriliyordu¹⁶³. Kraliçenin özellikle DSE’nin gerillalarının ve komünistlerin çocuklarının anne babalarını reddetmelerini ve birer Yunan ve Hristiyan milliyetçisi olarak yetişmelerini istediği iddia edilmektedir. Burada da çocukların tıpkı Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki gibi ailelerinden alınarak başka bir kimlikle yetiştirilip sonra kendi insanlarına saldırımlarına neden olunduğu vurgulanarak, Frederika’nın çocukları birer “yeniçeri” yapmaya çalıştığı savunulmaktadır¹⁶⁴.

Dolayısıyla Mpogiopoulos’a göre hükümetin komünistleri çocuk kaçırmakla suçlamaları tam da “hırsızın ev sahibini korkutmak için bağırması”na benzemektedir. Çünkü komünistlere göre asıl çocuk toplama olayı Frederika ve Amerikalı Yunan dostu işadamlarının “burjuva Yunan devleti mekanizması” ve üst

¹⁶⁰ Danforth, *age*, 179-180.

¹⁶¹ Mpogiopoulos, [11.03.2009].

¹⁶² Lagane, *age*, 23-24.

¹⁶³ “Ta egklemata tou monarchofasistikou kratous kata ton Ellenopoulon”, **Rizospastes Gazetesi**, 28 Nisan 1996, <http://www1.rizospastis.gr/wwwengine/storyPlain.do?id=3657637> [05.04.2009].

¹⁶⁴ “To paidosimos kai to paidomazoma”, **Rizospastes Gazetesi**, 1 Mart 2009, <http://www1.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=4969094&publDate=1/3/2009> [20.03.2009].

düzey kilise adamları ile yaptığı işbirliği sonucunda gerçekleşmiştir¹⁶⁵. Hatta *Rizospastes*'te yer alan bir makalede, aslında çocukları Doğu Blok'undaki ülkelere göndermelerinin Kraliçe Frederika'nın çocuk toplamaya başlamasından dolayı olduğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla, savaş nedeniyle tehlike altında kalan ve bir yandan da Kraliçe'nin kamplarına alınması söz konusu olabilecek olan bu çocukları ailelerinin rızasını eğer aileleri yoksa yakın akrabalarının rızasını almak kaydıyla Halk Cumhuriyetlerine götürme kararı almışlardı. Bu nedenle aslında hükümetin “çocuk toplama” olayına karşılık “çocukları kurtarma” amacıyla böyle bir faaliyete girişilmişti¹⁶⁶. Oysa Lagane, KKE'nin Kraliçe'nin faaliyetlerine cevaben çocuk topladıkları iddiasının gerçeği yansıtmadığını savunmaktadır. Çünkü Yunan hükümetinin böyle bir girişimde bulunmasından önce komünistlerin çocukları sosyalist ülkelere gönderdiği bilinmektedir¹⁶⁷.

Komünistlerin bir başka iddiası ise, bu çocukların Amerikalı ailelere satıldığıdır. Bu iddiaya göre, üstelik kraliyet üyelerinden, kilisenin önde gelen mensuplarına, sağ akımın siyasi liderlerinden, yargıçlara yani kısaca tüm devlet mekanizması bu işin içindeydi. Komünistlere göre, Kraliçe'nin kurmuş olduğu örgütler tarafından “komünizm mikrobunu kapmış olan” bu çocuklar Amerika'ya ve diğer Batılı ülkelere gönderilerek “rehabilite edilmek” istenmiştir. Hatta çocuk başına 4000-5000 dolar para ödendiği, daha sonraları bu meblağın 10.000 dolarlara kadar çıktığı ileri sürülmektedir. Bir grup çocuğun ise Atinalı zengin ailelere “hizmet vermek” için gönderildikleri de savunulmaktadır¹⁶⁸. Bu iddialara göre, iç savaş sonrasında çocuklarını talep eden ebeveynlere ise çocuklarının öldüğü bildirilmiştir¹⁶⁹.

New York Times'ta verilen bir haberle komünistlerin bu iddialarının kısmen doğru olduğu kanıtlanmıştır. 13 Nisan 1996 tarihli bu haberde, II. Dünya Savaşı ve arkasından yaşanan iç savaş nedeniyle bazı ailelerin çocuklarına bakamadıkları ve bu nedenle onları yetimhanelere emanet ettikleri belirtiliyordu. Bu çocuklardan bir kısmının Amerika'da bazı ailelere evlatlık olarak verildikleri ifade ediliyordu. Ancak bu prosedür çocukların ebeveynlerine bebeklerinin öldüğü söylenerek veya evlat verilen ailelere çocukların anne babalarının olmadığı söylenerek ve sahte belgeler

¹⁶⁵ Mpogiopoulos, [11.03.2009].

¹⁶⁶ To paidosimos kai to paidomazoma, [20.03.2009].

¹⁶⁷ Lagane, *age*, 30-31.

¹⁶⁸ Ta egklemata tou monarchofasistikou kratous, [05.04.2009].

¹⁶⁹ Mpogiopoulos, [11.03.2009].

düzenlenerek gerçekleştiriliyordu. Bu haberle birlikte pek çok çocuğun yasal olmayan yollarla büyük meblağlar ödenerek satın alındıkları ortaya çıkmıştır¹⁷⁰.

Bu noktada en önemli soru bu çocukların ebeveynlerinin rızası ile gönderilip gönderilmedikleridir¹⁷¹. Çocukların ne maksatla yerlerinden edildikleri veya gerçekten ailelerin onayı alınarak mı böyle bir girişimde bulunulduğu kesin olarak bilinmemektedir¹⁷². Lagane de 1948 Haziran 1948 tarihli UNSCOB raporuna dayanarak komünistlerin topladığı çocukların ne kadarının ailelerinin rızası ile ne kadarının zorla götürüldüklerine dair kesin bir bilgi verilemeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca Lagane'ye göre, ailelerin onayının alınıp alınmaması bölgeden bölgeye, askeri operasyonların şiddetine ve ailelerin politik görüşlere göre farklılık gösteriyordu. Örneğin Batı Makedonya'da ailelerin büyük çoğunluğunun çocuklarını komünistlere vermeye rıza göstermişlerdir¹⁷³.

Bununla birlikte, bir çocuğun Kraliçe Frederika'nın "çocuk kentleri"ne alınıp alınmayacağı konusundaki seçim ordu ve yerel ileri gelenler tarafından yapılıyordu ve çeşitli kriterlere bağlıydı. Buna göre, öncelikle yaşanılan bölgenin tehlikeli olup olmadığı önemliydi. Ayrıca eğer aile mülteci kamplarına sığındıysa bu kamplardaki yaşam koşulları son derece önemliydi ve çocukların "gerilla savaşının" sonuçlarından korunması dikkate alınıyordu. Örneğin, anne ve babası komünist veya gerilla olarak bilinen çocuklarla milliyetçi olan çocukların bir arada yaşamasına çalışılıyordu. Ayrıca çocukların bu evlere kabul edilebilmeleri için 5 ile 16 yaş arasında olmaları ve söz konusu çocuk kentlerinde kalmak isteyip istemedikleri de diğer kriterlerdi¹⁷⁴. Ancak bu noktada bir zor kullanma olup olmadığı yine kesin olarak söylenemez.

4.1.4. Çocuklar Ne Düşünüyor?

Bütün bu tartışmanın ışığında bakıldığında, KKE'nin de Yunan hükümetinin de çocukların ülkelerinden ayrılmaları ile ilgili söylemlerinin romantik bir niteliği olduğu söylenebilir. Ancak çocukların kendi fikirleri ve tecrübeleri göz önüne

¹⁷⁰ Raymond Bonner, "Tales of Stolen Babies and Lost Identities; A Greek Scandal Echoes in NewYork", **NewYork Times Gazetesi**, 13 Nisan 1996, www.nytimes.com/1996/04/13/nyregion/tales-of-stolen-babies-and-lost-identities-a-greekscandal-echoes-in-new-york.html [20.03.2009].

¹⁷¹ Danforth, **age**, 175.

¹⁷² Baerentzen, **age**, 128.

¹⁷³ Lagane, **age**, 26.

¹⁷⁴ **age**, 29-30.

alınırsa, zaten çocukluklarının taşrada geçmesi nedeniyle hayatlarının hiç de özel şartlar veya korunaklı bir nitelik arz etmediği anlaşılmaktadır. Savaştan önce de Kuzey Yunanistan'daki köylerdeki yaşam koşulları fakirlik, yoksunluk ve çok çalışma olarak özetlenebilirdi. 7-8 yaşındaki çocuklar dahi ailenin tarladaki çalışmasına katılıyorlardı. Ayrıca kız çocukları ev işlerine ve çocuk bakımına da yardım ediyorlardı. Ancak savaşla birlikte bu zor yaşam koşullarına bu kez de bombardımandan kaynaklanan ölüm tehlikesi eklenmiştir. Dolayısıyla pek çok aile, komünistlerin çocuklarını bölgeden uzaklaştırmak fikrini bir kurtuluş olarak görmüşlerdir. Üstelik bu ebeveynlerin bir kısmı zaten komünistleri destekliyordu ve kendilerine çocuklarının savaştan uzaklaştırılıp, iyi bakım görecekları, eğitim alacakları ve kısa bir süre sonra sağsalim geri dönecekleri anlatılmıştı. Çocuklarının yaşı büyük olan ailelerin bazıları çocuklarının birkaç yıl daha küçük olmalarını diledikleri de görülmüştü. Bazı aileler çocukların tamamını yollamış, bazıları ise bir kısmını göndermiştir. Ailelerden bazılarının çocuklarını göndermedikleri de bilinmektedir. Genellikle tarlada veya ev işinde çocuklarına ihtiyaç duyan aileler bu yolu seçmiştir. Bazı durumlarda, çocukların ailelerine gitmek için yalvardıkları da görülmüştür. Özellikle gidecekleri yerlerde kendilerine çikolata, şeker, beyaz ekmek ve yeni elbiseler verileceğini öğrenen çocuklar gitme konusunda daha istekli olmuşlardır.

Bununla birlikte, ebeveynler ile çocuklar zaman zaman bu konuda karşı karşıya gelmişlerdir. Örneğin, bazı çocukların bombardımandan korktuğu için gitmek istediği ancak ailelerinin tarlada çalışmak için onlara ihtiyaç duymalarından dolayı gidişlerine izin vermediği görülmüştür. Ancak çocukların gitmek için bu ısrarlarının ardında yatan gerekçe Nikos Mendros isimli bir çocuğun sözlerinden anlaşılmaktadır: “Artık daha fazla acı çekmeye dayanamıyordum. Her gün bombalama, her gün gözyaşları ve sefalet. Ekmek yok, ayakkabı yok, giysi yok. Düşüncem köyü terk etmek ve daha iyi bir şey bulmaktır”.

Hatta bazı çocuklar ebeveynlerinden izin almaksızın kaçmış, bazıları da anne babalarından izin alamayan çocukların kaçışını örgütlemiştir¹⁷⁵.

Bununla beraber, komünistleri çocuklarının komşu ülkelere gitmesi konusunda istekli olmayan ailelere karşı bir baskı oluşturdukları da bilinmektedir. Örneğin DSE üyelerinin çocuklarını yollamayanların “güvenilirliğini” sorguladıkları ve bu yolla

¹⁷⁵ Danforth, *age*, 183-185.

aileler üzerinde dolaylı ve dolaysız olarak baskı kurdukları belirtilmektedir. Ayrıca bazı çocukların ailelerinden zorla koparılımları dahi söz konusu olmuştur¹⁷⁶.

Danforth’a göre, göçmen çocukların pek çoğunun Doğu Avrupa’daki günlerine dair anıları olumludur. Hem çocukların artık temiz giysileri vardı, sağlık hizmeti alabiliyorlar, temiz ve yeterli yemek bulabiliyorlardı. İyi bir eğitim yapma imkanları da olmuştı. Üstelik çarşafı olan gerçek bir yatakta ilk kez uyudular ve sinemaya, yüzmeye gidebildiler. Ayrıca spor etkinliklerine katıldılar. Bazı çocuklar tüm bu koşulların altında sanki cennette olduklarından söz ediyordu. Çocuklar elbette anne babalarını özleyiyorlardı ama yeni hayat şartlarına alışmışlardı. Ayrıca bazı çocuklar için anne baba baskısı da ortadan kalkmıştı bu yönüyle onlardan uzak olmak iyi bir durumdu.

Öte yandan, Danforth mülteci çocukların Doğu Blok’una yaptıkları yolculuk sırasında kendilerine eşlik eden genç kadınlarda aradıkları “anne”yi bulduklarını ve büyütüldükleri ülkeleri ikinci “yurt”ları saydıklarını vurgulamıştır¹⁷⁷. Bundan daha da önemlisi, pek çok “Makedon” mültecinin gittikleri ülkede iyi bir eğitim alma fırsatına sahip olduklarını ve böylece hayatlarını kurma şansını elde ettiklerini ileri sürmüştür¹⁷⁸.

Ancak komünistlerce Yunanistan’daki köylerinden alınarak Yugoslavya üzerinden Doğu Bloğu ülkelerine gönderilen çocukların yaşadıklarına dair Danforth’ın çizdiği toz pembe resim, Ristović’in çalışmasında daha inandırıcı bir hal almaktadır. Yugoslav Sağlık Bakanlığının hususi olarak bu çocuklar için bir sağlık hizmeti örgütlemesi ve kaldıkları evlerde devamlı doktor ve hemşirenin bulunması çocukları için olumlu bir durumdu. Ama elbette bu kadar çok sayıda çocuğa kalacak yer ayarlamak oldukça güç bir işti. Özellikle masa, sandalye ve diğer başka mobilyaların temini zordu. Asıl ciddi sorun ise su sağlamaktı. Bu nedenle mülteciler ilk başlarda pek iyi şartlarda yaşamıyorlardı. Fakat daha sonra giderek şartların düzeldiği görülmüştür. Yeterli gıdanın temini özellikle 1949-50 yıllarında tarım politikalarının sertleştiği ve toprağın zorla kamulaştırılması sürecinin yaşandığı Yugoslavya’da mülteci çocuklar için de büyük bir sorun teşkil ediyordu.

¹⁷⁶ Ristović, *age*, 17.

¹⁷⁷ Danforth, *age*, 185-186.

¹⁷⁸ *age*, 189.

Öte yandan, sağlıklarına kavuştuktan sonra çocuklara eğitim de verilmeye çalışılmıştır. Ancak öğretilenlik görevini üstlenecek olanlar yeterli donanıma sahip değillerdi. Bir çoğu Romanya’da düzenlenen üç aylık bir kursu tamamlamışlardı. Bu nedenle Yugoslav Kızılhaçı Yugoslav eğitimcilerden yardım istedi.

Bu dönemde bazı evlerin durumuna ilişkin tartışmalar yaşanmıştır. Örneđin, Slovenya Borl’daki bir bakımevinde yeterli yiyecek bulunduğu ancak çocukların giyeceklerinin ve ayakkabılarının olmadığı söyleniyordu. Bir yatakta üç çocuk uyuyordu. Bütün bunların üstüne hava şartlarının oldukça olumsuz olması çocukların hastalıklara kapılmasını kolaylaştırıyordu. Nitekim birçoğunda bronşit ve uyuz vardı. Hırvatistan Devlet Kontrol Komisyonu temsilcileri 10 şubat 1949’da Rovinj’deki bir yatılı okulda yaptığı incelemede yeterli miktarda diř fırçası sağlanmadığını, gelen sabunların miktarının yeterli olmadığı, doğru sayıda ve uygun numaralarda ayakkabılar yollanmadığı için çocukların ayakkabısız kaldığını ve buna benzer başka aksaklıkları kayda geçirmişlerdir. Yugoslav Kızılhaçı’nın Merkez Kurulu Örgütsel Departman řefi Zagorka Mujbegović 30 Mart 1949’da Novi Sad’taki bir okulla ilgili yaptığı incelemede yatakların pisliğinden bahsetmektedir. Çocukların iç çamaşırlarının değiştirilmediğini ve yatakların bazı çocuklar için kısa kaldığını ifade etmiştir. Ayrıca avludaki suyun mikrop lu olmasından dolayı suyun kullanılmasının yasak olduğu ve bu suyu içen çocuklardan bir tanesinin tifüse yakalandığını; bu nedenle diğer çocuklara da tifüs aşısı yapıldığını belirtmiştir. Kızılhaç Merkez Kurulu temsilcilerinin Novi Sad’taki şartların düzelmesi için komünist partinin bölgedeki yönetimine başvurmalarına rağmen bir olumlu gelişme yaşanmadı. Vera Mujbegović’e göre, komünistler bu konuya gereken ilgiyi göstermiyorlardı. Mujbegović çocukların bu durumuna Sanayi Bakanlığının müdahale edeceğini ummakla beraber, çocukların gerçek yaşama girip, adapte olabilmeleri için sivil toplum örgütlerinin de taşın altına ellerini koymaları gerektiğini düşünüyordu¹⁷⁹.

Yugoslav hükümeti Toplumsal Hizmet Komitesi başkanı Olga Lekić ve Yugoslav Kızılhaçı Merkez Kurul üyesi Bodganka Borojević, ebeveynleri ile Makedonya’da ikamet eden 1500 çocuğun yaşam koşullarını yansıttıkları raporlarında durumun vahametini açıkça anlatmaktadırlar. Çocukların ve ebeveynlerinin ince battaniyeler ile örtündüklerini, mutfakta yeterli tabak, kaşık vb gibi gereçlerin noksan olduğu bu raporda bildirilmektedir. En temel ihtiyaçların bile sağlanamadığı bu şartlarda olası

¹⁷⁹ Ristović, *age*, 39-43.

bir salgın hastalık tehdidine karşı Yugoslav Kızılhaçı Merkez Kurulu İcra Kurulu, Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti Merkez Ekonomik Konseyi'nden Makedonya hükümetine müdahale ederek mültecilere sabun, yatak, fırın yollanmasını sağlamasını talep etti.

Yugoslav Kızılhaçı'nın çabaları ve devlet yetkililerinin müdahaleleri ile mülteci çocukların yaşam şartları düzelmeye başladı. Aslında Yugoslavya'nın kendi halkı için sunduğu şartlar da iyi değildi hatta Ristović'e göre, mültecilerin göreceli olarak zaman zaman daha iyi şartlarda oldukları bile söylenebilirdi. Örneğin 1950 tarihli bir Yugoslav Kızılhaç raporunda Yunan çocuklarının kaldığı bakım evlerinin en iyi şartlara sahip çocuk bakım evi birimleri olduğu ileri sürülmüştür. Örneğin, 1956 Mart'ında tutulmuş bir rapora göre, gıdanın yeterli miktarda olduğu ve yaşam koşullarının iyileştiği belirtilmiştir.

Dolayısıyla, kısaca denebilir ki Yugoslavya'daki ülkesel yaşam şartları düzeldikçe mülteci çocukların bakım evlerinin şartlarının da düzeldiği görülmektedir¹⁸⁰. Bununla beraber, istisnai bir örnek olarak Doğu Almanya'ya gönderilen çocuklar da bulunmaktadır. Troebst'in Doğu Almanya'ya yollanan çocuklar üzerine yazdığı çalışmasında Doğu Almanya'da çocukların yaşadığı şartlara dair son derece dikkate değer bilgiler bulunmaktadır. Troebst'e göre, Doğu Almanya'da çocukların aldığı eğitim diğer ülkelerden farksız olarak Marxist-Leninist prensiplere ve Sovyet eğitim sistemine dayanıyor ve son derece militarist bir nitelik taşıyordu. Örneğin çocuklar tek tip ELAS üniformaları giyiniyorlar, gün içinde vatanperver nutuklar dinliyor, yemeklerden önce de bayrak törenine katılmak durumunda kalıyorlardı. Ayrıca çocuklara ELAS'ın emektar üyeleri ve Sovyet subayları gözetiminde askeri eğitim de veriliyordu. Bununla birlikte, çocukların kaldıkları evlerde yaşam son derece disiplinliydi. Yunanlar ve Almanlar ancak iş, eğitim, askeri ve ideolojik faaliyetler esnasında doğrudan temas kurabilme iznine sahiptiler. Yunan ve Alman çocuklar arasında temas kurulması pek istenmese de, buna rağmen bir takım temasların olduğu bilinmektedir. Bu bakım evlerinde çocukların duygusal ilişki kurmaları hoş karşılanmıyor, kız arkadaşı olan erkek çocuklar toplantılarda azarlanırken, parti içine alınmıyordu. Öte yandan, çocukların özel haberleşmeleri de sansüre tabi tutuluyordu. Bükreş'teki KKE Genel Karargahı'nın denetiminde olan bu sansür uygulaması öğretmenler ve eğitimcilerin vasıtasıyla sürdürülüyordu. Sansüre gerekçe olarak Tito

¹⁸⁰ age, 45-47.

ile Stalin'in arasının bozulması gösteriliyor, bazı çocukların Yugoslavya'da akrabaları olduğu için bu uygulama meşrulaştırılıyordu. Tüm bu olumsuz ve baskıcı ortama rağmen, Almanya'daki yaşam şartlarının hayli iyi olması, örneğin günde beş kez yemek verilmesi, temiz nevresim takımları olan yataklarda uyumaları, ısınma sağlanması, yıkanacak düzgün küvetlerin bulunması çocuklar açısından Yunanistan'da savaşın yaşanıyor olduğu göz önüne alınırsa bulunmaz bir nimetti. Hatta Bulgaristan'daki çocuklar da bu şartlardan dolayı Almanya'ya gönderilmeyi talep etmişlerdi¹⁸¹. Elbette Doğu Almanya bu konuda istisnai bir örnek teşkil etmektedir. Hatta bu ülkedeki çocuk evlerindeki ortamın da son derece disiplinli ve baskıcı olduğu görülmektedir. Yine de çocuklara sağlanan şartların görece olarak diğer tüm Doğu Avrupa ülkelerine gönderilenlerden çok daha iyi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak muhtemeldir ki çizilen tablo asla Danforth'un ki kadar toz pembe olamaz. Zira Yugoslavya da, diğer sosyalist ülkeler de henüz savaştan çıkmışlardı. Üstelik insan gücü ve ekonomik kaynak bakımından çok zengin ülkeler de değillerdi. Bu nedenle çocukların köy hayatı yerine nispeten daha hoş buldukları şehir hayatına geçişleri onların hayatları bakımından olumlu bir gelişme olarak görülebilir ancak anne ve babalarının olmaması ve bakım evlerinin durumuyla ilgili raporlar (Ristović'in çalışmasında ortaya koyduğu üzere) çocukların çok da mutlu yıllar geçirmediğini göstermektedir¹⁸².

Çocuk toplama ile ilgili çalışmalarda genellikle komünistlerce gönderilen çocukların tecrübelerine yer verilmektedir. Danforth ve Ristović'in çalışmaları da bundan farklı değildir. Dolayısıyla bu bilgilerin Kraliçe Frederika'nın topladığı çocukların hissiyatlarını yansıtmaması mümkün değildir. Yine de bizim için önemli bir bulgu olduğu söylenebilir. Bir kıyaslama açısından ne kadar tarafsız olduğu tartışılır olsa da, *Rizospastes*'in iddiasına göre, Kraliçenin Kamplarında kalan çocuklar yüksek öğretime kadar okuyamamışlar, hatta ortaöğretimi bile bitirememişlerdir. Kızların küçük bir bölümü ortaokulun ikinci veya üçüncü sınıfını bitirebildi. Başarılı olan küçük bir azınlık da kendi şahsi çabaları sayesinde başarılı olabildiler. Köylerine dönemeyen ne kadar kız varsa dokuma atölyelerinde ve tütün fabrikalarında işçi oldular¹⁸³. Yunan Kraliyet Ailesinin kendi resmi internet sitesinde "Çocuk

¹⁸¹ Stefan Troebst, "Evacuation to a Cold Country: Child Refugees from the Greek Civil War in the German Democratic Republic, 1949-1989", **Nationalities Papers**, c. 32, s. 3 (Eylül, 2004): 679-680.

¹⁸² Ristović, *age*, 40-46, 69.

¹⁸³ To paidosimos kai to paidomazoma, [20.03.2009].

Kentleri¹⁸⁴” ve “Çocuk Evleri¹⁸⁵” ile ilgili verilen fotoğraflar ve bilgiler söz konusu bakım evlerinin koşullarının son derece iyi olduğunu gösteriyor olmasına rağmen bunun gerçekte nasıl olduğu elbette fotoğraflardan bakılarak anlaşılamaz.

Bununla beraber “Çocuk Kentleri”ndeki yaşama dair birkaç çalışma bulunmaktadır. Örneğin bu çalışmada da daha önce başvurulmuş Lars Baerentzen’in *The “Paidomazoma” and the Queen’s Camps* başlıklı çalışması Frederika’nın kampları üzerine bir çalışmadır. Ancak burada da çocukların yaşadıklarına dair doğrudan bir bilgi bulunmamaktadır. Mark Mazower’in Mando Dalianis’in çalışmalarına dayanarak yazdığı makalesinde “çocuk kentlerine” değinilmiştir. Fakat konuyu genelde hapishanede tutulan kadınlar ve çocuklar ekseninde ele aldığı için bu da bizim için yeterli bir kaynak olmamaktadır. Fakat yine de bu makalede, Kraliçe Frederika’nın kurduğu çocuk şehirlerinin adeta bir hapishaneyi çağrıştırdığı ve etrafının dikenli tellerle çevrili olduğu belirtilmektedir. Ayrıca çocukların üniforma giymek zorunda kaldıkları, tıpkı cezaevlerinde olduğu gibi saat ve takvimin bulunmadığı, ayrıca sinemaya veya dışarı gezmeye götürüldüklerinde askerler gibi sıra halinde yürüdüklerini ifade edilmektedir¹⁸⁶. Fakat özellikle Kraliçe Federika’nın kamplarında kalan çocukların *gerçekten* ne yaşadıklarına dair komünistlerin iddialarını yansıttıkları yayınlar ve makaleler dışında pek az bulgu sahibiyiz.

Kısaca, Kraliçe Federika’nın ve KKE’nin yapmış olduğu bu çocuk toplama faaliyetlerinin bir ölçüde insani amaçlar taşıdığı ileri sürülebilir ama kuşkusuz bunun bir de siyasi yönü vardır. Sonuçta çocuklar kim tarafından alıkonuluyorsa o tarafın bilinci ile yetiştiriliyordu ve böylece birbirine tamamen karşı ideolojik eğitimden geçmiş oluyordular.

Kraliçe’nin Kamplarında kalan çocuklar bir süre sonra evlerine geri dönebilmişlerdir ancak KKE’nin topladığı çocuklar Doğu Blok’u ülkelerinden çok daha uzun süre sonra dönebilmiş hatta bir bölümü hiç dönememiştir¹⁸⁷. Bunda Yunan devletinin politikasının da etkisi vardır.

¹⁸⁴ “Basilike Pronoia-Paidopoleis”, E Ellenike Basilike Oikogeneia, Istoriko Archeio, www.greekroyalfamily.gr/assets/PAIDOPOLEIS.pdf [05.02.2009].

¹⁸⁵ “Basilike Pronoia-Spitia tou Paidiou”, E Ellenike Basilike Oikogeneia, Istoriko Archeio, www.greekroyalfamily.gr/assets/SPITIA%20TOU%20PAIDIOU.pdf [05.02.2009].

¹⁸⁶ Mark Mazower, Mando Dalianis, “Children in Turmoil during the Civil War: Today’s Adults”, **After the War was over: Reconstructing the Family, Nation, and State in Greece: 1943-1960**, ed. Mark Mazower (NJ: Princeton University Press, 2000): 91-104.

¹⁸⁷ Danforth, **age**, 178.

KKE'nin çocukları toplama olayı söz konusu dönemde ciddi anlamda tepki çekmiş ve Yunan hükümetinin konuyu BM'ye taşıması ile uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Fakat bu dönemde Frederika'nın ABD'ye gönderdiği çocuklar konusu bu kadar büyük çapta gündeme gelmemiştir.

4.2. “Çocuk Toplama” olayının BM'ye Taşınması

SSCB'nin 21 Ocak 1946'da BM Güvenlik Konseyinde Yunanistan'daki İngiliz varlığının uluslararası barışı engellediğini ileri sürerek, bundan şikayetçi olması ile Yunanistan'daki gelişmeler (çocuk toplama konusu da dahil olmak üzere, gerillaların faaliyetleri ve iç savaşın gidişatı vs.) BM gündemine taşındı. SSCB'nin bu tavrı ile örtüşür şekilde, Ukrayna da BM'ye Yunan hükümetini, uyguladığı politikanın hem bölgedeki koşulları olumsuz yönde etkilediği hem de dünya barışı ve güvenliği için tehdit oluşturduğu gerekçesi ile şikayet etti.

Yunan hükümeti SSCB ve Ukrayna'dan gelen bu suçlamalar karşısında kendini savunmak zorunda kaldı ve komşu ülkelerin ülkede sürmekte olan iç savaşa müdahale ederek, açıkça gerillalardan yana tavır koyduklarını hatta onları maddi ve manevi açıdan desteklediklerini ifade etti. Bu bağlamda Yunan hükümeti BM'den bir komisyonun bu olayı araştırmasını talep etti. ABD ve İngiltere zaten Yunanistan'daki gelişmeleri yakından takip ediyorlardı ve bu nedenle, hükümetten gelen bu isteği çok büyük bir ilgiyle karşıladılar ve bölgede araştırma yapmak için bir heyet oluşturuldu. Böylece “Yunan Sınırındaki Olayları Araştırma Komisyonu” düzenlendi. Ancak komisyonun çalışma sonuçları Doğu-Batı ayrılığını açıkça ortaya koydu. Zira oyların çoğuna sahip olan Batılı gözlemcilerin vardığı sonuç Yugoslavya başta olmak üzere, Bulgaristan ve Arnavutluk'un gerillalara koltuk çıktığı ve onlara her türlü desteği sağladığı yönündeyken, Polonya ve SSCB'den gözlemciler Yunan hükümetinin politikasını eleştirdiler. Bu çerçevede SSCB'nin veto hakkına başvurması ile sorun çözülemedi.

21 Ekim 1947'de ABD Yunanistan'daki gelişmeleri, yeniden görüşülmesi amacıyla, BM Genel Kuruluna taşıdı ve kurulda oy çokluğu ile Avustralya, Brezilya, Fransa, Meksika, Hollanda, Pakistan, İngiltere ve ABD'den temsilcilerin oluşturacağı UNSCOB'nin kurulması kararı alındı (109 (II) sayılı karar). Aslında bu heyete SSCB ve Polonya da davet edilmişti ancak kabul etmediler. Öte yandan, Yunanistan'ın sınır komşuları Bulgaristan, Arnavutluk ve Yugoslavya UNSCOB'in yetkisini aştığı

gerekçesi ile ülkelerinde araştırma yapmalarına izin vermediler. Bu nedenle heyetin faaliyetleri Kuzey Yunanistan ile sınırlı kaldı.

Doğu Blok’u ülkelerinin bu tavrı nedeniyle Yunanistan’dan alınan çocukların geri döndürülmesi konusunda da UNSCOB arabuluculuk rolünü üstlenemedi. Buna rağmen, UNSCOB’nin araştırmasının neticeleri BM Genel Kurulunun Yunanistan konusunda aldığı kararların temelini teşkil etmiştir¹⁸⁸. Yunan hükümeti 1948 Şubat’ında komünistlerin Yunan çocuklarını Doğu Avrupa ülkelerine gönderdikleri gerekçesi ile durumu incelemesi için BM’ye başvurdu. Yunanistan’ın bu talebi üzerine BM 4 Mart’ta incelemeyi başlatmak için UNSCOB gözlemcilerinden bir komite oluşturdu.

Bu komite yaptığı incelemeler sonucunda 30 Haziran’da bir rapor ve 10 Eylül’de de bu rapora bir ek hazırladı. Buna göre, gerillaların hakimiyetindeki bölgelerde çocukların bölgeden uzaklaştırılması amacıyla bir plan yapılmıştı ancak bunun sorumlusunun gerçekten kim olduğunun bilinmesi oldukça güçtü. Öte yandan, komşu ülkelerin hükümetlerinin de onay ve desteği söz konusuydu. Ayrıca rapora göre, komşu ülkelere gönderilen çocukların sayısı kesin olarak bilinemiyordu. BM komitesi raporunda aynı zamanda ebeveynlerin tavrına da değindi. Buna göre, bir kısmı çocukların bölgeden uzaklaştırılmasına ses çıkarmaz ve onaylarken, bir diğer grup mecburen bu uygulamayı kabul etmek zorunda kalmıştı¹⁸⁹.

27 Kasım 1948’de BM Genel Kurulunda “Yunanistan’ın toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına yönelik tehditler” masaya yatırıldı. Bu bağlamda yapılan tartışmalar sonucunda 193 (III) sayılı karar alındı. Bu kararın üçüncü kısmında ayrı oylanmak üzere çocukların ülkelere geri gönderilmesi konusuna da değinilmiştir. Bu kararlar UNSCOB’nin Haziran 1948’deki araştırmasının sonuçlarına göre alınmıştır. Buna göre, Yunan çocukların kendilerinden, anne babalarından yoksa en yakın akrabaları tarafından böyle bir talep geldiği takdirde çocukların ülkelere geri dönmeleri önerilmekteydi. BM kendi üyelerine ve bu çocukların bulunduğu ülkelerin yönetimlerinden bunun gerçekleştirilebilmesi için gerekli çabayı sarf etmelerini talep etti. Ayrıca Uluslararası Kızılhaç Heyeti, Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Birliği, Ulusal Kızılhaç ile temasa geçerek Ulusal Kızılhaç’ın bağlantılı ülkelere ulusal

¹⁸⁸ Lagane, *age*, 13-17.

¹⁸⁹ Ristović, *age*, 77-78.

düzeyde örgütlenmelerinin arttırılması ve böylece bu çocukların ülkelerine geri döndürülebilmeleri için prosedürün başlatılıp uygulanması sağlanmalıydı.

Aslında bu bildirinin taslak metninde “çocukların yakın akrabaları” kavramı yerine “veli” kavramı kullanılmıştı. Ancak Yugoslav temsilcinin itirazları sebebiyle metnin son şeklinde “yakın akrabalar” ifadesi bulunmaktadır. Yugoslav temsilci Yunan hükümetinin ebeveynlerin kendi taleplerinin tam tersi minvalde talepler ortaya koyabilecek bir takım veliler bulup çıkarabileceğinden endişeleniyordu. Böylece bu itiraz karşısında söz edilen değişiklik yerine getirilmiştir¹⁹⁰. Ayrıca Yugoslavya, çocukların Uluslararası Kızılhaç Örgütünün ve Kızılhaç Cemiyetleri Birliği’nin bilgisi dahilinde yerel Kızılhaç görevlileri tarafından ülkelere gidişlerinin sağlanması gerektiğini belirtti. Bu öneri zaten alınan 193/III C’de de aynı bu şekilde yer aldı¹⁹¹.

Uluslararası Kızılhaç Heyeti ve Kızılhaç Cemiyetleri Birliği raporlarına dayanarak 1 Kasım 1949’da BM Genel Kurulunun 4.Oturumunda çocukların ülkelere dönüşleriyle ilgili yeni bir çözüm önerisi getirildi. Bu tasarı ABD, İngiltere, Avustralya ve Çin tarafından destekleniyordu. Bu taslak çerçevesinde Uluslararası Kızılhaç Heyeti ve Kızılhaç Cemiyetleri Birliği’nin çocukların ülkelere dönebilmesi için çabalarını sürdürmeleri ve bu örgütlere her türlü desteğin verilmesi öneriliyordu. Henüz hiçbir çocuğun ülkeye gönderilmediği özellikle vurgulanırken, çocukların bulunduğu BM üyeleri ve diğer ülkelerin bu konuda uluslararası örgütlere yardımcı olmaları bekleniyordu. Kızılhaç örgütlerinin de BM Genel Sekreterliğini 193 (III) C sayılı kararın uygulanma süreci üzerine bilgilendirmesi gerekiyordu. Bu tasarı tartışılırken, Avustralyalı bir delege “çocukların evlerine dönüşü” ifadesinin “çocukların Yunanistan’a dönüşü olarak” değil de, “çocukların ailelerinin bulunduğu ülkeye gönderilmeleri” olarak anlaşılması gerektiğini ileri sürdü. Bu öneriyi Yugoslav temsilciler de desteklediler. Çünkü Doğu Avrupa’da bulunan pek çok çocuğun anne babaları Yugoslavya’daydı. Bu çocuklar özellikle Yugoslavya için önemliydi çünkü Slavo-Makedon kökenli Yunan vatandaşlarıydı¹⁹². Böylece, 18 Kasım 1949’da BM Genel Kurulu’nda 288B (IV) sayılı bildiri yayınlandı. Buna göre, 193 (III) C sayılı bildiride kararlaştırıldığı üzere, çocukların evlerine hemen geri gönderilmesi gerektiği ifade edildi. Buna paralel şekilde, 1 Aralık 1950’de de

¹⁹⁰ Lagane, *age*, 18-20.

¹⁹¹ Ristović, *age*, 78-79.

¹⁹² *age*, 89.

382 C (V) yayınlandı. Bu bildiri daha önceki iki karardaki prensipleri aynen ihtiva ettiği gibi, bir yenilik olarak çocukların bulunduğu ülkelerle temas halinde ve Genel Sekreterlik ile birlikte çalışacak bir Kalıcı Kurulun oluşturulmasını öngörmekteydi. 30 Ocak 1952 tarihli ad hoc oluşturulmuş olan Siyasi Heyetin son karar tasarısı (A/AC. 53/L.51) ise diğer alınan kararlara benzerdir. Bununla beraber, Genel Sekreterliğe, Uluslararası Kızılhaç Örgütüne, Kızılhaç'a çabalarını sürdürmeleri doğrultusunda çağrıda bulunulurken (193(C)'de olduğu gibi) Yunan çocuklarının evlerine dönmeleri için tüm sosyalist ülkeler bir takım şartlar sağlamaları veya gereken önlemleri almaları konusunda yüreklendiriliyordu. Bu plan 2 Şubat günü oylamaya sunuldu.

4.3. Geri dönüş Süreci

193 (C) III'ün yayınlanmasının ardından çocukların ülkeye geri gönderilmelerine dair dilekçeler toplanmaya başlandı. Öte yandan, Uluslararası Kızılhaç Örgütü çocukların gönderildiği ülkelerdeki yönetimlere kendilerine gönderilen isim listelerine bakarak, hangi çocukların kendi ülkelerinde bulunduklarını bildirmelerini talep etti¹⁹³.

Bu konunun asıl muhatabı olan Yugoslavya'nın Dış İşleri Bakan Yardımcısı Vladimir Popović, 24 Ocak 1949'da Yugoslavya BM Daimi Temsilcisine gönderdiği mesajda hükümetin Uluslararası Kızılhaç Heyeti'nin ülkelerine girmelerine izin veremeyeceğini ifade etti. Ayrıca Uluslararası Kızılhaç Heyeti'ne de İsviçre hükümeti vasıtasıyla bu durum bildirildi¹⁹⁴.

Öte yandan, diğer sosyalist ülkelerle de bu dönemde çok sayıda temasta bulunuldu. Uluslararası Kızılhaç Heyeti delegasyonu Arnavutluk yetkililerinden ülkelerinde bulunan Yunan çocuklarının sayısını bildirmesini istediği halde hiçbir yanıt alamadı. Çeşitli girişimler sonucunda Arnavutluk yönetimi ülkelerindeki tüm mülteci çocukların başka ülkelere gittiklerini belirtti. Bunun üzerine çocukların hangi ülkelere gönderildiklerine dair kendilerine yöneltilen bilgi talebine ise yine cevap gelmedi.

Bulgaristan'daki çocuklarla ilgili ise bazı bilgilere ulaşmak mümkün olabildi. 18-25 Mart 1949'da Uluslararası Kızılhaç Heyeti delegasyonun yaptığı inceleme gezisi

¹⁹³ Lagane, *age*, 20-21.

¹⁹⁴ Ristović, *age*, 79-80.

sırasında alınan bilgiye göre yaşları 2 ile 16 arasında değişen yaklaşık 1.972 çocuk Bulgaristan'da bulunmaktaydı. Sliven'de 270, Stara Zagora'da 136, Burgaz'da 99, Botevgrad'da 470, Karlovo'da 599, Gorni Panicer'de 313, Goron Zemen'de 80 çocuk barınmaktaydı. Delegeler, Botevgrad ve Karlovo'daki iki evde yaptıkları incelemede de bakım evlerindeki şartlarla ilgili olumlu bir izlenim edindiklerini belirttiler.

Macar Kızılhaçı ise, bu çocukların anne ve babalarının bir kısmının cephede, bir kısmının hapiste olduğunu ve bu şartlar altında çocukları ülkelerine geri göndermenin onların hayatlarını tehlike altına atmakla aynı anlama geleceğini ifade etti ve Macar hükümeti bu gerekçeye dayanarak 1949 Ocak ayının sonundan Eylül ayına kadar delegasyonun kendi ülkelerine yapacağı geziyi reddetti. Ayrıca Macar yönetimine göre, çocukların geri gönderilmesini talep eden dilekçelerin orijinalliği de tartışmalıydı.

Romanya ise diğer ülkelerden farklı bir tavır göstermeyerek, 1949 yılı boyunca Uluslararası Kızılhaç Heyeti delegasyonuna ülkesinde Yunan çocukların yaşam koşullarını inceleme yapma izni vermedi. Öte yandan, Uluslararası Kızılhaç Heyeti ve Kızılhaç Cemiyetleri Birliği temsilcilerinden oluşan bir grup Mart ayında Çekoslovakya'ya bir inceleme gezisi yaptı. Ancak Çek Kızılhaçı'nın BM kararlarına uygun hareket etme kararına rağmen, sonbahara gelindiğinde Çek yetkilileri tarafından Cenevre'ye 138 çocuğun isminin bulunduğu yalnızca tek bir liste yollanmıştı.

Dolayısıyla kısaca denilebilir ki, Doğu Avrupa ülkeleri çocukları Yunanistan'a geri gönderme konusunda son derece isteksiz davranmışlardır. Bu tavrın SSCB ile doğrudan ilgisi olduğu söylenebilir. Çünkü hemen hemen hepsi SSCB'nin yaptığı gibi, Yugoslav yetkililerin çocukları geri göndermek konusundaki tüm girişimlerini onları “monarko-faşistlere” satmak olarak itham ediyorlardı. Bu bağlamda sosyalist ülkeler, Yugoslavya'daki çocukların Doğu Avrupa'daki ebeveynlerine gönderilmesi ve Doğu Avrupa'daki çocukların Yugoslavya'da bulunan ebeveynlerine gönderilmesine de izin vermediler¹⁹⁵.

Lagane'ye göre, çocukların gönderildiği Doğu Blok'u ülkeleri çocukların geri gönderilmelerini istiyorlardı ama sonradan bu fikirlerinden vazgeçmişlerdir. Çünkü

¹⁹⁵ age, 83-84.

SSCB'nin ve diğer Doğu Blok'u ülkelerinin bu konuyla ilgili alınan kararları başlangıçta onaylamış olmaları aslında konu geçici ve önemsiz olduğu müddetçe geçerli olan bir durumdu. Bunun böyle olduğu, Sovyet temsilcisinin Kalıcı Kurul oluşturulmasına karşı çıkmasından da anlaşılmaktadır. Ayrıca yine Doğu Avrupa ülkelerinin Yunan çocuklarının ülkelerine dönmelerine karşı çıktıkları yönünde suçlandıkları ve bu suçlamaları kabul edemeyeceği gerekçesi ile A/AC. 53/L.51 sayılı kararın oylamasından kaçınması da bunun başka bir göstergesi sayılabilir. Öte yandan, Lagane'ye göre, SSCB'nin liderliğinde Doğu Avrupa ülkelerinin bu tutumlarının Yunan çocuklarının ülkelerine dönmeleri konusunu siyasi niteliğinden bağımsız göremediklerini göstermektedir¹⁹⁶.

Ancak bu noktada Yugoslavya'nın diğer sosyalist ülkelere farklı bir politika izlediği görülmektedir. Başlangıçtaki olumsuz tavrını değiştiren Yugoslav yönetiminin bu politik değişikliği Yugoslavya'nın uluslararası alandaki konumuna bağlanabilir. SSCB ile ilişkilerin kopmasının ardından diğer Sovyet Blok'undaki ülkeler tarafından da dışlanan Yugoslavya kendi ülkesinin güvenliği ve varlığı için dengeli bir politika izlemek durumundaydı. Yugoslavya'nın bu değişen tavrına bir örnek olarak 8 Ağustos 1949'ta Avustralya Dış İşleri Bakanı Herbert Vere Evatt'ın Edvard Kardej'l'e Avustralya'ya gitmiş olan Yunan ebeveynlerin taleplerini iletmesinin ardından Kardej'l'in hemen ertesi gün bu çocukların durumu ile ilgileneceğini ve çocukların ailelerine kavuşması için gerekli adımların atılacağı cevabını vermesi verilebilir. Hatta Yugoslavya'nın Yunanistan ile sınırını kapatması –söz konusu süreçte Yunan gerilla hareketinin zaten yenilgiye uğramış olduğu göz önüne alınırsa sembolik bir tavır niteliği taşısa da-kendisinin KKE ve gerillalarla ilgisinin olmadığını göstermek için attığı bir adımdır¹⁹⁷.

Bununla beraber Yugoslavya'nın tüm çocukları Yunanistan'a göndermek gibi bir niyeti de yoktu. Nitekim Tito'nun politikası Slav çocuklarının Yunanistan'a gönderilmemesinden geçiyordu. Oysa Yunan çocuklar bu bağlamda daha az bir önem arz ediyordu. Yugoslav lidere göre, Slavo-Makedon çocukların kendi ülkeleri zaten Yunanistan değildi ve bu nedenle bir ülkeye döneceklerse komşularına hatta daha kesin şekilde belirtmek gerekiyorsa Yugoslavya'ya dönmeleri daha anlamlıydı. Dolayısıyla Yugoslav yönetimi Slavca konuşan çocukların -Yunanistan'dakiler de

¹⁹⁶ Lagane, *age*, 22-23.

¹⁹⁷ Ristović, *age*, 85-86.

dahil- Yugoslavya'ya döndürölmeleri gerektiğini ileri sürdü. Bu politika bağlamında, 1949 yılında Tito, Yunan Makedonyası'ndan gelen çocukların Kominform ölkelerine nakledilmelerini protesto etti ve bunun yerine çocukların Yugoslavya'ya dönmelerini talep etti. Öte yandan, Tito, yine SSCB yönetiminden, Yugoslavya'dan SSCB'ye ve diğör Kominform ölkelerine gönderilmiş olan çocukların da geri gönderilmesini istedi¹⁹⁸.

Öte yandan, Yugoslav hükümeti Batı kamuoyunu da çocuklar konusunda teskin etmek istiyordu. Ancak elbette bu, kendi politikasını başarıyla sürdürmesini engelleyecek şekilde ABD'nin ve İngiltere'nin baskılarına boyun eğeceği anlamına gelmiyordu. Elbette Uluslararası Kızılhaç Komitesinin yerinde görerek ziyaret edebilmesi ve keşif yapabilmesine izin vermekle, Doğu Blok'unun diğör ölkelerinin aksine uluslararası camianın çocukların Yunanistan'a döndürölmesi hususunda yaptığı işbirliği çağrılarına kulak tıkamadığını göstermek istiyordu.

Ancak iş pratiğe dököldüğünde, inceleme yapmak için gönderilen ekiplere göre, Yugoslav hükümeti o kadar çok kısıtlama ve kural koymaktaydı ki çocukların durumuyla ilgili bütün resmi görmek mümkün olamıyordu¹⁹⁹.

Lagane'ye göre, Yugoslavya çocukların geri dönmesi konusunda engeller çıkarmaya çalışmıştır. Ancak çalışmasının bir başka bölümünde pek çok ailenin parçalanmış ve farklı ölkelere dağılmış olmalarından ötürü bu sürecin zorlu olduğunu belirtmiştir. Hatta Lagane, ailelerin bazen aynı ölkede olup birbirinden habersiz olma durumlarının da olabildiğini ifade etmiştir²⁰⁰.

Ristović de çocukların ölkelerine geri gönderilmesi prosedürünün bazı etkenlerden dolayı kolay olamadığını belirtmiştir. Örneğin çocukların bir kısmı Yugoslavya'ya giderlerken büyüklerin telkiniyle isimlerini yanlış söylediler, hatta bazıları kendi isimlerini dahi hatırlamamaktaydılar. Bazı çocuklar da ailelerinin nerede olduğundan veyahut yaşayıp yaşamadıklarından habersizdiler²⁰¹. Aynı zamanda bazı çocuklar evlerinden ayrıldıklarında yaşları çok küçük olduğundan kendilerine ait soyad, anne baba isimleri, doğduğu yer, doğduğu tarih gibi bazı temel bilgileri doğru bilemeyebiliyorlardı. Çocukların okuma yazma bilmemesi, Yunanca'nın Slavca'dan farklı özellikler arz etmesi, Giorgos, Elena, Konstantinos gibi isimlerin çok sayıda

¹⁹⁸ Lagane, *age*, 79-81.

¹⁹⁹ *age*, 84-85.

²⁰⁰ *age*, 79.

²⁰¹ Ristović, *age*, 88.

farklı biçimi olması, isimlerin Slavlaştırılması, Yunanlaştırılması vs gibi pek çok problem de bu sürece sekte vurdu²⁰². Öte yandan, Lagane de bu sürecin Yugoslavya tarafından engellediğini ileri sürmesine rağmen, kendisi de Ristović'in verdiği örneklere benzer örnekleri çalışmasında vermiştir. Lagane'ye göre, çocukların iki isim sahibi olmaları da prosedürü daha karmaşık hale getiriyordu. Bununla birlikte, çocuklara ebeveynlerin verdiği isim dışında bir de Yugoslav otoriteleri farklı isimler koymuştu. Üstelik çocukların isimleri birbirine benziyordu. Tüm bu önemsiz gözükken ancak doğrudan çocukların nakli ile ilgili olan ayrıntılardan kaynaklanan sorunlar çocukların ülkelerine dönüş süreçlerini tamamıyla etkiliyordu.

Bununla birlikte, Yugoslav yönetimi Yunan tarafının Yugoslav Kızılhaç'ından bulunmasını istediği çocukların listesini yolladığını ancak listedeki isimlerle çocukların isimlerinin birbirini tutmadığını çünkü Yunan tarafının Makedon isimlerini Yunanlaştırmak suretiyle bu azınlığın varlığını ortadan kaldırmaya teşebbüs ettiğini ileri sürdü ve bu Yunanistan'ın Yugoslav Kızılhaç'ına yardımcı olmadığını belirtti. Yugoslav Kızılhaç'ı da Yugoslav yönetiminin bu suçlamalarını destekledi ve Yunanların çocukların isimlerini değiştirdiğini ileri sürdü. Yugoslav Kızılhaç'ına göre, Yunan kayıtlarında örneğin Moukarof Moukaridis, Krsto Stratos olmuştur. Aynı durum çocukların doğum yerleri için de geçerlidir. Örneğin Sakoni Xrusa, Bonten Edesa, Zelevo Antartiko olmuştur. Bu durum da ortak bir listeleme yapılmasını zorlaştırıyordu.

Ayrıca Yugoslav Kızılhaç'ının iddialarına göre, Yunan kayıtları ile Yugoslav kayıtları bazen örtüşmeyebiliyordu. Örneğin Yunanistan'a gönderilmesi için hakkında dilekçe verilmiş bir çocuğun Yugoslav Kızılhaç'ı kurumlarında anneleri ile birlikte barındığı ortaya çıkabiliyordu veya herhangi bir çocuğun babası Polonya'dayken, çocuğun Yunanistan'a gönderilmesi için talepler ulaşabiliyordu. Bu nedenle, Yugoslav Kızılhaç'ı ve Yugoslav hükümeti Yunanistan tarafından yollanan kayıt kataloglarının güvenilir olmadığını ve çocuklarla ilgili her bir vakanın dikkatlice incelenmesi gerektiğini ifade etti²⁰³.

Çocukların geri gönderilmesi ile ilgili enteresan aksaklıklardan biri de çocukların bir ebeveyninin Yunanistan'da diğersinin başka bir ülkede olması durumuydu. Bu durumda Yugoslav Kızılhaç'ı eğer ki çocukların ebeveynlerinden biri Yunanistan'da,

²⁰² **age**, 82.

²⁰³ Lagane, **age**, 82-83.

diğer ise Yugoslavya dışında herhangi başka bir ülkedeyse, Yunanistan'daki ebeveyne öncelik hakkı tanıyordu. Eğer ebeveynlerden biri Yugoslavya'daysa, o zaman çocuk Yugoslavya'da kalıyordu²⁰⁴.

Yugoslav yönetiminin Yunanları çocukların isimlerini değiştirmekle suçlamasına rağmen, Uluslararası Kızılhaç Komitesi temsilcilerinin yerinde gidip yaptıkları araştırmalarda bazı yurtlarda kalan çocukların hiçbirinin kaydının tutulmamış olduğu ortaya çıkmıştı²⁰⁵.

Çocukların ülkelerine dönmeleri konusunda isimlerin yarattığı karışıklığın yanında bir de tarafsız başka üçüncü odakların ortaya attığı iddialar süreci etkiliyordu. Bu bağlamda bu prosedürün tam manasıyla gerçekleşmesinin mümkün olmayacağına dair iddialar ortaya atılıyordu. Örneğin, İsveç Kızılhaç Komitesi, Yunanların çocuklarla ilgili tuttıkları kayıtlar muğlak olduğu için çocukların kimliklerinin belirlenmesinde zorluk çıktığını ve ayrıca daha küçük çocukların kimliklerinin yalnızca isimlerine bakılarak belirlenmesinin çok zor olduğunu ileri sürdü²⁰⁶.

İsim listeleri ile ilgili soruna ABD de müdahale etti. 20 Ocak 1950'de Başkan Truman'ın Kuzey ve Güney Amerika Başpiskoposu Michael'i Beyaz Saray'da ağırlayacağını öğrenen Washington'daki Yugoslav büyükelçisi Sava Kosanović'in ABD Dış İşleri Bakanı ile yazışmaları bu durumu kanıtlamaktadır. Kosanović mesajında başpiskoposun kendilerine dair suçlamalarını reddetti ve Yugoslavya'nın çocukların geri dönüşü sürecinde elinden geleni yaptığını ancak çocukların isimlerini içeren doğru listelerin ellerine geçmesinden sonra derhal BM çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getireceklerini bildirdi. Kosanović'e verdiği cevapta ABD Dış İşleri Bakanı Whal, anne babaları Yugoslavya'da bulunmayan ve ülkelerine gitmek isteyen tüm Yunanca konuşan çocukların gönderilebileceğini ve bunun için herhangi bir isim listesine aslında ihtiyaç olmadığını ifade etti²⁰⁷. Görüldüğü üzere, ABD Yunan çocuklarının gönderilmesi sürecinde Yugoslav otoriteleri tarafından bürokrasinin bahane edilmesini hoş karşılamamıştır. Söz konusu dönemdeki güvensiz siyasal ortam ve ABD'nin Yunanistan konusundaki hassasiyeti hatırlanırsa Dış İşleri Bakanının bu tavrı oldukça anlaşılır olmaktadır.

²⁰⁴ Ristović, *age*, 112.

²⁰⁵ Lagane, *age*, 83.

²⁰⁶ *age*, 81.

²⁰⁷ Ristović, *age*, 92-93.

23 Temmuz 1950’de Yugoslav hükümeti BM Genel Sekreterliği Genel Toplantısında alınan kararlara uygun şekilde tüm çocukları ebeveynlerine göndereceğini bildirdi. Yugoslavya insani nedenlerle çocukların yeniden ülkelerine dönmeleri için elinden geleni yapacağını ifade etse de, Yugoslavya’da bulunan 9.506 çocuktan yalnızca ebeveynlerinden biri Yunanistan’da yaşamakta olan çocukların geri dönüşlerine onay verdi. Bu getirilen sınırlama nedeniyle, Yugoslav Kızılhaçı’na göre sayısı 506’dan 1694’e yükselmiş olan tetkik altındaki çocukların sayısı azalmıştır. Böylece çocukların büyük çoğunluğu –ki yine Yugoslav Kızılhaçı’nın bildirdiği rakamlara göre 7.812 kişi- ebeveynleri ile yaşadıkları gerekçesi ile geri dönüş prosedürüne dahil edilmediler. Yunanistan’a geriye gönderilecek olan çocukların sayısında yaşanan bu büyük düşüş oldukça çarpıcıdır. Öte yandan, diğer Doğu Blok’u ülkeleri de bu durumu daha karmaşık hale getirmiştir ve çocukların ülkelerine gönderilmeleri için kendilerine iletilen talepleri her reddedişleri, Yunanistan’a çocukların gönderilmesi hususunda Yugoslavya’nın Yunan hükümetine getirdiği kısıtlandırmalara karşı direnme gücünün azalmasına neden olmuştur denebilir.

1950 sonbaharında Yunanistan ile Yugoslavya arasındaki ilişkiler geliştiği halde, Yugoslav yönetimin çocuklar konusundaki politikasının aynı nitelikte kaldığı ve söz konusu mesele üzerinde ilerleme kaydedilemediği söylenebilir. Ancak Yunan hükümeti iki ülke arasındaki ilişkilerde yaşanan değişimden yararlanarak, çocukların eve dönüşünün hızlandırılması için çabalayacaktı.

1950 Mayıs’ında Yugoslav maslahatgüzarı, Plastiras’a konuya dair resmi bir açıklamanın yapılabilmesi için ülkeler arasında büyükelçi değişiminin yapılmasını beklediklerini ve bundan sonra çocukların Yunanistan’a gönderileceklerini ifade etmiştir. Öte yandan, Eylül ayında BM Genel Toplantısında Yugoslav Dış İşleri Bakanı Kardej’ın komşu ülkeler ile barış içinde yaşamak istediğine dair yaptığı açıklamayı fırsat bilen Yunan hükümeti çocukların ülkelerine dönmeleri konusunu bu açılımla ilişkilendirdi. Yunan tarafı Kardej’in bu ifadelerinin büyük bir ölçülülükten doğduğunu açıkladıktan sonra Tito’nun 23 Eylül 1950’de çocuklarla ilgili sorunun çözüleceğine dair Amerikalı senatörlere vermiş olduğu sözü tutmasının bu ölçülülük ile bağdaştığını vurguladı²⁰⁸.

²⁰⁸ Lagane, *age*, 88-89.

23 Haziran'da Yugoslav Kızılhaçı, Kızılhaç Cemiyetleri Birliği'ne Yunanistan'a çocukların yollanabilmesi için gereken şartları içeren bir liste sundu. Bu liste Yugoslav Halk Cumhuriyeti hükümeti tarafından da onaylanmıştı. Buna göre,

- 1) 288 (IV) sayılı BM Kararına göre çocukların ülkelerine gönderilmesi süreci Kızılhaç Cemiyetleri Birliği ve Komünist Parti vasıtasıyla olacaktır.
- 2) Yunan Kızılhaçı Kızılhaç Cemiyetleri Birliği'ne tüm belgeleri ve bilgileri sağlamakla yükümlü olacak. Bu arada Yugoslav Kızılhaçı ile Yunan Kızılhaçı arasındaki iletişimi bir arabulucu üstlenecek.
- 3) Bir çocuğun ülkesine dönmesi için tüm genel belgeler dışında Yunan Kızılhaçı her çocuğun ebeveyninin yazılı talebini teslim etmelidir. Bu yazılı talebin geçerli olabilmesi için görevli otoriteler tarafından, akrabalık bağının tasdiki de dahil onaylanmış olması gereklidir.
- 4) 193 (III) C sayılı karara göre, kendi kararını kendisi verecek yaştaki çocukların ülkeye dönüşü ile ilgili durumlarda, çocuğun kanaatine de yer verilecektir.
- 5) Çocukların teslimi Yugoslavya-Yunanistan sınırında Uluslararası Kızılhaç Heyeti ve Yugoslav ve Yunan Kızılhaçı örgütlerinin temsilcilerinin gözetiminde gerçekleşecektir. Bundan sonra çocukların sağlık taramasından geçirilmesi ve diğer başka muameleler yapılacaktır.
- 6) Kızılhaç Cemiyetleri Birliği ve Yunan Kızılhaçı vasıtasıyla Yunan hükümeti aşağıdaki garantileri vermekle yükümlüdür:
 - a) Yunan hükümetinin, çocukların ebeveynlerine verilecekleri ve hiçbir şekilde askeri kamp, yurt veya başka bir yerde tutulmayacaklarına dair kendilerine güvence vermesi.
 - b) Teslim alınır alınmaz çocukların ebeveynlerine verilmesi.
- 7) Çocuklarını teslim alan ebeveynlere Yunan otoritelerince tasdiklenmiş belgeler verilecektir. Bu belgeler Kızılhaç Cemiyetleri Birliği vasıtasıyla Yugoslav Kızılhaçı'na iletilecektir²⁰⁹.

Bu şartlar altında 63 tane çocuğun Yunanistan'a gönderilmesi Yugoslavya'nın BM Daimi Temsilcisi Bebler tarafından da 1950 Temmuz'unda onaylandı. Ancak en azından 2.000 çocuğun ülkeye dönmesini bekleyen Yunan hükümeti açısından bu

²⁰⁹ Ristović, *age*, 100-101.

olay tam bir hayalkırıklığıydı. Yunan tarafı Yugoslavların belirlediği çekincelerin çok abartılı bulduğu gibi komşu ülkelerin bir takım niyetlerinin de bu rakamın azalmasında etkili olduğunu düşünüyordu. Çünkü aynı kısıtlamalar Avustralya'ya veya diğer doğu ülkelerine yollanacak olan çocuklar söz konusu olduğunda uygulanmamıştı.

Yugoslav yönetimi ise, bu sınırlandırmaları getirirken çocukların korunmasını amaçladıklarını savunuyordu. Yugoslav basını da hükümetin tavrını destekleyerek, çocukların gerçekten kendi ebeveynleri veya akrabaları tarafından talep edilip edilmediklerinin bilinmesi gerektiğini ve bu taleplerin gerçekliğini kanıtlayıcı yönde herhangi bir delil olmaksızın çocukların gönderilmesinin mümkün olmayacağını vurgulamıştır. Yugoslav Kızılhaçı ise, tüm bu sınırlandırmaların çocukların sadece kendi anne babalarına dönebilmelerini sağlamak amacını taşıdığını ve bu nedenle her bir vakıanın ayrı ayrı ele alınarak incelendiğini ifade etti²¹⁰. Yugoslav yönetiminin Yunan hükümeti konusundaki şikayetleri 24 Ağustos 1950'de Kardejl ile ABD büyükelçisi George Allen'in yaptığı görüşmede de su yüzüne çıktı. Kardejl, Yunan hükümetinin sunmuş oldukları bütün şartları kabul edilemez sayarak reddettiğini ifade etti. Kardejl'e göre, Yugoslavya, Yunan hükümetinden veya Uluslararası Kızılhaç Heyeti'nden çocukların ebeveynlerinin imzasını içeren bir kağıt istemişti ve ayrıca çocukların herhangi bir toplama kampı veya bakımevine konulmadan doğrudan anne babalarına verilmelerini talep etmişti. Bunun dışında özel bir talepleri yoktu. Yunan hükümeti ise bu konuyu abartmıştı. ABD büyükelçisi de konuşmanın sonunda kısmen Yugoslav tarafına hak vermişti ama bir an önce bu sorunun kararlılıkla çözülmesi gerektiğini de belirtti²¹¹.

1949-1950 yılları boyunca Yunan hükümeti çocuklarla ilgili bu sorununun çözümünü iki ülke arasındaki ilişkilerin iyileşmesi için bir önkoşul olarak görmüştür. Ancak İngiliz Dış İşleri iki ülkenin çocuk meselesinin neticesinden bağımsız olarak olabildiğince çabuk politik ilişki kurmaları gerektiğini savunuyordu. Bu bağlamda Yunan tarafına mümkün olduğunca sakin kalmasını önerdi çünkü belki bu şekilde başarıya ulaşma şansı daha fazla olabilirdi²¹². Bu bağlamda, İngiliz Dış İşleri Bakanlığı Yunan hükümetine Yugoslavların talep ettiği sınırlandırmaları tanımalarını önermiştir. Çünkü İngilizlere göre, ancak bu şekilde çocukların ülkelerine geri

²¹⁰ Lagane, *age*, 91.

²¹¹ Ristović, *age*, 102-103.

²¹² Lagane, *age*, 108-109.

dönmeleri süreci başlatılabılırdi. Zira Yugoslav tarafının 63 çocuğun gönderileceğini açıklamasının üzerinden üç ay geçmişti ama Yunan hükümeti hala istenilen belgeleri yollamamıştı. Bu nedenle prosedür bir türlü başlayamıyordu ve 1950 Ekim'ine kadar hiçbir çocuk Yunanistan'a gönderilememişti.

Yugoslav hükümeti ile Yunan tarafı arasındaki sorun sürerken, çocukların geriye dönüşü prosedürü Avustralya'da olumlu gelişmelere sahne oldu. Henüz Yunanistan'a herhangi bir çocuk dönmemişken, 17 çocuğun Avustralya'daki ebeveynlerine kavuşması mümkün olabildi. Ancak Avustralya'ya çocukların gönderilmesi daha basit bir prosedürdü çünkü herşeyden önce arada yalnızca coğrafi mesafe söz konusuydu ve herhangi bir jeopolitik sorun mevcut değildi. Bununla birlikte, Yugoslavya, Yunanistan'dan beklentisinin aksine, Avustralya'ya gönderilecek çocuklarla ilgili taleplerde birinci dereceden akrabalık şartını aramadı.

1950 sonbaharında Tito Amerikalı senatörlere tüm çocukların Yunanistan'a gönderilip ebeveynlerine verilmesi garantisini verdi. Tito'nun bu açıklaması Yunanistan'ı harekete geçirdi. Sofoklis Venizelos, Amerikalılara verilen bu garantinin ardından Kuzey Yunanistan'daki idari birimlere, çocuklarının geri gönderilmesi için ebeveynlere yeniden talepte bulunmalarını bildirmeleri emrini verdi²¹³.

Ekim ayında Kardejl, bu geri dönüş sürecini hızlandırmayı teklif etti. Bu arada Yunan hükümeti Yugoslav tarafının ön koşulları kabul etmişti. Kardejl de BM Genel Kurulunda bu konunun yeniden gündeme geleceğinden ötürü, sürecin hızlanmasının daha iyi olacağını ileri sürerek, Yunan tarafına Cenevre'nin aradan çıkarılarak çocukların ebeveynlerinin taleplerinin ya doğrudan Belgrad'a ya da Yugoslavya'daki Yunan temsilciliklerine yapılmasını önerdi²¹⁴.

26 Kasım 1950'de Yugoslavya'dan ilk 21 çocuk Yunanistan'a gönderildi. Gelen çocukların durumu ile ilgili olarak, Uluslararası Kızılhaç Komitesinin temsilcisinin izlenimleri oldukça aydınlatıcıdır. Temsilci, çocukların çok iyi giydirilmiş olduklarını ve kış şartlarına karşı kendilerini koruyabilmeleri için yanlarına ayakkabı ve elbise de verildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, çocukların kendi anne babalarına ulaşmaktan duydukları büyük sevinç zaten tahmin edilebilecek bir

²¹³ **age**, 92-94.

²¹⁴ Ristović, **age**, 103.

durumdur ancak ilginç şekilde çocukların bazılarının Yunanistan'a vardktan sonra toprağı öptükleri görölmüştür.

Yunanistan'a gelen çocuklar Selanik'te Yunan Kızılhaçı'nın kurduğı bir misafirhaneye yerleştirildi. Sonraki üç dört gün içinde burada sağlık taramasından geçirildikten sonra Uluslararası Kızılhaç Komitesinin temsilcilerinin gözlemi altında ebeveynlerine teslim edildi. Ancak ebeveynler çocuklarını teslim aldıklarına dair yazılı bir belge imzalarken, bu belgelerin orjinalliğı de kontrol edildi.

1952 Ekim'inde çocukların nakil işlemi 538 çocuktan oluşan 6.partinin gelmesi ile tamamlandı. Bu çocuklar dışında Avustralya'ya 56, Kanada'ya 3 ve Fransa'ya da 1 çocuk gönderildi. Böylece Ekim sonunda İsveç Kızılhaç Cemiyeti üstlendikleri görevi başarı ile tamamladıklarını duyurdu. Fakat 22 Kasım 1952'de Uluslararası Kızılhaç Komitesi Yugoslav Haber Ajansına (Yugopress) ölkelerine döndürölecek 200 çocuğun daha bulunduğunu açıkladı. Ancak bu çocukların nakli Yunan hükümetinin talep belgelerini göndermesine bağılıydı²¹⁵. Ristović, 1952'den sonra da bazı çocuk nakillerinin gerçekleştiğini belirtmektedir. Ristović'e göre, -ilk kısmı 2 Ekim 1951 olmak üzere- 13 Haziran 1953'te toplam 29 çocuk Yugoslavya'dan Kanada'ya yollandı. 29 Ocak ve 15 Mayıs 1954 tarihleri arasında altı çocuk daha Kanada'ya gönderildi. Mart 1953'te bir çocuk Fransa'ya ailesinin yanına yollandı. 1955'te ise iki çocuk ABD'ye gönderildi²¹⁶.

Çocukların evlerine dönüşü sorunu Yugoslavya için yalnızca Yunanistan'la ilintili değildi. Yugoslav Kızılhaç'ı anne babaları Yugoslavya'da, kendileri Doğı Avrupa ölkelerinde olan veya tam tersi durumda olan çocukların ne olacağı ile de ilgileniyordu. Doğı Avrupa ölkeleri ile Yugoslavya'nın kötü giden ilişkilerinden dolayı bir müddet bu ölkelerle temasa geçip, çocukların naklinin sağlanması mümkün olamadı²¹⁷.

Üstelik Doğı Blok'unda yaşayan ebeveynler çocuklarının Yugoslavya'dan alınarak Yunanistan'a değil, kendi bulundukları yere yollanmaları için dilekçeler göndermişlerdi. Bu yöndeki talepler Doğı Blok'u ölkelerindeki Kızılhaç Cemiyetleri vasıtası ile bildirilmeye başlandı ve 1950 başlarından itibaren olmak üzere daha sık dile getirilir oldu. Hatta 7 Haziran 1950'de Çocuklara Yardım Komitesi (EBOP) BM

²¹⁵ Lagane, **age**, 94-96.

²¹⁶ Ristović, **age**, 115.

²¹⁷ **age**, 119-122.

Genel Sekreterliğine yazdığı mektupta Yugoslavya'daki 149 çocuğun Macaristan, Romanya, Çekoslovakya ve Polonya'da ikamet eden ebeveynlerine gönderilmeleri talebini ilettili. 28 Aralık 1950'de Çekoslovak Kızılhaç'ı Yugoslav Kızılhaç Cemiyetine ebeveynleri Çekoslovakya'da bulunan 257 Yunan çocuğunun isimlerini içeren bir kayıt katalogu yollamıştır ve bu çocukların gönderilmesini talep etti. Aynı gün Bulgar Kızılhaç'ı BM Sekreterliği'ne Yugoslavya'dan Bulgaristan'a gönderilmek üzere 15 çocuğun isim listesini yolladı. 18 Haziran 1951'de Çekoslovak Kızılhaç'ı vasıtasıyla 599 tane çocuğun daha Çekoslovakya'ya gönderilmesi talep edildi. 20 Haziran 1951'de Romen Kızılhaç Cemiyeti Uluslararası Kızılhaç Komitesine 31 tane daha çocuğun ismini içeren yeni bir isim katalogu gönderdi. 3 Eylül 1951'de Uluslararası Kızılhaç Komitesine Polonya, Çekoslovakya ve Bulgaristan'a gönderilmek üzere 40 çocuk ve 15 yetişkinin isimlerini içeren yeni bir katalog gönderildi. 12 Eylül 1951'de Macar Kızılhaç Cemiyeti Uluslararası Kızılhaç Komitesi'ne Macaristan'a gönderilmek üzere 38 çocuğun ismini bildirdi.

Bununla beraber 1950 sonbaharında Yugoslavya da, Yugoslav Kızılhaç Cemiyeti vasıtasıyla, Çekoslovakya, Macaristan, Romanya, Arnavutluk, Bulgaristan, Polonya ve Yunanistan'dan ebeveynlerini Yugoslavya'da olan 2.512 çocuğun kendilerine gönderilmeleri talebinde bulundu. Ancak Yugoslav Kızılhaç Cemiyeti, Yugoslav Dış İşleri Bakanlığı'nı da devreye sokarak bu ülkelerin büyükelçiliklerine çocuklarla ilgili başvuruda bulunduysa da herhangi bir sonuç elde edilemedi. Yalnızca, Belgrad'taki Çekoslovak Büyükelçiliği Dış İşleri Bakanlığının Uluslararası Kızılhaç Komitesi ile birlikte bu konuda bir araştırmada bulunacağı yanıtını verdi.

Yugoslavya, tüm Slavca konuşan çocukları Makedon Halk Cumhuriyeti'nde toplama konusundaki isteğini söz konusu süreçte hemen gerçekleştirememiştir. Doğu Blok'u ülkelerinden bu çocukların gelişi uzun süreli ve yavaş olmuştur²¹⁸. Stalin'in ölümünden sonra Yugoslavya ile Doğu Blok'undaki ülkelerin arasında buzların erimesi ve SSCB'nin politikasının değişimi bu sorunun çözümüne yönelik bir adımın atılabileceği umudunu doğurdu²¹⁹. Böylece Yugoslavya ile Sovyet yönetiminin ilişkilerinin düzelmeye başlaması ile bu çocuklar ve Slavo-Makedon mülteciler

²¹⁸ Lagane, *age*, 101-104.

²¹⁹ Ristović, *age*, 122-123.

Yugoslav Makedonyası'nda aileleri ile birlikte ikamet etmeye başlamıştır. Bu hareket yaklaşık 1970'e kadar sürmüştür²²⁰.

4.4. İstenmeyen Çocuklar

Yunan hükümetine göre, “çocuk toplama”nın amacı, bu çocukları kendi ülkelerine ve hükümetlerine karşı harekete geçmelerini sağlamaktır. Soğuk Savaş ortamı içinde çocukların toplanması, komünistlerin Yunanistan'ın Marshall yardımı sayesinde içine girdiği ekonomik atılıma bir karşılık olarak algılanıyordu. Öte yandan, Yunan hükümeti, çocukları kabul eden diğer ülkelerin ve özellikle Yugoslavya'nın bu çocukları alıp onları gelecekte Yunanistan'da komünist bir rejimin kurulmasını arzulayan ajanlar olarak yetiştirmek istediği ve ayrıca bu çocukların kendi kültürlerini yitirmelerine neden oldukları gerekçesi ile suçluyordu. Çocukların diğer gönderildiği ülkelerin de sistematik olarak Yunan çocuklarının beyinlerini yıkamayı amaçladığına inanılıyordu²²¹. Bu bağlamda Yunan hükümeti tavizsiz bir tutum takınarak, herhangi bir fark gözetmeksizin tüm çocukların Yunanistan'a dönüşü tezini savunuyordu. Bu bağlamda, çocukların Yugoslavya ve diğer Doğu Bloğu ülkelerine değil ebeveynleri nerede olursa olsun Yunanistan'a geri dönmeleri gerektiğini ileri sürüyordu. Bilindiği gibi, SSCB, Polonya ve Çekoslovakya da dahil olmak üzere oybirliği ile kabul edilen 193 C (III) kararında çocuklarla ilgili olarak “Yunan çocuklarının Yunanistan'a dönüşü tavsiye edilir” ifadesi yer alırken, ikinci kararda bu ifade “Yunan çocuklarının evlerine dönüşü tavsiye edilir” şeklinde değiştirilirken, üçüncü kararda ise “Yunan çocuklarının ebeveynlerine dönüşü tavsiye edilir” halini almıştır. Bu ifadelerden yola çıkarak bakıldığında, ilk ifade ile son hali arasında anlam farklılığı olduğu görülmektedir ve üçüncü ifadenin muğlaklığı yorum farkına neden olmuştur. Yunan hükümeti BM Daimi Temsilcisi vasıtasıyla üçüncü ifaden hareketle çocukların Yunanistan'ın dışındaki herhangi başka bir ülkeye gönderilmesi olasılığına karşı çıktı.

Fakat zamanla Yunan hükümetinin bu tavrı değişmiştir. Yunan temsilcisi hükümetin çocukların aileleri nerede bulunuyorsa oraya gönderilmelerine karşı çıkmadığını ama Yunanistan'a gönderilecek çocuklarla ilgili hangi şartlar uygulanıyorsa, aynılarının diğer ülkeler için de geçerli olması gerektiğine inandığını ifade etti. Bu açıklama

²²⁰ Lagane, age, 104.

²²¹ age, 111.

Yugoslavya'nın Yunan çocuklarını başka ülkelere göndermesine karşı bir ön uyarı olarak görülebilir²²².

Yunan hükümetinin çocukların ülkelerine geriye dönüşü konusundaki tavır değişikliğinin tam olarak ne zaman başladığı kesin olarak söylenemese de, bu değişimin resmi şekilde ilan edilmesinden önce geliştiği ileri sürülebilir. Ocak 1950'den itibaren Yunan Kızılhaç Cemiyeti başkanının beyanları Yunan tarafında işlerin değişmeye başladığını gösteriyordu. Örneğin, başkan, UNSCOB Fransa temsilcisinin mülteci veya gerilla olan aileleri ile birlikte bulunan çocuklarla Slavca konuşan çocukların ülkeye geri dönüşlerine dair yönelttiği bir soruya cevaben bu konuyla ilgili kararı hükümetin vereceğini ifade etmişti. Fransız temsilcisine göre, "Yunan Kızılhaç Cemiyeti güya 28.000 çocuğun talep edilmesine dair koparılan gürültüye rağmen, 28.000'inin de geri dönüşünü gerçekte talep etmiyormuş gibi gözükmeyi bıraktı". Öte yandan, Kraliçe Frederika'nın çocukların Yunanistan'a değil de, İsveç veya İsviçre gibi tarafsız üçüncü ülkelere gönderilmesini öneren raporunun tekrar tekrar gündeme getirilmesi de Lagane'ye göre, aynı mantıkla uyumlu bir durumdur.

Böylece, Yunan hükümeti, İngiltere ve ABD'nin Yugoslavya ile ilişkilerini yeniden düzenlemesini konusundaki telkinleri doğrultusunda politikasında ufak bir ayar yaptı ve çocuklarla ilgili meselede geri adım attı.

Aslında Yunan tarafının çocuklara yönelik bu soğuk tavrı çocukların büyük bölümünün halihazırda nasılsa komünist olduklarından ve Yunanistan için birer tehdit unsuru haline geldiklerinden çekindikleri içindi. Hatta İngiliz bir diplomatın bu konuyla ilgili olarak yönelttiği bir soruya Balkan Meseleleri başkanı gelecek olan çocukların büyük bölümünün yetişkin yaşta olduklarını ve bunların birer komünist haline gelmiş olmalarından çok endişe duyduğunu açıklamıştır. Diplomata göre, Bu çocuklar artık hem aileleri hem de Yunan yönetimi için sorun teşkil etmektedir çünkü beyinleri yıkanmıştır ve kontrolden çıkmışlardır. Çocukların bu durumu nedeniyle, aileleri yeniden eğitimden geçirilmelerini talep etmiştir fakat bu zorlu bir süreçtir ve çok da büyük bir başarı elde edilemeyeceği anlaşılmaktadır. Tüm bunlardan dolayı, Yunan diplomat tek başına ele alınarak incelendikten sonra her bir çocuğun ancak bu şekilde kabul edilmesi gerektiğini düşündüğünü belirtmiştir. Ayrıca bu konudaki Sovyet politikasının köklü değişimine de değinmiştir. Daha

²²² age, 105-107.

önceden çocukların Yunanistan'a yollanmasına karşı çıkan SSCB'nin şimdi onları birer ajan gibi ülkeye yollamaya istekli olduğunu vurgulayarak bu yönde isteklerin kendilerine ulaşmaya başladığını ifade etmiştir. Bu bağlamda ilk değişim Macaristan'ın politikasında kendini göstermiş ve Macar Kızılhaç Cemiyeti vasıtasıyla 250 kadar çocuğun Yunanistan'a gönderilmesi için dilekçeler yollanmıştır. Fakat Yunan yönetiminin bu çocukların ailelerinin mektuplarından anladığı üzere birer komünist haline gelmişlerdir. Hatta benzer istekler SSCB'nin diğer uydu ülkelerden de ulaşmıştır ancak Yunan hükümeti bu talepleri kabul etmeme konusunda kararlıdır.

Yunan Dış İşleri Bakanlığı ise, Yugoslavya'daki ve diğer Kominform ülkelerindeki Yunan çocuklarına karşı herhangi ilgili bir tavır göstermekten kaçınıyordu. Aslında Yunan politikasındaki bu değişim, Yunan Dış İşleri Bakanlığının Balkanlarla ilgili biriminin yöneticileri ve bizzat bakan tarafından da onaylanıyordu. Yunan politikasındaki bu değişimden Yunan Kızılhaç Heyeti de haberdardı. Artık heyet her bir çocukla ilgili derin inceleme yapıyordu. Bu nedenle, Belgrad'ta görev yapan bir İngiliz diplomat İsveç Kızılhaç Heyetinin Yunan Kızılhaç Heyeti üyelerinin çocuklar konusundaki bu mesafeli konumunu tuhaf bulmamaları gerektiğini ifade etmiştir. Öte yandan, Yunanistan'ın Londra, Paris ve Washington büyükelçiliklerine çocuklarla ilgili tartışmaya özel önem vermemeleri telkininde bulunuldu.

Yunan Dış İşleri Bakanlığı Balkan Birimi başkanı, konuşmaları sonucunda çocuklarla ilgili Yunan politikasının değişiminin ortaya çıkmasından rahatsız olmamakla beraber, kendisinin birimin başına geldiğinden itibaren bu politik değişimi sağladığını ve zaten çoğunluğu Slav olan bir grup çocuk için Yunanistan'ın bu kadar büyük bir yaygara koparmasının yanlış olduğunu ifade etti. Üstelik 28.000 çocuğun talep edilmesi abartılı bir istekti aslında ülkeye dönmesi gereken çocukların sayısı gerçekte ancak 11.000'i buluyordu. Yunan diplomat bu fikirleri ile Yunanistan'ın 3 senedir takip ettiği politikanın yanlış olduğunu savundu²²³.

Yunan hükümetinin politik değişimi BM'de de kendini gösterdi. Yunanistan temsilcileri Doğu Blok'u ülkelerini çocukların geri dönüş sürecinde başarısız olmakla Uluslararası Kızılhaç Komitesi ve Daimi Heyeti ise sorunu daha elverişli zamana veya sorunun mutlu bir sonla bitmesini sağlamak için daha uygun şartların

²²³ age, 110-117.

oluşmasını beklemek bahaneleri ile erteleyerek sorumluluktan kaçmakla suçladılar. Ancak İngiliz temsilcilerine göre, Yunan tarafının bu açıklaması tamamen konunun kapatılmasına bir ön basamak gibiydi. Zaten Yunanistan BM temsilcisi olan Kurou, İngiliz diplomat Crosthwaite'e bu çocuklar komünist dünya görüşünü gittikçe daha fazla benimserken, Yunanistan'ın bu konuyu tekrar gündeme getirme niyetinde olmadığını ifade etmiştir. Elbette Yunan tarafı çocuklarla ilgili meseleye dair karar verilen politik değişimin hemen duyulmasını istemedi. Hatta 21 Kasım'da Yunan Dış İşleri Bakanlığı temsilcisi Stefanopoulos gazetecilerden birinin bu konu üzerine yönelttiği soruya, BM'nin ilgili kararının beklendiğini ve o an için bir yorum yapmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.

Bu konuda oluşturulmuş olan Siyasi Komite 1952 Kasım'ında kararını açıkladı. Bu kararda Doğu Blok'u ülkelerinin işbirliğinde yetersiz kaldığı ithamlarından öte, çocukların ülkeye dönüşü için oluşturulan Daimi Heyetin işlevine ara vermesine değinilmektedir. Buna rağmen, Uluslararası Kızılhaç Komitesi başlangıçtaki hedeflere ulaşıncaya kadar görevinde kalacaktı. Ancak Uluslararası Kızılhaç Komitesi temsilcilerinin bölgeden yolladıkları raporlar bu sürecin başarıya ulaşmayacağını belli edecek yönde, cesaret kırıcı bir nitelik sergilemekteydi. Bu bağlamda, 1952 sonunda bu komitenin de bölgedeki faaliyetine son verildi.

Yunan hükümetinin çocuklarla ilgili bu meselede geldiği noktaya bakıldığında, artık Yunan tarafının, büyük çoğunluğu Makedonya Halk Cumhuriyetinde bulunan çocukların Yugoslavya'dan gönderilmelerini istemediği anlaşılmaktadır.

İngiltere ise, Yunan hükümetinin almış olduğu bu değişiklik kararını destekliyordu. Çünkü İngiliz tarafına göre, çocuklar konusunda ısrar edip, bu çocukların ülkeye dönmesi sağlansa, bu durum, Kuzey Yunanistan'daki Makedon azınlık sorununu daha da büyütmeye yarayacaktı. Bu durumda Yunan hükümetinin almış olduğu karar çok daha mantıklı gözüküyordu. Ancak Lagane'ye göre, bu değişimin arkasında İngilizlerin tavsiyelerinin de olduğunu görmezden gelmemek gereklidir²²⁴.

Sonuç olarak, denilebilir ki 1948-52 yılları arası çocuklarla ilgili Yunan politikası değişim gösteren bir profil çizmiştir²²⁵. Başlangıçta taviz vermeyen Yunan hükümeti, çocukların ülkeye geri gönderilme prosedürü süresince bu çocukların komünist niteliğe tamamen sahip hale gelmiş olduklarından çekinerek, daha ayrıntılı bir

²²⁴ age, 119-121.

²²⁵ age, 105.

araştırma yaparak çocukları ülkeye kabul etme yoluna gitmiştir. Sonrasında da zaten bu konu tamamen unutturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, konunun unutulmasının Yugoslavya'nın da çıkarına olduğu tahmin edilebilir.

5. SONUÇ

Yunan Komünist Partisi 1915'ten itibaren gelişmekte olan işçi hareketlerinin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. 1924 yılında ismini KKE olarak değiştiren parti, siyasal arenada henüz bir varlık göstermişken, "Makedonya Sorunu" ile karşı karşıya kalmış ve Komintern'in baskısı altında bu konuda açık ve net bir çözüm önermekle yükümlü kılınmıştır. "Makedonya Sorunu" bir yandan sürerken, ülkenin işgale uğraması ve 1941 yazından itibaren üçlü işgalin varlığı (İtalya, Almanya, Bulgaristan) Yunanistan'daki koşulları yeniden kurgulamıştır. 1940 öncesi bir Balkan Federasyonu içinde Makedonya'nın birliğini ve bağımsızlığını savunan KKE, işgalin ardından, önce Yunanistan'ın kurtuluşu için mücadele etmeyi önemsemi ve ideolojik sorunları sonraya bırakmayı tercih etti ve bu bağlamda Makedonya konusunda da somut bir adım atmadı. Elbette 1931'de SSCB'nin desteğiyle Genel Sekreterliğe Zachariades'in gelmesi neticesinde Yunanistan'dan toprak talebi de dahil olmak üzere Makedonlara her türlü siyasi ve kültürel hakların tanınması politikasına geçilmiş olmasına rağmen, partinin bu konuda elle tutulur bir ürün ortaya koymadığı da açıktır. Zaten 1935'te de bu açılmadan geri dönüldü ve tüm azınlıkların haklarının korunması argümanı benimsendi. Dolayısıyla denilebilir ki, aslında 1940'a kadar parti "Makedonya Sorunu"na yönelik ciddi bir adım atmamıştır.

Alman işgalinin son bulması Yunanistan'a rahat günler getirmediği gibi, toplum bu kez de bir iç savaşa sürüklenmiştir. Aslında iç savaş değerlendirilirken, yaşanan siyasal krizin bir türlü çözülememesi, partilerin uzlaşmakta başarılı olamaması kadar işgalin getirdiği olumsuz koşulların da etkisi göz önünde tutulmalıdır. Örneğin savaş sonrasında işgalcilerle işbirliği yapanların toplum içinde çektiği tepki ve KKE'nin de sevgiyle bazı grupların daha sola yakın bir eğilime girmesi, diğer taraftan hükümetin etkisi altında kalan grupların da sağa daha fazla eğilim göstermesi toplumun kutuplaşmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gündemde olan "Makedonya Sorunu"nun bu dönemde iyice önem kazanması da bu süreci etkilemiştir. Dolayısıyla iç savaşın tüm bu faktörlerin bileşkesi olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Üstelik KKE'nin Makedonya politikası iç

savaşta politikasını, iç savaş politikası Makedonya politikasını şekillendirmiş yani bu iki süreç adeta iç içe geçmiştir.

Öte yandan, iç savaşın gelişimi yalnızca KKE'nin attığı adımlar üzerinden anlaşılamaz. Bilindiği üzere tüm bu yaşananlar iç dinamikler kadar dış güçlere de bağlıdır. Dolayısıyla, Yunan iç savaşı üzerinde KKE'nin ve Yunan hükümetinin katkısı olduğu kadar, bir de büyük güçlerin etkisi vardır.

Bilindiği gibi, İngiltere zaten tarihi olarak Yunanistan üzerinde hep bir tahakkümü veya en azından desteği olan bir ülke olarak değerlendirilmektedir. Bu kuşkusuz siyasi bir takım çıkarların sonucu olarak izlenen bir politikadır ve İngiltere, 1940'larda da bu gelenekten şaşmayarak Yunanistan üzerinde Sovyet etkisinin kurulmaması uğruna iç savaşa doğrudan savaşıyan taraf olarak katılmıştır.

1944'te Churchill ile Stalin arasında yapılan "Yüzdeler Antlaşması" çerçevesinde Yunanistan üzerindeki egemenliğin aslan payının İngiltere'ye bırakılması pek çok tarihçi açısından Yunan komünistlerinin başarısızlığının nedeni olarak görülmektedir. Çünkü SSCB KKE'ye bekledikleri desteği vermemiştir. Oysa, aslında tüm bu süreci bir antlaşmanın sonucuna dayandırmak çok doğru değildir. Çünkü söz konusu dönemdeki Sovyet politikasına bakıldığında, aslında Stalin'in Yunan komünistleri ile ilgilenme konusunda temkinli davrandığını söylemek daha yerinde olur. Sonuçta, Stalin doğrudan SSCB vasıtasıyla olmasa bile diğer sosyalist ülkelerin yardım faaliyetlerinde etkili olmuştur. Sovyet Bloğunun niteliği göz önüne alınırsa, Bulgaristan ve Yugoslavya'nın kendi inisiyatifleriyle bu meselede bilfiil rol alamayacakları kesindir. Bu nedenle SSCB'nin arka planda var olduğu yadsınamaz. Zaten bu süreç içinde pek çok temasta bulundukları da belgelerle kanıtlanmıştır. Üstelik SSCB siyasal bir destek vermekten de geri durmamıştır. Stalin için KKE'nin başarıya ulaşip, Yunanistan'da komünizmin kurulması son derece olumlu bir gelişme olabilirdi ama İngiltere'nin ve ABD'nin Yunanistan gibi jeopolitik açıdan önemli bir ülkeyi SSCB'ye bırakmayacağı da açıktı bu nedenle Stalin'in böyle bir risk almaktan kaçındığı anlaşılmaktadır.

İngiltere'nin yaşadığı ekonomik darboğazdan kurtulamaması nedeniyle Yunan iç savaşında geri plana düşmesi üzerine, ABD devreye girmiştir. Bilindiği üzere, arka arkaya ilan edilen Truman Doktrini ve Marshall Yardımı dönemin Amerikan politikasının en açık manifestolarıdır. Bu bağlamda Amerikan yardımının gelişi ile

birlikte hükümet güçlerinin büyük ölçüde güçlendiği söylenebilir. Hatta iç savaşın kaderi ABD'nin devreye girişi ile değişmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın ABD'nin himayesi altına girmesi, ülke içindeki kamplaşmanın çözülmesine ve ortak bir zeminin oluşmasına engel olmuştur. Çünkü ABD politikasının tetiklediği ayrışma Yunanistan içinde iç savaşın şiddetini yatıştıracak şartların doğmasına imkan vermedi.

Öte yandan, iç savaşın sonucu ile ilgili olarak Yugoslavya faktöründen de bahsetmek gereklidir. Çünkü bilindiği üzere, 1948'e kadar Tito, Yunan komünistlerinin en büyük destekçisiydi. Yugoslavya için Yunanistan'da hükümet güçlerinin kazanacağı zafer, kendi aleyhine Balkanlarda İngiliz yayılmacılığın artması anlamına gelecekti. Bu durum Yugoslav çıkarlarına aykırıydı. Bununla birlikte, Tito bu savaşta komünistlere destek vermesinin ideolojik açıdan bir gereklilik olduğunu düşünüyordu. Tito'ya göre, dünyanın neresinde bir devrim var ise, onun görevi bu devrime katkıda bulunmak ve yardımcı olmaktır. Elbette Yugoslav yönetimi açısından Makedonya, kurmak istediği federal cumhuriyetin bir parçası olarak büyük bir önem arz ediyordu. Ege Makedonyası'ndaki Slavo-Makedonların da örgütlenmesi konusuna bu derece eğilmesinin nedeni de söz konusu planlarıdır.

KKE ise bu noktada bir ikilem içinde kalmıştır. Zira Slavo-Makedonların kimliğini tanıyarak, bir yandan aslında var olan bir halkın varlığını tasdik etmiş oluyordu ama bu halka Yugoslavya'nın biçtiği kimliği giydirmek ve bunu onlara benimsetmek konusu Yunan komünistlerinin pek işine gelecek bir durum değildi. Döneme ait kayıtlarda Yugoslavya'nın açıkça Yunanistan'daki Slavo-Makedonların ayrılıkçı hareketini desteklediği görülmektedir. Bu durum asıl Yunan komünist partisini zor bir duruma sokmuştu. Bu nedenle de, Yunan komünistleri mümkün mertebe Slavo-“Makedon”lara DSE ve daha öncesinde gerilla ordusu içinde ihtiyaç duydukları için bazı tavizlerde bulunmuşlardır.

Yunan İç Savaşı boyunca KKE'nin izlediği politikaya bakıldığında, yapılan en büyük hatanın özerk bir “Yunan komünizmi”nin oluşturulamamış olmasıdır. Aslında Sovyetler yanlısı olmayan bir model benimsenmiş olsaydı, KKE halkın daha çok desteğini alabilirdi. Ancak tabii bu noktada iki unsurun da göz önüne alınması gerekir. Bunlardan birincisi, olası bir “Yunan komünizmi” karşısında ABD'nin ve SSCB'nin vereceği tepkidir. ABD açısından söz konusu dönemde komünizmin her türlü kabul edilebilirlikten çok uzaktaydı. Dolayısıyla, öyle veya böyle KKE'nin

Amerikan politikası dışında veya onu esnetmeye yönelik atacağı herhangi bir adım kabul görmeyecek ve yine benzer süreç yaşanacaktı. SSCB'ye gelince, Tito örneği hatırlanırsa Sovyet Bloğu içinde de böyle bir açılım yapmanın ne derece mümkün olabileceği tartışılabilir. Dolayısıyla KKE gibi SSCB ve ABD politikasının cenderesinde kalmış küçük bir ülkenin küçük bir partisi (hele ki iç savaş sonucunda halkın desteği büsbütün azalmıştı) nasıl kendine has bir komünizm üretebilirdi?

Ayrıca ikinci bir unsur olarak bu noktada Tito'nun varlığı da göz önüne alınmalıdır. Çünkü komünistlerin en büyük destekçisi Yugoslavya'ydı ve KKE'nin kendi başına buyruk bir politika izlemesi söz konusu olamazdı. Mutlaka Yugoslav yönetimi ile bir uzlaşma sağlamak zorundaydı. Belki Tito'nun Sovyet modeli dışı kurmuş olduğu sisteme benzer şekilde Yunanistan da başka bir komünizm modeli oluşturabilirdi ama böyle bir olasılığın düşünülmediği görülmektedir. Kaldı ki, siyasal analiz açısından atılmamış adımlar üzerinden teori üretmek de laf-ı güzafır.

Yunan İç Savaşının seyrine bakıldığında, Yunan halkının kaderinin büyük ölçüde dış güçler tarafından çizildiği görülmektedir. Batılı ülkeler açısından Yunanistan'da herhangi bir meselede SSCB'nin eline bir koz geçmesine asla fırsat verilmemeliydi. Bu bağlamda Yunan iç savaşının ortaya çıkardığı pek çok sorundan biri olan "çocukların geri dönüşü" prosedürü ile ilgili BM çerçevesindeki tartışmalara bakıldığında, meselenin insani boyutundan çok siyasal çıkarların ön plana çıktığını ve en ufak sorunun Batılı devletler tarafından Yunanistan'ın birliği ve bağımsızlığına tehdit olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Nitekim Yunan devletinin sosyalist ülkelere gitmiş olan çocukların geri dönmesi konusuyla ilgili tavır değişikliğinin İngiltere'nin ve ABD'nin telkinleriyle olması, meselenin doğrudan siyasi çerçevede görüldüğünün bir kanıtıdır. Bu noktada Yunanistan'ın özerk bir politika çizemediği tamamen Batılı güçlerin etkisi altında kaldığı görülmektedir. ABD ve İngiltere açısından Yunanistan SSCB'ye kaybedilemeyecek bir ülke niteliği arz ediyordu. Bu ölüm kalım meselesinde KKE'nin mutlaka yenilgiye uğratılması gerekiyordu. Aslında SSCB'nin alenen ve ciddi şekilde Yunan komünistlerini desteklemediği göz önüne alınırsa, Batılı politikacıların bu konuyu biraz fazla abarttıkları düşünülebilir. Ancak tarihi bir olguyu incelerken, dönemin şartlarından bağımsız yorum yapmak doğru olmayacağından, iki taraf arasında II.Dünya Savaşındaki işbirliğine rağmen hiçbir zaman gerçek bir güven ilişkisi kurulamadığı göz önüne alınırsa, ABD ve İngiltere'nin bu konuda fazladan bir endişe duymaları ve bu nedenle de tavizsiz bir

politika izleyerek Yunanistan üzerinde tahakküm kurma mücadelesinde tüm güçlerini bu uğurda sevk etmeleri onlar açısından anlaşılır olmaktadır.

İç savaş ve “Makedonya Sorunu” bağlamında önemle vurgulanması gereken bir diğer nokta da, Slavo-Makedon kimliğinin bu süreç sonucunda uğramış olduğu değişimdir. Bu değişim, aslında “Makedon” kimliğinin derinleşmesi ve yerleşmesi olarak da ifade edilebilir. Çünkü daha önceden Slavca konuşan bir grup olarak nitelendirilen Slavo-Makedonlar arasında ayrılıkçı hareketler dahi Bulgaristan’a yani yine farklı bir kimliğe dayanıyordu. Yani kendi özerk etnik kimliğinin henüz gelişmemiş olduğu görülmektedir. Ancak yaşanan iç savaş ve KKE ile birlikte Yugoslavya’nın etkisi ile “Makedon” kimliğine dayanan bir ayrılıkçı hareketin geliştiği görülmektedir. Özellikle Makedonya Cumhuriyeti’nin kurulması ile de bu kimlik sistematik olarak üretilmeye ve benimsetilmeye başlamıştır.

Bu çalışmanın son bölümünde değinilen “Çocuk Toplama” olayı ise halen Yunanistan’da bir tabu olarak görülmektedir. Komünist karşıtları için KKE’nin çocukları toplaması bir “Yeniçerileştirme” hareketi iken, komünistler tarafından bu, savaştan çocukları kaçırmanın bir yolu olarak savunulmaktadır.

Bu bağlamda, Kraliçe Frederika’nın kampları konusuna ise, genellikle sol eğilimli veya komünist olan gruplar ve basın tarafından eleştiriler veya yorumlar gelmektedir. Yunan çocuklarının ABD’ye, Kanada’ya veya Avustralya’daki bazı ailelere sahte belgelerle evlatlık olarak verilmiş olduklarına dair haberler –bu çalışmada da yer verilmiş olduğu üzere- New York Times gibi ciddi gazetelerde defalarca yayınlanmıştır. Bugün birer yetişkin olmuş olan bu çocukların geçmişlerini ve gerçek ailelerini arama mücadeleleri birçok defa basına yansımıştır. Buna rağmen, o dönemde görevde bulunan kişilerin artık hayatta olmayışı, belgelerin sahte olması vs. gibi nedenlerle bu çocukların geçmişlerinin izlerini sürmeleri kolay olmayacaktır. Çeşitli sivil toplum örgütlerinin bu konuda devreye girmesi ve uluslararası bir desteğin sağlanması durumunda söz konusu sürecin aydınlatılması ivme kazanabilir. Ancak bütün bu sürecin aydınlığa kavuşması için henüz zamana ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Elbette “Çocuk Toplama” olayı ister komünistler, ister hükümet güçleri tarafından gerçekleştirilmiş olsun ve her ne sebeple yapılmış olursa olsun, bu faaliyetin ailevi ilişkilere vurduğu darbe kolay telafi edilemeyecek niteliktedir. Komünistlerin

savunduğu üzere, sosyalist ülkelere gönderilen çocukların iyi eğitim aldıkları ve çok iyi şartlarda yaşadıkları tamamen doğru olmuş olsa bile, bir çocuğun en çok anne babasına ihtiyaç duyduğu bir yaşta hiç tanımadığı bir ülkeye gönderilmesi ve burada tamamen yabancı insanlara güvenmek zorunda bırakılmasının bu küçük çocukların psikolojileri üzerinde ne kadar büyük bir tahribat yarattığını tahmin etmek herhalde çok zor değildir. Öte yandan, kraliyet yanlıları ve bizzat kraliyet ailesi tarafından Kraliçe Frederika'nın kamplarının birer küçük yaz kampı gibi anlatılıyor olması gerçekte ne derece uyusmaktadır, bilinemez. Söz konusu süreçte, Yunanistan'ın ekonomisinin dibe vurduğu göz önüne alınırsa, Kraliçe'nin çocuk şehirlerinin son derece iyi şartlar sağladığı ifadesi inandırıcı gelmemektedir. Araştırma sonucunda böyle bir bulgu elde edilememiş olsa da, tüm bu kampların giderlerinin ABD tarafından ödendiği bile farz edilse yine de iç savaş sürerken şartlar düşünülürse bu sav hiç bir şekilde gerçek olamaz. Üstelik ABD yönetiminin Truman Doktrini ve Marshall Yardımı bağlamında meclisten bütçe talep etmesinin son derece zorlu ikna süreçleri sonucunda gerçekleşebildiği bilinmektedir. Dolayısıyla ABD'nin Yunanistan'daki bir takım sosyal projelere ciddi meblağlar ayıramayacağı bellidir. Bununla beraber, henüz 1936'da Metaxas rejimi boyunca ve daha sonra "Beyaz Terör" sürecinde sol eğilimlilerin gerek devlet tarafından gerekse devletin korumasına sığınan sağ görüşlü grupların uyguladığı şiddete tabi tutulmaları devlet mekanizmasında hakim olan kafa yapısını göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında, Kraliçe'nin kamplarındaki görevlilerin özellikle komünist ailelerin çocuklarına veya sol hareketle bağlantılı yetişkin mültecilere karşı tutumunun olumlu olabilmesi mümkün değildir.

Sonuç olarak, bu çalışmada Yunan İç Savaşını tırmandıran bir faktör olarak "Makedonya Sorunu"nun Yunanistan'ın iç dinamikleri kadar dış güçlerin etkisi olmak üzere iki boyutta incelenerek anlaşılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, KKE'nin politikası kadar, ABD, SSCB ve İngiltere mücadelesi de etkilidir. Elbette tüm bu gelişmelerin karşısında Yugoslavya'nın Slavo-Makedon politikasının katkısı da gözden kaçırılmamalıdır. Yunanistan'ı toplumsal, ekonomik, siyasi, kültürel kısaca maddi ve manevi her yönden yıkıma uğratan bu olağanüstü yılların faturası ise bu süreçte hiç katkıları olmayan çocuklara kesilmiştir. KKE'nin politikasının bir sonucu olarak savaş bölgesinden çocukları toplama çabasına girişmesi ve bir yandan da Kraliçe'nin benzer bir faaliyet içine girmesi, savaş

boyunca yeterince acı çekmiş Yunan çocuklarının belleklerine silinmesi güç acı hatıraların yenilerini eklemiştir.

Bilindiği gibi, “Makedonya” üzerindeki tartışmaların kökleri 19.yüzyıla kadar uzanmaktadır. Genellikle “Makedonya Mücadelesi” olarak adlandırılan bu ilk dönemdeki çatışmanın ardından Yunan İç Savaşının bir boyutu olarak “Makedonya Sorunu”nu yeniden canlanmıştır. Yugoslavya’nın dağılmasının ardından bağımsız bir Makedonya Cumhuriyeti’nin kurulması Yunanistan ile bu yeni devleti karşı karşıya getirmiştir. Yunanistan açısından “Makedonya Sorunu” halen bir tabu niteliği taşımakta ve iki devletin ilişkileri bağlamında çok temel tartışmaları içermektedir. Yunan tarafı “Makedon” kimliğini kendisi için “ulusal bir mesele” olarak algılamaktadır. Dolayısıyla günümüzdeki tartışmalar bağlamında bakıldığında “Makedonya Sorunu”nun iyi analiz edilebilmesi geçmişteki şartların olabildiğince nesnel ve gerçekçi bir bakış açısıyla ortaya çıkarılması ile mümkün olabilir. Dolayısıyla bu sorun sıradan bir tarihi mesele değildir. Üstelik günümüz dünyasında halen tartışılmakta olan bu bölgenin geleceğe dönük şartlarının belirlenmesinde geçmişin bilinmesi son derece gereklidir. Hem Balkanlar hem de yalnızca Yunanistan açısından güncelliğini ve önemini yitirmeyen bir mesele olarak “Makedonya” mevcut durum göz önüne alındığında, kolayca çözülemeyecek gibi gözükmektedir. Bu bölgedeki siyasi mücadele yalnızca Balkan halklarının kendi iradesine bırakılmamış olduğundan, büyük güçlerin bu bölge üzerindeki çıkarları da durumu daha karmaşık hale getirmektedir. Aslında geçmişten bugüne bakıldığında “Makedonya”nın bir bütün olarak önemini hiçbir zaman kaybetmediği ve üzerindeki mücadelenin de kolayca bitmeyeceği öngörülebilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Clogg, Richard. **Modern Yunanistan Tarihi**. İstanbul: İletişim Yayınları, 1997.
- Hacısalıhoğlu, Mehmet. **Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2008.
- Keylor, William R. **The 20th Century World: An International History**. New York: Oxford UP, 1992.
- Kofos, Evangelos. **Nationalism and Communism in Macedonia**. Selanik: Institute for Balkan Studies, 1964.
- Koliopoulos, John S., Thanos Veremis. **Greece: The Modern Sequel**. Londra: C. Hurst & Co. Ltd, 2004.
- Kousoulas, D. George. **Revolution and Defeat: The Story of the Greek Communist Party**. Londra: Oxford UP, 1965.
- Lagane, Eirene. **To paidomazoma kai oi Ellenogioungkoslabikes Scheseis 1949-1953**. Atina: I. Sideres, 1996.
- Macar, Elçin. **İşte Geliyor Kurtuluş/ Erchetai to Kourtoulous**. İzmir: İzmir Ticaret Odası Kültür, Sanat ve Tarih Yayınları, 2009.
- McCauley, Martin. **The Origins of the Cold War: 1941-49**. Londra: Longman, 1995.
- Papapanagiotou, Alekos. **To Makedoniko Zetema kai to Balkaniko Kommounistiko Kinema 1918-1939**. Atina: Themelio, 1992.
- Ristović, Milan. **A Long Journey Home: Greek Refugee Children in Yugoslavia 1948-1960**. Selanik: Institute for Balkan Studies, 2000.
- Sander, Oral. **Siyasi Tarih: 1918-1994**. 12. bs. Ankara: İmge Kitapevi, 2004.

Makaleler

- Angelopoulos, Ath. "Population Distribution of Greece Today According to Language National Consciousness and Religion". **Balkan Studies**. c. 20. (1979):123-132.
- "An Overview of the Congresses of KKE Since its Foundation". Communist Party of Greece. History. <http://inter.kke.gr/about/history/overview-congress/> [05.04.2009].
- Baerentzen, Lars. "The "Paidomazoma" and the Queen's Camps". **Studies in the History of the Greek Civil War 1945-1949**. ed. Lars Baerentzen, John O.Iatrides, Ole Langwitz Smith. Kopenhag: Museum Tusculanum Press, 1987: 127-158.
- "Basilike Pronoia-Paidopoleis". E Ellenike Basilike Oikogeneia. Istoriko Archeio.<http://www.greekroyalfamily.gr/assets/PAIDOPOLEIS.pdf> [05.02.2009].
- "Basilike Pronoia-Spitia tou Paidiou". E Ellenike Basilike Oikogeneia. Istoriko Archeio.<http://www.greekroyalfamily.gr/assets/SPITIA%20TOU%20PAIDI%20OU.pdf> [05.02.2009].
- Bjelakovic, Nebojsa. "Comrades and Adversaries: Yugoslav-Soviet Conflict in 1948 A Reappraisal". **East European Quarterly**. c. 13. s. 1 (1999): 97-113.
- "Brief History". Communist Party of Greece, History. <http://inter.kke.gr/about/history/briefhistory/> [05.04.2009].
- Danforth, Loring M. "We Crossed a Lot of Borders: Refugee Children of the Greek Civil War". **Diaspora**. c. 12. s. 2 (2003): 169-209.
- Gerolumatos, André. "Greek Democracy on Trial: From Insurgency to Civil War, 1943-49". **Democracies and Small Wars**. ed. Efraim Inbar. Londra: Routledge, 2003: 122-137.
- Iatrides, John O. "Revolution or Self-Defense? Communist Goals, Strategy and Tactics in the Greek Civil War". **Journal of Cold War Studies**. c.7. s. 3 (Yaz, 2005): 3-33.
- Iatrides, John O., Nikolas X. Rizopoulos. "The International Dimension of the Greek Civil War". **World Policy Journal**. (Bahar, 2000): 87-103.
- Kofos, Evangelos. "The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece (1943-1949)". **Hellenic Foundation for Defense and Foreign Policy Occasional Papers**. s.3 (1989). <http://www.macedonian-heritage.gr/VirtualLibrary/downloads/Kofos02.pdf> [28.08.2008].
- _____. "Elleniko Kratos kai Makedonikes Tautotetes (1950-2005)". **Makedonikes Tautotetes sto Chrono**. ed. Ioannes Stefanides, Blases Blasides, Evangelos Kofos. Atina: Ekdoseis Patake, 2008: 355-418.

- Kondes, B. "The Macedonian Question as a Balkan Problem in the 1940's". **Balkan Studies**. c. 28. s. 1 (1987): 151-160 .
- Mazower, Mark, Mando Dalanis. "Children in Turmoil during the Civil War: Today's Adults". **After the War was over: Reconstructing the Family, Nation, and State in Greece: 1943-1960**. ed. Mark Mazower. NJ: Princeton University Press, 2000 : 91-104.
- Michaelides, Iakobos D. "Poia Makedonia gia tous Makedones; Politike kai Istoria ste Giougkoslabike Makedonia". **Makedonikes Tautotetes sto Chrono**. ed. Ioannes Stefanides, Blases Blasides, Evangelos Kofos. Atina: Ekdoseis Patake, 2008): 278-295.
- Minehan, Philip B. "What was the Problem in Greece? A Comparative and Contextual View of the National Problems in the Spanish, Yugoslav and Greek Civil Wars of 1936-49". **Greek Civil War: Essays on a conflict of Exceptionalism and Silences**. ed. Philip Carabott, Thanasis D. Sfikas. Hampshire: Ashgate Publishing, Ltd., 2004: 41-56.
- Nachmani, Amikam. "Civil War and Foreign Intervention in Greece: 1946-49". **Journal of Contemporary History**. c. 25. s. 4 (Ekim, 1990): 489-522.
- Perović, Jeronim. "The Tito-Stalin Split: A Reassessment in Light of New Evidence". **Journal of Cold War Studies**. c. 9. s. 2 (Bahar, 2007): 32-63.
- Rossos, Andrew. "Incompatible Allies: Greek Communism and Macedonian Nationalism in the Civil War in Greece: 1943-1949". **The Journal of Modern History**. c. 69. s. 1 (Mart, 1997): 42-76.
- Sfetas, Spuridon. "Autonomist Movements of Slavophones in 1944: The Attitude of the Communist Party of Greece and the Protection of Greek-Yugoslav Border". **Balkan Studies**. c. 36. s. 2 (1995): 297-317. <http://www.macedonian-heritage.gr/VirtualLibrary/downloads/Sfetas01.pdf> [14.09.2008].
- Sfikas, Thanases D. "Britain, the United States and the Soviet Union in the United Nations Commission of Investigation in Greece, January-May 1947". **Contemporary European History**. c. 2. s. 3 (1993): 243-263.
- _____. "War and Peace in the Strategy of the Communist Party of Greece, 1945-49". **Journal of Cold War Studies**. c.3. s. 3 (Sonbahar, 2001): 5-30.
- Stavrianos, Leften Stavros. "The Greek National Liberation Front (EAM): A Study in Resistance Organization and Administration". **The Journal of Modern History**. c. 24. s. 1 (Mart, 1952): 42-55.
- Troebst, Stefan. "Evacuation to a Cold Country: Child Refugees from the Greek Civil War in the German Democratic Republic, 1949-1989". **Nationalities Papers**. c. 32. s. 3 (Eylül, 2004): 675-691.

Zachariades, Nikos. "Anoichto Gramma pros to lao tes Elladas". Archeio ton Marksiston sto Internet. <http://www.marxists.org/ellinika/archive/zachariadis/1940/10/31.htm> [25.01.2009].

Gazeteler

Bonner, Raymond. "Tales of Stolen Babies and Lost Identities; A Greek Scandal Echoes in New York". **New York Times Gazetesi**. 13 Nisan 1996. <http://www.nytimes.com/1996/04/13/nyregion/tales-of-stolen-babies-and-lost-identities-a-greek-scandal-echoes-in-new-york.html> [20.03.2009].

Empeirikou, Leonidas, Athena Skoulariki. "O alutrotismos Skopion é e aposiopemene meionotike diastase tou Makedonikou". **Auge Gazetesi**. 20 Nisan 2008. <http://www.avgi.gr/NavigateActiongo.action?articleID=395658> [18.11.2008].

Mpogiopoulos, Nikos. "To paidomazoma, e Freiderike kai to doulemporio tes ethnikofrosunes". **Rizospastes Gazetesi**. 21 Nisan 1996. <http://www1.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=3656725> [11.03.2009].

"Ta egklemata tou monarchofasistikou kratous kata ton Ellenopoulon". **Rizospastes Gazetesi**. 28 Nisan 1996. <http://www1.rizospastis.gr/wwwengine/storyPlain.do?id=3657637> [05.04.2009].

"To paidosimosimo kai to paidomazoma". **Rizospastes Gazetesi**. 1 Mart 2009. <http://www1.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=4969094&publDate=1/3/2009> [20.03.2009].

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: Deniz ERTUĞ
Adres: Beybostanı Sok. Kastelli Evleri No:7/E Beylerbeyi/ İstanbul
Telefon: 0216 422 68 90-91
Cep Telefonu: 0533 725 12 37
E-posta: ertug_deniz@yahoo.es
Doğum Tarihi: 01/08/1982

EĞİTİM

1993-2000 İstek Vakfı Özel Belde Lisesi /(GPA: 4,8/5)
2000-2005 İstanbul Teknik Üniversitesi,
Gemi İnşaat ve Deniz Bilimleri Fakültesi
Deniz Teknolojisi Mühendisliği Bölümü / GPA:3.03
2005-2006 Yıldız Teknik Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans
Programı

2006-2007 Yeditepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans
Programı

2007-... Yıldız Teknik Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans
Programı

YAYINLAR

Kitap Özetleri

- ❖ İlber Ortaylı, Osmanlı'da Değişim ve Anayasal Rejim Sorunu, Türkoloji Kültürü, Yaz 2008, c.1, s.2, pp. 177-180.
- ❖ Şemseddin Sami, Bir Elde İğne Bir Elde Kitap, Summer 2008, International Review of Turkology, c.1, s. 2, pp. 99-100.

YABANCI DİL

- ❖ İngilizce-İleri
- ❖ İspanyolca-İleri (Avanzado)
- ❖ Yunanca-İleri

AKADEMİK İLGİ ALANLARI

Balkanlarda milliyetçilik, Yunanistan tarihi (Yunan Aydınlanması, 1821 Bağımsızlık Savaşı ve Yunan İç Savaşı)

SERTİFİKALAR

- ❖ İngilizce Sertifikası. The Abbey College, Worcestershire, UK. - (1998)
- ❖ Ehliyet-B Sınıfı - (2001)
- ❖ AutoCAD Çizim Programı Sertifikası R2000, İstanbul Teknik Üniversitesi.- (2002)
- ❖ İspanyolca Sertifikası. Cervantes Enstitüsü (İleri / Avanzado) - (2005)
- ❖ Galatasaray Üniversitesi AB Sertifika Programı - (2005)
- ❖ TOEFL (IBT): 101- (2007)
- ❖ The Athens Centre (Αθηναϊκό Κέντρο Ελληνικού Πολιτισμού) -Yunan Dili Sertifikası-(2007)
- ❖ Sempatik Raks-Yunan Dansları Programı-(2007) ve Savas Panayotidis ile dans eğitimi (2009).

BİLGİSAYAR BİLGİSİ

- ❖ Microsoft Ofis Programları (Word, Excel, Power Point and Front Page)
- ❖ Windows (95,98,2000,XP), MS-DOS, Internet.
- ❖ AutoCAD

İLGİ ALANLARI

Tiyatro, edebiyat, sanat tarihi, Yunan halk dansları, resim yapmak, basketbol, yemek pişirmek (Türk, Yunan ve Akdeniz mutfağı), moda, opera ve iç mimari